

ВОДИЧ ЗА УЧЕНИЦИТЕ ПО ПРЕДМЕТОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
ЗА ПЕТТО ОДДЕЛЕНИЕ НА
ОСНОВНОТО ДЕВЕТГОДИШНО ОБРАЗОВАНИЕ

Јазикот како средство за општење

Функцијата на јазикот е комуникацијата. Потребата на човекот да ги искаже своите мисли и чувства довеле до создавање на јазикот.

Јазикот претставува систем од знаци што се употребуваат за комуникација. Тој е вродена способност на човекот. Секој човек е роден со способност да зборува. Ниедно друго живо суштество на нашата планета нема говорни органи како човекот, ниту мозок кој може да ги сфаќа симболите така како што може човекот. Од нас зависи колку ќе го усовршине знаењето на јазикот и неговиот систем.

Човечкиот јазик е најсовршено средство за комуникација

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

Покрај јазикот како основно средство за општење, луѓето може да се разбираат: со знаци, со слики, со звучни и светлосни сигнали, со движења, со мимики и гестови и сл.

Да учиме низ игра

На твоето другарче обиди се со гестови и мимики да му претставиш еден предмет од училницата или од блиската околина.

Твоето другарче треба да го погоди предметот. Потоа сменете си ги улогите.

Таен диригент: Еден доброволец излегува од групата. Останатите учесници од групата меѓусебе одбираат еден кој ќе прави одредени движења. Сите се редат во круг и ги повторуваат тие движења. Ученикот што се наоѓа во средината на кругот се обидува да го открие тајниот диригент. Откриениот диригент излегува надвор и играта се повторува – ДВИЖЕЊА – ИМИТИРАЊЕ.

Јазикот како систем од знаци

Човечкиот јазик е најсложен систем од знаци.

Јазикот е составен од многу делови, а сите тие се знаци. Гласовите, буквите, зборовите, речениците се знаци. Граматиката е систем од знаци.

Замислете си што сè треба да знаете за да составите една реченица.

Пред сè треба да научите правилно да ги изговарате гласовите.

Потоа, треба да научите правилно да ги изговарате зборовите и да го знаете нивното значење, односно да ги поврзувате со предметите и појавите што ги претставуваат.

За да составите реченица треба да ги знаете правилата на синтаксата (правилниот редослед на зборовите во реченицата) итн.

На пр.: Денес ќе одам в училиште.

За да ја искажеме оваа мисла ние сме одбрале пет зборчиња од целиот јазик, потоа сме употребиле правила: сме ги подредиле зборовите по правилен ред, сме употребиле: идно време на глаголот итн.

Јазикот содржи неограничено множество знаци. Не постои човек што ги знае сите знаци на еден јазик. За да говориме, потребно е да го познаваме системот и да знаеме определена количина од знаците.

Јазикот е систем од знаци.

Кога говориме, ние одбираме конкретни делчиња од системот и ги подредуваме според дадените правила.

Од целото множество знаци на јазикот, ние употребуваме неколку конкретни знаци и правила за да ја искажеме својата мисла која ја преточуваме во говор.

Сигнали и симболи како средства за општење; класификација на знаци според спецификите

Уште кога ќе се роди, бебето дава знаци. Кога тоа плаче значи дека не е задоволно, односно дека е гладно, водено, му се спие итн. Мајката ги разбира знаците и му помага на своето дете. Во овој пример плачењето е нешто што укажува на нешто друго.

Знак е нешто што укажува на нешто друго.

Со текот на времето човекот учи, восприема многу информации и ги прима знаците што го опкружуваат. Знаците се восприемаат со сите сетила: со вид, со допир, со мирис, со слух.

На пример, жолтата боја на лисјата се знак дека е есен; со допир може да почувствуваме нешто студено или жешко, мазно или рапаво; кога ќе почувствуваме мирис на храна знаеме дека сме во близина на некоја сендвичарница или ресторан; кога ќе го слушнеме училишното свонче тоа е знак дека часот завршил или почнал.

Сигналите се знаци што се испраќаат без намера нешто да нè информираат.

Ако сме некаде во природа и слушнеме свонеж, ние добиваме информација дека во близина има стадо крави (или овци, или кози). Свонежот е знак за стадото, но таа информација не е упатена кон нас и затоа тоа свонење е сигнал. Трага (стапалка) во песок или снег претставува знак за тој што гледа таа трага – дека некој поминал на тоа место.

Симболи се знаци што се испраќаат со намера.

Симболите можат да бидат најразлични. На пример, ако нацртаме срце, ние испраќаме некоја информација со којашто сакаме да искажеме љубов кон некого. Училишното свонче е симбол бидејќи е знак што треба да нè информира дека часот завршил (или почнал) и тој знак е упатен кон нас.

Кои се обележјата на нашата земја?

Ако треба нашата земја да се претстави пред други, тогаш преку кои симболи накратко би ја претставиле?

Примери за симболи

Државен грб

Државно знаме

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

Истражувачки активности

1. Символи како знаци за општење
Да се запишат групи на симболи.

- Сообраќајни знаци
- Логоа на ТВ куќи, банки, продавници
- Логоа на возила
- Јунаци од цртаните серии
- Државни знамиња, знамиња на општини и сл.

Развивање дискусија за посочените примери.

2. Сигнали како знаци за општење

Да се запишат групи на сигнали.

- Светлосна сообраќајна сигнализација
- Сигнални ракети
- Светилник

Прочитај ја внимателно народната мудрост.

Јазикот прави добро, јазикот прави и лошо.

Дискутирајте со наставникот за значењето на оваа народна поговорка.

Изработете пано со најубавите и најинтересните одговори во врска со дискусијата на ниво на цела паралелка.

Вежби за утврдување на стекнатите знаења за воочување разлики помеѓу јазичниот знак, сликата како знак и сигналите

Пишуваме како што зборуваме, читаме како што е напишано.

Еден глас = една буква = еден знак

Македонската азбука има 31 глас. Секој глас има свој знак наречен буква.
Македонската азбука има 31 буква.

Зборови поврзани со претходно ученото:

Знак, говор, јазик,
буква, азбука, сонце, љубов, книга,
дете, мајка, татковина, чита, пее,
се радува, разговара, разбира, човек.

Онака како што зборувате во вашето место, напишете по две реченици употребувајќи ги посочените зборови.

Обиди се со помош на речениците да искажеш некое убаво чувство.

Прочитај му ги речениците на твоето другарче.

Разговарајте околу содржините на речениците.

Звучни и беззвучни согласки; согласки по звучност – изговор

Како се делат гласовите?

- За самогласките учевме дека се чисти тонови и дека при нивниот изговор има слободен проток на воздушната струја без да се најде на некаква препрека.
- Карактеристично за согласките при нивниот изговор е тоа што кога тие се изговараат воздушната струја наидува на одредена пречка која треба да се совлада. За разлика од самогласките, бројот на согласките значително е поголем, а тоа значи дека постојат повеќе можности да се создадат пречки (од јазикот, усните, забите, непцето) при нивниот изговор.
- Зависно од тоа дали при образувањето, односно изговорот на согласките треперат или не треперат гласилките (гласните жици), тие се делат на **звучни** и **беззвучни**. Кога при изговорот на одредени согласки треперат гласилките (гласните жици) тогаш овие согласки ги викаме **звучни согласки**. Доколку при изговорот на одредени согласки не треперат гласилките (гласните жици) тогаш овие согласки ги викаме **беззвучни согласки**.

ЗВУЧНИ согласки	Б	В	Г	Д	Ѓ	Ж	З	С	Џ	
БЕЗВУЧНИ согласки	П	Ф	К	Т	Ќ	Ш	С	Ц	Ч	Х

Вежби:

-Изговори ги гласно зборовите: леб, град, мраз, грав, еж, а потоа за секој збор кажи кој глас го слушаш на крајот од зборот. Што заклучуваш?

- Од добиените одговори може да заклучиме дека секоја звучна согласка на крајот од зборот се изговара како нејзиниот беззвучен парник.

-Напиши седум збора преку кои ќе се опишеш себеси, а потоа од употребените зборови на секоја звучна согласка запиши го нејзиниот беззвучен парник.

Провери го знаењето:

- Звучни согласки се:
Беззвучни согласки се:
- Кои се согласките што недостасуваат при оваа поделба?

- Објасни што се случува со гласилките (гласните жици) при изговорот на звучните согласки, а што при изговорот на беззвучните согласки?

Звучни и беззвучни согласки; согласки по звучност – разликување

Прочитај ја гласно низата на звучни согласки, а потоа низата на беззвучни согласки.

ЗВУЧНИ согласки	Б	В	Г	Д	Ѓ	Ж	З	С	Џ	
БЕЗВУЧНИ согласки	П	Ф	К	Т	Ќ	Ш	С	Ц	Ч	Х

Што забележа?

- На секоја звучна согласка одговара беззвучна согласка, а тоа значи дека секоја звучна согласка има свој парник беззвучна согласка. Исклучок прави согласката х која нема свој парник и е беззвучна согласка.
- Звучните и беззвучните согласки предизвикуваат разлики и во значењето на зборот во парови од зборови, пример: зрна – срна; бере – пере; глас – клас.
- Во однос на согласките уште треба да знаеме дека звучните согласки на крајот од зборот се изговараат беззвучно.
- Откако ќе научите да ги разликувате согласките по звучност тоа ќе ви помогне околу изучувањата на правилата за едначење по звучност на согласките во писмената комуникација и за обеззвучувањата на звучните согласки на крајот на зборот во усниот говор. Но, за ова ќе учите во погорните одделенија.

Вежби:

Напиши пет пара на зборови кои ќе се разликуваат само по една согласка според нивната звучност, а потоа истите употреби ги да напишеш кус писмен состав на тема по сопствен избор.

Провери го знаењето:

- Која согласка не припаѓа на низата: к, п, ж, ф, т ?

- Определете го видот на согласките според нивната звучност во зборовите: дете, сид, тетка, овца, заб, патека.

Вежби за изговор и разликување на согласките по звучност

Активности /задачи за учениците

1. Изговорете ги гласно следниве зборови:

Џеб, орев, гулаб, сид, снег, нож, рид, маж

2. За секој збор кажи кој глас го слушаш на крајот на зборот?
3. Во следната реченица пронајди ги звучните и безвучните согласки и запиши ги по редослед. Доколку еднаш си ја напишал согласката не треба да ја запишуваш повторно.

Отидов в град и купив: ориз, леб и праз.

4. Прочитај ги индивидуално зборовите од табелата и протолкувај го нивното значење со другарчињата и наставникот.

баба	волан	Ѓорѓи	зора
попај	фабрик а	ќумур	сама
свонче	џуџе	вазна	балон
цвет	чамец	фаза	папка
знаме	свезда	ѓум	џеб
сонце	цвркот	ќебе	чевел

Изговарете ги зборовите од табелата и во тетратките запишете кои зборови се изговараат потешко, а кои полесно. Изговарајте бевно а потоа брзо. Споредете го изговорот.

Одделете ги гласовите од зборовите во колони подолу во табелата:

звучни согласк и	безвучн и согласки	други согласк и	само- гласки

Употреба на голема буква

Да се потсетиме и да научиме:

Минатата година учевте за пишување на голема буква кај сопствените именки со кои се искажуваат имиња на институции, адреси, списанија, празници. Оваа година ќе учите за пишување на голема буква кај сопствените именки на: држави, нивни жители, народи, градови, села, области, нивни жители и пишување на празници чие име е напишано со број.

- Напишете кус состав во кој ќе кажете една држава со која граничи нашата земја, кој е главен град на таа држава и како се викаат жителите на таа држава.
- Од кусиот состав кој го напиша забележа дека името на државата, нејзиниот главен град и имињата на жителите кои живеат во таа држава се пишуваат со голема буква.

Држави: Македонија, Германија, Италија, Кина

Градови: Кочани, Гостивар, Рим, Атина

Имиња на жители на држава: Македонци, Хрвати, Французи, Шпанци

Имиња на народи: Македонец/Македонка/Македонци, Кинез/Кинеска/Кинези, Бугарин/Бугарка/Бугари, Албанец/Албанка/Албанци

- Покрај имињата на државите, градовите, жителите на државите и имињата на народите, со голема буква се пишуваат и имињата на:

Села: Ростуше, Волково, Вевчани, Иловица

Области: Мариово, Порече, Малешево, Тиквеш

Имиња на жители на области: Мариовец/Мариовка/Мариовци,
Поречанец/Поречанка/Поречани, Малешевец/Малешевка/Малешевци,
Тиквешанец/Тиквешанка/Тиквешани

- Но, треба да знаете дека со мала буква се пишуваат имиња на:

Жители на градови: битолчанец/битолчанка/битолчани,
белграѓанец/белграѓанка/белграѓани, скопјанец/скопјанка/скопјани,
охриѓанец/охриѓанка/охриѓани

жители на села: вевчанец/вевчанка/вевчанци, лактинец/лактинка/лактинци,
мокринец/мокринка/мокринци, галичанец/галичанка/галичани

- Кога сме кај сопствените именки треба да знаете дека имињата на државните, интернационалните и верските празници се пишуваат со голема буква.

Државни празници: 8 Септември (Осми септември), 2 Август (Втори август), 11 Октомври (Единаесетти октомври)

Интернационални празници: 8 Март (Осми март), 1 Мај (Први мај), Нова година

Верски празници: Велигден, Божик (Божик), Бајрам, Свети Никола

Во однос на празниците треба да знаете:

- ако првиот дел од името на празникот е напишан со цифра, следниот збор започнува со голема буква, (Пример: 24 Мај),
- името на празникот кој во себе содржи цифра и збор, кога се пишуваат само со зборови, тогаш првиот збор (цифрата) се пишува со голема буква, а зборот со мала буква (Пример: Први мај),
- ако името на празникот содржи само еден збор, тогаш тој се пишува со голема буква (Пример: Велигден),
- ако празникот содржи два збора, од кои вториот е сопствена именка, тогаш и двата збора се пишуваат со големи букви (Мала Богородица)

Провери го знаењето:

- Кои од посочените именки се напишани погрешно: Австрија, грција, бугарин, Мариовка, италијанец, влаинка, Беловиштанец, положанец, осми септември, Велигден, 1мај.
- Напиши по една реченица во која ќе употребиш: име на држава, име на град, име на жител на држава, име на село, име на област, име на жител на град, име на жител на село, име на државен празник, име на интернационален празник и име на верски празник.

Вежби за изразно читање - Читаме уметнички текстови

„Илинденска песна“

Мечкин – Камен светол затрепери в радост,
во земјава моја ти споменик вечен,
развиори искри над Крушево градот
в лазурнава мила илинденска вечер.
Приказната твоја исполнета в пламен,
излеана в бури ја слушам со занес,
приказната бојна за Питу и Карев,
за борците – орли, за Гоце и Јане.
И гледам нов огон и нов Илинден пламна,
ал свезда на чела партизански блесна.
Република нова в Прохор Пчински самна,
и слободно ечна македонска песна.
Мечкин – Камен, светол затрепери в радост,
во земјава моја ти споменик вечен,
развиори искри над Крушево градот,
в лазурнава мила илинденска вечер.

Васил Куноски

Го збогатувам својот речник
Ал-црвено
Лазурнава – азурна, со светло сина боја

Дискусија: Кои зборови ги слушавте најчесто во песната?

Што мислите за нив? Дали може да ги поврзете со места на кои веќе сте биле?

По што се познати тие места?

Дали знаете зошто се посетуваат? Објаснете го својот одговор.

Дали ви се познати имињата кои се споменуваат во песната?

Можете ли да ги објасните, каде сте ги чуле?

Стиховите:

„И гледам нов огон и нов Илинден пламна

ал свезда на чела партизански блесна.

Република нова в Прохор Пчински самна,

и слободно ечна македонска песна.“ - со кој празник можеме да ги поврземе?

„Над двете езера“

Се искачивме по угорницата, а зад нас остана Охрид. Низ доловите навевот носи далечно блеење на овци, свонци и притаени одгласи на овчарски кучиња.

Подзастануваме и се напрегаме да го дофатиме текот на подземните води:

легендата вели дека во ваква ноќ може да се чуе како водите на Преспанското Езеро истечуваат во Охридското Езеро низ студените силни бликови од Билјанини Извори и сè до Дрим кај Свети Наум. Брземе понатаму. Сакаме пред да изгрее сонцето да сме на сртот. Гасне и последната ѕвезда. Модро-сивите врвови на Галичица ги огреваат првите одблесоци на блискиот изгрев. Воздушни струи ни ги ладат испотените чела. Се качуваме на назабениот срт.

Стоиме на висина од над 2000 метри. Тоа е длабоко седло од највисокитот врв Томорос.

Планинските страни стрмно се спуштаат над двете езера. Лево, на исток, треперат ширните води на Преспанското Езеро, а десно, на запад, како во огромна лулка и повиено во бели и млечни сињаци, доспива Охридското Езеро.

Далеку на исток на Пелистер, Бабиниот врв, зрачесто вивнаа првите лачи на изгревот. Еден зрак се протегна до нас, се спушти вдоль песокливиот брег на Преспанското Езеро, по кој се раѓаа и умираа пенливи бранчиња. Големи и мали полуострови го шират езерскиот брег. Свеж повев од кон Сува Гора на југ лесно ја разбрани водата и како да ја избриша граничната линија што ги дели Македонија, Грција и Албанија.

Борис Бојаџиски

Кој раскажува во текстот?

Во кој дел од деноноќието се одвива дејството? Како го откри тоа? За кои места се зборува во текстот? Дали си бил таму? Кои се твоите впечатоци? Што мислиш, дали раскажувачот од овој текст бил среќен што се наоѓа таму? Во која/кои реченица/реченици го согледа тоа?

Кои сопствени именки се употребени? Со каква буква се пишуваат тие?

Задача- да читаме и да направиме петоред за текстот

Шематски приказ на петоредот

Наслов (тема) една именка

Опис (две придавки)

.....

Активност (дејство) три глаголи.....

.....

Чувство (Фраза од четири збора)

.....

Повторен приказ на суштината

Објаснување за петоредот

- Првиот ред е опис на темата со еден збор.
- Вториот ред е опис на темата со два збора кои најчесто се придавки - опис.
- Третиот ред содржи три збора со кои се изразува дејството на темата.
- Четвртиот ред е израз од четири збора кои покажуваат некое чувство за темата.
- Последниот збор содржи синоним од еден збор со кој повторно се опишува суштината на темата.

Задача: Сега кога ја знаеш содржината на текстот можеш да го прераскажеш.

Ѓеврече“

Кога бев ученик немаше училишни кујни. Кој сакаше ужина си носеше од дома. Само понекогаш купував симид или ѓеврече од чичковците кои продаваа во училишниот двор.

Секој не можеше да купи. Имаше деца кои по цела учебна година само подголгнуваа гледајќи некого од нас како јаде мек симид и топло препечено ѓеврече. Се разбира, доколку некој не му подадеше залак – два.

Јас бев еден од оние кои поретко купуваа и тоа во деновите кога тате донесуваше некоја паричка повеќе.

Сè беше добро се додека еден ден околу нашето училиште не почнаа да се врткаат неколку повозрасни деца, речиси момчиња. Не беа ученици и само бараа начин како да се подзакачат со некого и да го изнатепаат.

Станаа страв и трепет за сите нас. Се раскажуваа цели истории за тоа како каде и кога некого изнатепаа. Почнаа да ни ги одземаат чантите или торбите, а книгите и тетратките да ги фрлаат по улиците. Учителките се обидоа да се расправаат со нив, но овие откако излегоа од дворот започнуваа со камења да фрлаат по училишната зграда и искршија неколку големи прозорци. Тогаш и тие кренаа раце, веројатно, пресудувајќи дека е поефтино ќе ги чини ако не ги задеваат. А учители имавме само двајца и тие беа постојано болникави та не беа ни способни со некого да се караат, а уште помалку да се тепаат.

А еден ден почнаа да ни ги одземаат паричките што ги носевме за да си купуваме нешто за јадење или пак ако веќе не беа стигнале да го сторат тоа, ако веќе си имавме купено, од раце ни ги одземаа симидите и ѓевречињата. Беа добро запознаени кој има од нас парички, и кој може да си купи симид или ѓеврече. Можеби точно поради тоа мене не ме претресуваа кога доаѓав на училиште. Беше доцна есен. Ден пред тоа заврна првиот снег и сега улиците беа калливи. Од многу кал немаше чисто камче од калдрмата за да скокаме од едно на друго и некако почисти да влеземе во училницата.

Излегов да си купам ѓеврече на првиот голем одмор. Ме зачуди тоа што околу продавачот немаше деца да купуваат. Бевме само двајца, подадов паричка и не успеав да си го зеам ѓевречето што ми го подаваше продавачот. Од зад мене, некој подаде рака и ми го грабна од пред нос. Друга една таква рака, рапава и цврста, го подзеде од првиот.

-Што правите, бре апашишта-викна продавачот.

Се свртев и ги видов тројцата момчиња задоволно и широко насмеани.

-Без пари ли ти го земаме?! – Еден од нив подбивно му рече на продавачот.

-Што не си гледаш работичката! – му се заканија.

Во тој миг многу се исплашив. Почувствував како срцето почна пргаво да ми скока во градите. Но, и самиот не знам што ми стана, зошто решително викнав:

-Мое е...

-Ако е твое, дојди да си го земеш – рече најголемиот.

Во својата рака го држеше и мафташе моето ѓевречето. Не можам да ги објаснам тие моменти што ги водеа движења. Знаев дека тоа не е разумно, но некаде длабоко во срцето чувствував дека сум прав, дека тоа така не може да биде; тоа не треба да го дозволам; тие немаат право да го прават тоа...

Не бев храбро дете, поточно бев далеку од детското смело безумство. Знам само дека посегнав и за малку ќе си го дофатев ѓевречето. Дури и помислив како загризувам во неговиот круг, како изгладнето џвакам.

Големиот не го очекуваше тоа. Но, откако не успеав тој за секоја случајност, уште повисоко го подигна пленот. Немаше потреба да го прави тоа. По првиот неуспешен обид како да се вразумив и не мислев повторно да скокам.

Сега тој сакаше да си поигра со мене како со малечко кутренце. Рече: -Ајде!

Го фрли високо над себе ѓевречето и сакаше да скокнам по него. Не се помрднав. Тогаш големиот посака да го пречека в раце. Но, во тоа не успеа. Ѓевречето го удри во раката и само малку повторно потскокна, како да беше од гума. Големиот се фрли по него, небаре голман се фрла по понастрана шутната топка. Тогаш при доскокот незгодно тапна на еден камен и заедно со ѓевречето, што беше го дофатил, се најде во калта! Лежеше во калта испружен колку што беше долг и широк.

Сфатив дека треба да бегам и за миг се најдов до влезот. Оттука повеќе деца го следеа она што се случуваше со мене и тројцата силници. Одморот не беше завршил иако мене ми се чинеше дека од излегувањето како да беше изминала цела вечност.

Од вчидовиденост не стигнаа ниту да се насмеат. Тогаш едно од децата извика:

-Шатка! Прета како шатка!

Доволно беше. Се роди прекарот. Децата почнаа да се смеат и да викаат по него. Перо, така се викаше момчето, Перо Шатката, како што потоа сите во градот го завикаа, за чудо не направи никаква закана. Полека стана од калта, прво на колена, а потоа се исправи. Постоја така не обидувајќи се ниту да се поистичи, погледна во ѓевречето што уште го држеше в рака. Се заврте потоа како да ме бараше, како да сакаше да ми го врати, но откако не ме најде во близина, си замина не фрлајќи го ѓевречето. Тоа како да беше неговиот најскапоцен трофеј. Неговите другари, кои ниту ги погледна, се стрчаа по него...

Тие момчиња тогаш за последен пат беа во дворот на училиштето. Го среќавав големиот по улиците на градот. Полека стануваше ерген. Но, иако ја беше исчистил калта од себе, никогаш не му успеа да се ослободи од прекарот. Тоа не беше нешто што се суши, што се лушти или струже, ниту пак со некаква четка се исчетува.

Тој, големиот, што толку суверено владееше во дворот на училиштето, засекогаш остана Шатка, Перо Шатката...

Александар Поповски

Прашања за текстот

Дали ви се допадна текстот кој го прочитавте? Во кој дел најмногу? Зошто?

Дали во предвидувањата при читањето бевте блиску до она што се случи во расказот?

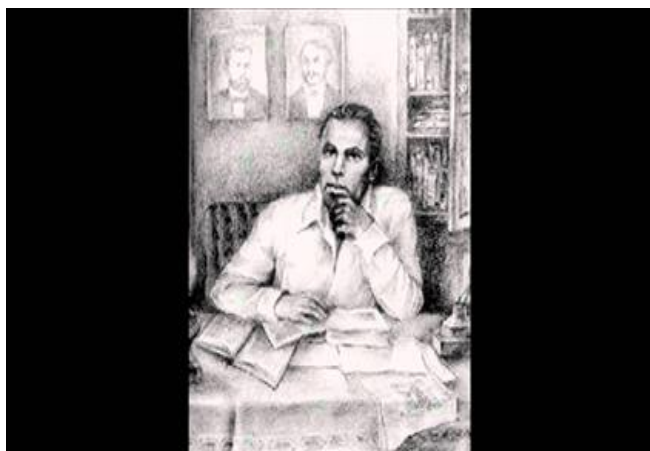
Кои ликови ги среќаваме во расказот?

Во кое лице се раскажува во овј текст?

Задачи за текстот:

-Пронајди ги деловите од расказот каде се изразени чувствата на ликот раскажувач и издели ги. До какви заклучоци дојде читајќи ги овие реченици?

-Пронајди ги деловите кои го покажуваат однесувањето на ликот Перо. Кое е твоето мислење за неговото однесување? Објасни го со неколку реченици.

„Рациновата љубов“

Секоја квечерина Коста ја напушташе грнчарската работилница што се наоѓаше во приземјето на нивната куќа и незабележан од никого преминуваше кај Ќускиеве.

Таму, незнаејќи за умор, продолжуваше да го врти големото грнчарско тркало и да обликува нови стомни сè до доцна во ноќите. Една вечер кога се врати дома мошне доцна, татко му Апостол изнемоштен од болеста, тивко, скоро прпелајќи ги зборовите низ својата уста, го запраша:

- Синко, зошто секоја вечер доцниш и што работиш кај Ќускиеве?! Коста беше изненаден од ваквото прашање, па погледна во мајка си Марија. Но, кога им се сретнаа погледите, во нејзините очи го откри истото прашање. Тогаш ја наведна главата не смислувајќи никаков одговор.
- Слушај, синко – рече татко му Апостол и продолжи – Коце Ќускиев беше мој ученик. Јас му го потпишав мајсторското право. Ти немаш што да научиш од него, зошто јас од тебе направив поголем мајстор и од самиот себе. Затоа престани да одиш кај него. Ние имаме наша работилница, биди си сам мајстор и повеќе не прави аргатин од себе, зошто на светот ништо нема потешко од тоа да умреш како аргатин. Апостол сакаше уште нешто да рече, ама се закашла и поцрвене. Кога Коста го слушна зборот аргатин, во очите му навреа солзи. Погледна кон својот татко и реши да биде искрен. Го раскопча своето палто, а од пазувите му паднаа неколку книги. Потоа пријде до болниот татко и тивко, скоро плачејќи рече:
 - Сакам да читам, многу да читам, а ние немаме пари за книги. Ете, затоа работев кај Ќускиеве. Простете ми!

Петар Стојчевски

Дискусија

Кога го прочита насловот на текстот, на што прво те асоцираше?

Можеш ли да ги наброиш имињата на ликовите во овој текст?

Дали си чул за името Коста Рацин? Истражувај малку за него, неговите постапки во текстот ќе ти бидат уште појасни.

Со што се занимава Коста? Каде работи тој?

Како е прикажан ликот на таткото во овој текст? Што можеме да забележиме во однесувањето на мајката? Од која реченица може да се согледа тоа?

Прочитај ги речениците кои се дел од текстот погоре и кажи го твоето мислење за ликот Коста Рацин, како се чувствувал тој и зошто е тоа така?

„Погледна кон својот татко и реши да биде искрен. Го раскопча своето палто, а од пазувите му паднаа неколку книги. Потоа пријде до болниот татко и тивко, скоро плачејќи рече:

-Сакам да читам, многу да читам, а ние немаме пари за книги. Ете, затоа работев кај Ќускиев. Простете ми!“

Активност

Скелетен приказ на текстот, при примената на оваа техника се пополнуваат следните барања

РЕЧЕНИЦА – опишуваме за што се работи

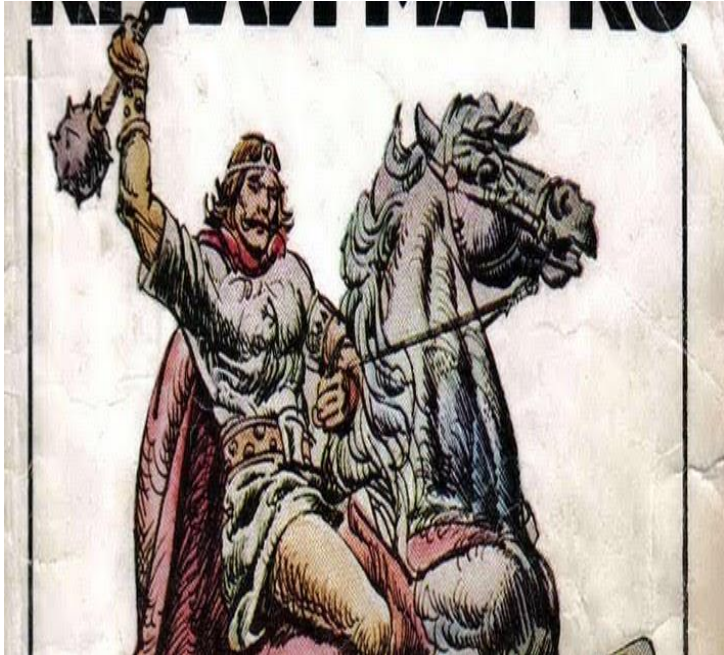
ФРАЗА – кажуваме нешто важно (учениците запишуваат нешто важно за прочитаното, нешто што ја изразува неговата суштина)

ЕДЕН ЗБОР го изразуваме значењето или основната тема.

СИМБОЛ ИЛИ СКИЦА цртаме претстава за содржината.

БОЈА изразуваме предизвикани чувства или расположенија

Лирски и епски песни

„Шетал Марко низ гора зелена“

Шетал Марко низ гора зелена,
Шчо ми шетал три дни и три нока.
Не можит вода да ми најдит,
Ни за себе, ни за брза коња.
Па говори Марко Кралевиќе:
„Варај горо, горо, Димна Горо!
Камо ти вода да се напиам,
Немаш да пиам, ни да се измиам.
Да би те ветар исушило!
Да би те сонце изгорело!“
Димна Гора Маркое говореше:
„Ај ти Марко, ај ти добар јунак!
Немој к’лни гора Димна Гора
Туку к’лни стара самовила
Шчо собрала седумдесе клаенци,

Да изнесла на врв на планина,
Да продадаат еден бардак вода,
Еден бардак за црните очи".
Марко ли си с коња говореше:
„Ај ти коњу, мое мило добро!
Али можеш ти да ме изнесиш
Да отепам стара самавила,
Да растурам седумдесет клаенци?"
Коња Марку ли му говореше:
„Постегни ме с дванаесет колани,
Двата ние да се обидеме".
И му стегна дванаесет колани
И г'изнесе на врв на планина;
Да отепа стара самовила,
И растури седумдесет клаенци.

(Миладиновци, *Зборник на народни песни*)

„Елено, бајрак девојко“

Елено, бајрак – девојко!
Не качи перо високо,
Не држи сенка голема!
До Солун сенка ми држиш
На солунските овчари.
Овчари јагне печеа,
Со шарен кавал свире,
Еленина песна пееа:
„Елено, убаа девојко!
Шчо сенка д’лга си имаш,
Сенката овде достигвит,
Под сенка да си играме,
Весели све да бидиме.“

(Миладиновци, *Зборник на народни песни*)

Дискусија

Споредете ги насловите од двете песни, што мислите за нив? Дали тие ја откриваат содржината на песната?

Кој се споменува во првата песна? Кој е Марко Крале? Дали досега сте чуле за него? Каде е тој во оваа песна? Што бара Марко Крале во гората? Со кого разговара тој? Што се случува на крајот?

За кого се испеани стиховите во втората песна? Што мислите, зошто народниот пејач ја нарекува Елена бајрак девојка? Што се опејува во оваа песна?

Какви чувства буди првата, а какви чувства буди втората песна? Зошто?

Што е заедничко за овие песни? Што е различно за овие песни?

Кој е потпишан под двете песни?

Информирајте се за Браќата Миладиновци

„Марко и Димна Гора“

Најмил ми се левен Марко
Да ми вардит Димна Гора,
Димна Гора и зелена.
Навечер ја обдивеше,
А наутро иа опитцеше:
„Ај ти тебе, зелена горо,
Шчо си, горо, подгорила?
Аљ те оган изгорило?
Аљ те слана посланила?“
„Левен Марко, а стопане!
Не ме оган изгорило,
Не ме слана посланила;
Туку жељба ми паднала;
Поминале три синџири
Три синџири младо робје,
Под носе ме изгазиле,
Со с’лзи ме попарие.
Први синџир шчо помина,
Сè јунаци посвршени;
Втори синџир шчо помина,
Сè девојки прстенвати;
А трекиот шчо помина,
Сè вдоици с луди деца“.
Тогај велит левен Марко:
„А каде си отидое?“
Димна Гора одгоори:
„Бргу трага ќе им наиш,
Сега рано поминае“.
Се наљути левен Марко
И си зеде брза коња,
Шчо пособра дробна војска,
Добра војска сè Арапи;
Сй прифтаса три синџира.
Сй посече зулумџари,
Сй испушчи младо робје,
Од синџири и истаи,
Й даруа с добро азно,
Й испушчи на вилает.

Дискусија:

Зошто песната се вика Марко и Димна Гора?

Што се опејува во песната? Има ли ликови иако е песна? Што прави Марко во гората и со кого разговара во гората? Како Марко Крале ги ослободил водите во Димна Гора?

Набројте што направил Марко Крале? Што мислите за неговите постапки?

Во песната се изразуваат чувства или се раскажува во стих?

Заклучок: Оваа песна е епска песна затоа што е долга, во неа се раскажува за настан, среќаваме ликови: Марко Крале, Димна Гора, старата самовила, коњот.

ЕПСКА ПЕСНА е долга песна во која се раскажува за настани, среќаваме раскажувач, ликови кои учествуваат во настанот и водат дијалог. Настаните кои се опејуваат во епската песна се настани во кои учествува јунакот од песната и прави големи дела и херојски подвизи.

Го збогатувам својот речник

Варај во народната поезија извик што се употребува кога се повикува некој да му каже нешто чудно, жално, страшно.

Бардак- глинен сад за вода.

Учам за именките низ натпревар и забава

Со помош на задачите и поставените барања се проверувам што научив

Во овој дел се понудени вежби за сè што имаш учено за именките, така што ќе можеш на лесен и интересен начин да ги утврдиш стекнатите знаења. Вежбите ќе те поттикнат да размислуваш, да измислуваш, да создаваш, да се докажуваш. Дел од вежбите треба да послужат за самопроверка на стекнатите знаења. Секако и овде помош ќе добиваш од твојот наставник, кој ќе ти дава повратна информација, дали и колку успешно си ги сработил вежбите и си одговорил на поставените барања.

Именки

Веќе научив!

Именките именуваат:

суштества (луѓе и животни): дете, Петар, Анастасија, птица, срна, јагне, Атос, Шарка;

предмети: книга, камен, железо, столче, мебел;

појави: изгрев, светлина, дожд;

апстрактни поими: радост, тага, вистина, милост;

називи на дејства: лет, скок, пад.

Знам:

Сите луѓе на светот се именуваат со еден општ збор: човек. Но, секој човек има свое лично, сопствено име. Имиња може да имаат и домашните животни. Посебни имиња имаат и називите на географските поими: секој град, секое село, секоја планина, па и секое место има свое име.

Поделба на именките

Именките се делат на сопствени и општи.

Сопствените именки се имиња на луѓе: Димитар, Лидија, Александар, Елена;

животни: Мурџо, Шарко, Леси, Црнка, Лиска, Бреско;

називи на географски поими:

градови: Скопје, Кавадарци, Битола, Радовиш;

реки: Вардар, Треска, Брегалница;

села: Витолиште, Ново Село, Бабино и итн.;

празници: Велигден, Божик/Божиќ, Илинден.

ВЕЖБИ

Ги познаваш ли селата во Македонија? Каде се наоѓаат следниве села: Велгошти, Колешино, Витолиште, Вруток, Косел и Могила? Кои градови се наоѓаат најблиску до овие села?

Обиди се да откриеш од каде течат следниве реки: Брегалница, Треска, Црна Река.

За да одговориш на овие барања користи го искуството од твоите патувања и знаењето по предметот Општество. Можеш да користиш и географска карта.

Бисери од народниот јазик

Во македонскиот народен јазик порано почесто се употребувале мошне интересни народни имиња: Спасе, Доста, Рампо, Мирче, Трајче, Неда, Вида, Стојна, Цвета итн. Некои од нив и денес се употребуваат при именувањето на Македонците.

Кои лични имиња денес почесто се употребуваат? Наведи ги имињата на твоите најблиски. Што мислиш, дали се народни?

Општите именки именуваат заеднички поим за

суштества: човек, животно, риба;

предмети: чаша, лажица, играчка;

и појави: снег, мраз.

ВЕЖБА

Дополни ги речениците со општи именки пред секоја сопствена именка:

1. _____ Вардар извира во близина на _____ Вруток.
2. _____ Матка се наоѓа на _____ Треска.
3. Првиот број на _____ „Нова Македонија“ бил отпечатен во _____ Горно Врановци.
4. _____ Ванчо Николески, познат по _____ „Гоце Делчев“ се родил во _____ Црвена Вода, во близина на _____ Охрид.

Бисери од народниот јазик

Во македонскиот народен јазик има голем број именки што означуваат роднински врски: татко, мајка, стрико, стрина, вујко итн. Наведи уште неколку примери за роднински имиња и објасни го нивното значење.

ВЕЖБА

Состави реченици во кои општите именки што означуваат роднински врски ќе ги употребиш со сопствени именки.

Општите именки се делат на конкретни и апстрактни.

Конкретните именки именуваат посебни суштества и материјални предмети: жена, народ, верверичка, телефон, клупа.

Со апстрактните именки се именуваат поими за нешто што не може да се допре, ниту пак да се види. Обично, тие се израз на човековите чувства и ги искажуваат човековите мисли.

Човековите чувства се изразуваат со зборовите: радост, тага, болка, среќа.

Човековите мисли се искажуваат со зборовите: сила, вистина, лага, храброст, моќ.

Определи какви се по вид именките: ум и мозок.

Конкретна именка е _____.

Апстрактна именка е _____.

Дали може именката што ја претстави како конкретна да се употреби со апстрактно значење и обратно?

Конкретните именки се делат на избројливи и неизбројливи.

Со избројливите именки се означуваат живи суштества и материјални предмети што може да се избројат. Во говорните ситуации овие именки можат да се јават во состави со:

- број на точна вредност: пет деца, седум клупи, единаесет играчи, два брода;
- со приближен број: три-четири минути, седум-осум книги;
- со прилози што означуваат количество: многу тетратки.

Објасни ја поговорката: Кој рано рани, две среќи граби.

Како се брои среќата?

Неизбројливите именки ги именуваат живите суштества и предмети како множество чии составни делови не можат да се избројат.

Тие се делат на збирни и материјални.

ЗБИРНИ ИМЕНКИ

ЗБИРНИТЕ ИМЕНКИ ОЗНАЧУВААТ МНОЖЕСТВО ОД ИСТИ ЕДНОРОДНИ ПРЕДМЕТИ КОИ ОБРАЗУВААТ ЦЕЛОСТ.

ПРИМЕР:

МЕБЕЛ (ЗБИР НА ЕЛЕМЕНТИ ОД ДОМАЌИНСТВОТО)

НАСЕЛЕНИЕ (ЗБИР НА ПОВЕЌЕ ЛУЃЕ КОИ ЖИВЕАТ НА ЕДНО НАСЕЛЕНО МЕСТО.),

СЕЛАНСТВО, СВЕШТЕНСТВО, ЧИНОВНИШТВО, СВЕТ, СТОЧАРСТВО, ПЧЕЛАРСТВО, СТОКА (РОБА), АДМИНИСТРАЦИЈА, УГОСТИТЕЛСТВО, ЗЕМЈОДЕЛСТВО И ДР.

НЕ СЕ ЗБИРНИ ИМЕНКИ: ЈАТО, СТАДО, РОЈ, ГРУПА, ГЛУТНИЦА, КЛАС И ДР.

ЗАТОА ШТО ОВИЕ ИМЕНКИ ОБРАЗУВААТ МНОЖИНА: ТРИ ЈАТА, ЧЕТИРИ СТАДА, ШЕСТ РОЕВИ, ДВЕ ГЛУТНИЦИ, ПЕТ ГРУПИ.

Овие именки со својата единска форма означуваат множество предмети.

Значи збирните именки со еден заеднички поим именуваат група (множество) од

луѓе: народ, население, толпа;

животни: добиток, стока;

предмети: мебел, оружје, орудие, храна итн.

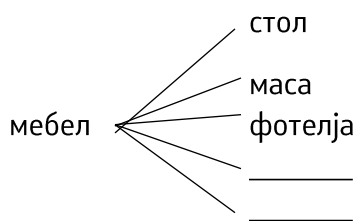
ВЕЖБИ

Прочитај ги речениците, пронајди ги именките употребени во нив ги и определи го нивниот вид според поделбата.

1. Лебот се произведува од брашно што се добива од жито.
2. Српот е орудие што се изработува од железо.
3. Со возбуда слушав за храброста на мојот народ.
4. Населението во Македонија претежно живее по градовите.

Наспроти збирните именки, наведи избројливи именки чие значење се содржи во збирната именка: мебел, добиток, стока, овошје, зеленчук, жито итн.

Работи на следниов начин:

Состави реченици со неизбројливи материјални именки. Определи го нивното количество со зборовите: малку, многу.

Повтори и запомни!

- Што се именки?
- Како се делат именките?

-Која секоја именка се крие уште една именка. Ќе ја пронајдеш со разместување на буквите.

ЛЕТО ИВАН АМАМ МЕНКА СОН ВЛАГА

-Во секоја од наведените именки се крие по еден глагол. Запиши ги во твојата тетратка и напиши по една реченица со конкретниот глагол.

училница
игралиште
реченица
читател
гледач

ДА ПОВТОРИМЕ УШТЕ ЕДНАШ ЗА ИМЕНКИ

Прочитај ги следните реченици:

1. Илина игра со топка.
2. Тој сака да јаде чоколадна торта.
3. Во училиницата имаше околу триесетина ученици.

Задача

Понудената табела подолу пополнете ја на следниот начин:

- Во првата колона – **именки** - внесете ги со зборови именките кои ги има во трите реченици. Потоа со користење на знакот X определете во кој род и кој број припаѓа таа именка. Полињата каде што не припаѓа именката оставете ги празни!

именки	женски	машки	среден	еднина	множина

Задача: Прочитајте го текстот. Понудената табела подолу пополнете ја на следниот начин:

МОЈОТ ГРАД - Битола

„Јас живеам во голем град. Тој е град на моето детство. Во него има многу интересни места за прошетки, убави градби, цветни паркови, широки булеварии. Во центарот има плоштад каде се наоѓа фонтана убава како сон. Јас секогаш со голема љубов зборувам за Битола.“

Задача

Прочитајте го текстот. Понудената табела подолу пополнете ја на следниот начин:

- Во првата колона – **именки** - внесете ги со зборови именките кои ги има во текстот „Мојот град Битола“. Потоа со користење на знакот **X** определете во кој род, кој број, од која група и кој вид припаѓа таа именка. Полињата каде што не припаѓа именката оставете ги празни!

именки	род			број			
	женски	машки	среден	еднина	множина	општа	сопствена
град		x		x		x	

ВЕЖБИ:

Направи морфолошка анализа на следниов текст, а именките објасни ги по вид!

Радост

Ана, Атанас, Тамара и Роберт тргнаа кон училиштето. Во дворот имаше многу народ. Учениците се насобрале и нестрпливо чекаа да тргнат кон паркираните автобуси. Весело пеење се слушаше од група нивни другарчиња. Радост и возбуда се гледаше на сите лица. Тука се и родителите. Толку свет немало одамна во училишното игралиште.

Пронајди ги именките во следниве реченици и објасни ги по вид.

1. Група деца, меѓу кои беше и Миле, заминаа на прошека на највисоката планина во беровскиот крај.
2. Рој пчели летнаа високо на небото.
3. Имаше многу лисја на тревата, тоа беше сигурен знак дека веќе настапила есента.

- **Внимателно прочитај го текстот и определи ги збирните именки.**

„...Населението се собра пред училиштето. Требаше да биде договорена изградба на спортска сала. Толку многу свет не беше собран одамна. Сите беа среќни зашто салата ќе биде место во кое ќе спортуваат. Дел од собраниот народ ќе организира акција за собирање пари со кои ќе купи мебел за кабинетите...”

Љупчо Андовски, ученик

- **Определи ги именките во речениците кои следат и определи го нивниот вид.**

1. Мајка ми пее во црковниот хор пет години.
2. Македонка свири виолина во нашиот оркестар.

3. Дојде нова стока во продавницата.
4. Одбојкарскиот тим го освои првото место.
5. Групата на Никола има многу поени.
6. Кучето Леси спиеше покрај креветот.
7. Купивме нов мебел за дома.

Присвојни придавки

Придавките се зборови што ги означуваат својствата или белезите на суштествата и предметите што се означени со именката и на тој начин поблиску ги определуваат.

се обидеш првиот збор да го претвориш во придавка.

Пример: шума - животно: шумско животно

а) село - извор: _____

б) училиште - клупа: _____

в) татко - дом: _____

г) град - библиотека: _____

Што забележавте, што означуваат првите именки кои ги претворивте во придавки?

Придавките кои означуваат кому му припаѓа предметот или суштеството што го определуваат се викаат **присвојни придавки**.

Обиди се дадените зборови да ги претвориш во присвојни придавки, а потоа присвојните придавки употреби ги во реченици:

работник _____

компјутер _____

брат _____

езеро _____

град _____

Пред секоја од дадените именки додај присвојна придавка:

_____ парк

_____	љубов
_____	улица
_____	автомобил
_____	библиотека

- **Откриваме придавки**

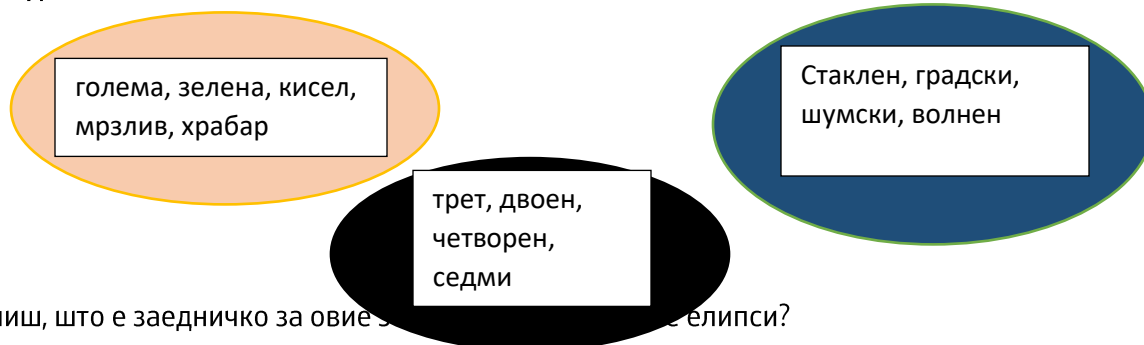
Во дадените реченици пронајди ги присвојните придавки, подвлечи ги и откриј од која именка се изведени:

- а) Под креветот е скриен дедовиот бастун.
- б) Секогаш се чувствувам сигурно во мајчината прегратка.
- в) Во работнички универзитет одам на курс по математика.
- г) Сите чекавме пред манастирските порти.

- **Домашна задача**

- Од следниве зборови издвој ги присвојните придавки: мајчина, голем, брат, градски, село, зелен, маалска, слатка, дедов, библиотека.
- Образувај присвојни придавки од следниве зборови и употреби ги во реченица: река, баба, планина, дете, училиште.

Бројни придавки

Што мислиш, што е заедничко за овие зборови? Се елипси?

Што мислиш, по што се разликуваат?

Како го заклучи тоа?

Прочитај ги примерите, можеби тие ќе ти помогнат.

Мире прави двоен чекор од мојот и секогаш е побрз.

Третиот рид е домот на самовилите.

На седмиот ден ќе ги добиеме резултатите од истражувањето.

Стаклено свонче висеше на врвот на елката.

Шумските животни се радуваа на пролетното сонце.

Волнен шал е мојот есенски избор.

Тој се покажа храбар, а јас пак мислев дека е мрзлив гледајќи како седи во аголот.

Големата порта се отвори и се виде зелена градина.

- Обиди се да ги пронајдеш придавките во дадените реченици.
- Денес е втор ден како сме на гости кај баба.
- Михајло утре го слави десеттиот роденден.
- На третата полица е мојата омилена книга.

Бројните придавки се образуваат од броевите.

Придавки кои го означуваат редот на суштествата или предметите се викаат бројни придавки.

- **Да се провериме**

Од броевите 3 и 4 образувај бројни придавки: _____ и _____

Пронајди ги бројните придавки во следниве реченици:

- Нова година е првиот зимски празник.
- Од сите принцези третата принцеза беше најубава.
- Од трите кучиња на фотографијата второто куче е најголемо.

Домашна работа

Пополнете ги празните места со бројни придавки разгледувајќи ја фотографијата:
..... цвеќиња се виолетови и розови, е во бела
саксија, а е сардела која виси во корпа.

За домашна работа напиши состав на тема: „Есенска прошетка низ градскиот парк“ во кој ќе употребиш придавки.

ИТРАТА ЛИСИЦА

Живеел лавот веќе долго време на овој свет, па многу остарел и ослабел. Не можел ни со брзината ни со силата негова, како кога бил млад, да ги лови и јаде другите животни.

Размислувајќи за својата беда и опасност, што ќе се случи со него, се сетил дека, често, тука на земјата, тоа што силата не го може го можат итрината, важноста и досетливоста. Затоа се направил болен и легнал во пештерата колку што е долг и широк.

Наскоро се слушнал глас за болеста на лавот и како тој е на својата смртна постела. Многу животни, без да чекаат, отишле кај лавот да се ситат на неговата смртна борба, но лавот едно по едно сите ги изел.

Најпосле, ете, дошла и лисицата кај лавот, па го погледнала од вратата и му рекла: „Како си вујче?“ „Еј, па, лошо, мила моја лисицо! Дојди поблиску, да ме видиш, а и јас тебе!“

„Извини, вујче, немам кога, а и не сакам. Гледам многу траги од животни кои влегле, а ниедни од тие кои излегле.“

Прашања за дискусија

Кои ликови ги запозна со оваа басна?

Како би ги опишал/а лавот од оваа басна?

Во кој дел од животот е тој? Како се чувствувал?

А како размислувал лавот? Наведи ги речениците во кои раскажувачот ни соопштува како се чувствувал тој?

Како се однесуваат животните од неговото опкружување? Според тебе, какви се тие кои го посетуваат? Што мислиш, колку треба да веруваме на секој збор или изјава од некој? Што е надобро да се направи во тој случај? Образложи го својот одговор.

Што се случило на крајот на басната? Кој дошол? Како се однесувала таа при средбата? Како би го оценил/а ти нејзиното однесување?

Напиши ја пораката за оваа басна и спореди ја со другарчето. Дискутирајте и образложете ги своите заклучоци и пораки од басната.

Лисицата и штркот

Лисицата го поканила својот кум штрк на вечера. Кога дошол штркот на гости, таа пред него поставила плитка чинија со вкусна каша. Бидејќи клунот му бил долг, а чинијата плитка, штркот ништо не можел да касне. Тоа што го зготвила, лисицата сама го изела.

- Извини, куме, - рекла лисицата немам со што друго да те почестам.

- Благодарам, и за ова, - возвратил штркот и ја поканил лисицата да му биде

гостинка следниот ден. Кога отишла лисицата кај него, штркот вечерата ја послужил во сад со високо и тесно грло.

- Гледај и учи од мене, - и рекол штркот – па јади како во своја кука да си – се наведнал и го провнал клунот во садот.

Не можејќи да ја протне муцката во садот, на лисицата не и останало ништо друго освен да подголгнува и да гледа како штркот јаде со сласт. Откако убаво се најал, штркот и рекол на лисицата:

- Кумо, немој да се лутиш! Јас се однесувам со тебе онака како што ти се однесуваше со мене, па те почестив на истиот начин како и ти мене што ме почести!

Прашања за дискусија

Кои ликови ги сретна во басната „Лисицата и штркот“?

Каде се случува дејството?

Како вообичаено се нарекува лисицата во басните?

Дали и во овој пример може да се каже дека е итрица? Образложи го својот одговор.

Според она што го прочита кои карактеристики можеш да ги кажеш за штркот?

Од која/кои реченица/и го заклучи тоа? Го очекуваше ли ваквиот тек на случувањата?

Како се чувствувал, според случката штркот кога бил на гости?

Како се чувствувала лисицата кога била на гости?

Според тебе како ја оценуваш постапката на лисицата? Како ја оценуваш постапката на штркот? Дали мислиш дека лисицата можела поинаку да ја научи *лекцијата*? Образложи го својот одговор.

Во која реченица се крие пораката на оваа басна? Прочитај ја таа реченица и коментирај го нејзиното значење.

Лисицата и јарецот

Еднаш една лисица лутала во темнината. За несреќа, таа паднала во бунар, но дури и покрај своите најдобри обиди сепак не успеала да излезе од таму. Токму затоа и морала да почека до наредното утро со цел да ѝ се отвори нова можност за бегство.

Следниот ден, еден јарец поминувал по истиот пат. Тој погледнал во бунарот и ја забележал лисицата. „Што правиш тука?“ – ја прашал. Итрата лисица одговорила: „Се симнав да се напијам малку вода. Оваа е најдобрата која некогаш сум ја пробала. Дојди ако сакаш да се

увериш.“ Без воопшто да размислува, јарецот скокнал во бунарот, ја изгасил својата жед и почнал да бара излез. Но, исто како лисицата, така и тој се нашол во беспомошна ситуација.

Во тој момент лисицата предложила, „Имам идеја, застани цврсто на твоите нозе, јас ќе се качам врз твојата глава и ќе излезам надвор, а потоа ќе ти помогнам и на тебе.“ Јарецот бил доволно наивен да не ја сфати вистинската намера на лисицата, па токму затоа и ѝ помогнал.

Додека се оддалечувала од бунарот, лисицата рекла, „Да беше доволно умен, никогаш немаше да влезеш во бунарот без прво да побараш излез.“

Прашања за дискусија

Кои ликови се сретнуваат во оваа басна? Како лисицата се нашла во бунарот? Што се случило наредното утро? Дали преку разговорот со јарецот се насетува нејзината намера за нејзината следна постапка? Како се однесувал јарецот во текот на разговорот односно веднаш по завршувањето на разговорот? Што вели раскажувачот за јарецот, како го карактеризира? Наведи ги тие реченици? Што мислиш за последната реченица од басната? Дали е лисицата во право? Зошто мислиш така? Што според тебе, би било чесно да направи лисицата? Според тебе кој згрешил лисицата или јарецот? Наведи две причини за да го образложиш својот одговор.

Напиши ја пораката и дискутирај ја со другарче, дали тој/таа мисли како тебе?

Коњот и магарето

Некој човек имал коњ и магаре. На едно патување магарето било претоварено, а коњот слабо натоварен.

- Преземи малку од мојот товар, ако сакаш да издржам и да останам живо – рекло магарето. Коњот не послушал.

Од умор и тежина магарето паднало и пцовисало. Сега стопанот целиот товар од магарето, дури и одраната магарешка кожа, ги префрлил врз коњот. Плачејќи тогаш коњот прозборил :

- Ах каква неволја ме снајде! Не сакав да преземам малку од товарот, и ете, сега морам да носам сè, па и одраната кожа."

Прашања за дискусија

Кои се ликовите и каде се случува настанот во оваа басна?

На што се пожалило магаренцето?

Кој бил виновен за таквата ситуација? Што направил коњот?

Како го оценуваш неговото однесување?

Кои карактеристики може да му се припишат на коњот?

Како се чувствувал коњот на почетокот, а како на крајот на басната?

Дали коњот ја признава својата грешка? Наведи ја реченицата во која го читаме тоа?

Наведи ја пораката на басната.

ЕСЕН

Капат лисја златни,
течат води матни,
веат ветрој луди-
надвор веќе студи

Ластовица мила
шири леки крилја,
на пат ќе си оди
преку сини води,
во потопла клима
кај што нема зима,
кај што цути цвете
и зиме и лете.

И славејот сега
се готви да бега,
со своето јато
ќе го мине патот.

А и штркот така
на оџакот штрака;
и тој ќе се сели,
па затоа вели:
„До гледање, жаби,
тетки, стрини, баби,
до гледање сите-
застудеа дните“.

Капат лисја златни,
течат води матни,
веат ветрој луди-
надвор веќе студи.

(Боро Ситниковски,Избор)

Дискусија:

Што се опева во песната Есен? Што поконкретно се опејува во првата строфа? Кои природни појави се посочени во првата строфа како карактеристични за овој период од годината? Со кои описи се служи поетот?

Каде ќе патува ластовичката?

Кој се готви да бега, со кого, каде?

Со кого се збогува штркот? Зошто?

Какви чувства кај вас побуди песната?

Што мислите зошто се повторува првата строфа на крајот?

Според она што знаете за епска песна, дали оваа песна спаѓа во таа група песни? (дали има настан, лик, јунак и слично?) Појаснете го својот одговор.

Песните во кои поетот ги изразува своите мисли и чувства се нарекуваат лирски песни. Чувствата може да бидат кон некоја личност, настан, предмет или појава која на поетот му оставила силен впечаток.

Заклучок: Оваа песна е лирска песна затоа што во неа поетот ги изразил своите чувства поврзани со феномените есента. Лирските песни може да се: патриотски, љубовни и пејсажни. Оваа песна е пејсажн

„Со детски очи“

Еднаш имав ширно поле,
цветен килим, убав, голем,
трчав, скокав, во него тонеv,
од свездите – бисер ронев.

Имав своја вишна гора,
мила, чиста, како зора,
облечена сè во свила,
јас во неа – славеј пиле.

Верувајте: беше така,
месец имав јас на рака,
сите свезди беа мои,
колку беа – кој ги броел?!

Помнам добро сè што било
во срцево ми се свило.
така гледав тогаш, ете,
зошто тогаш јас бев дете.

Наум Попески

Дискусија:

Се објаснуваат непознатите зборови.

Песната се чита строфа по строфа и се дискутира за неа.

Песната носи наслов *Со детски очи*, што мислиш зошто така се вика?

Во кое лице се личноглаголските форми во песната ?

Според тебе, поетот пее од позиција на дете и на возрасен? Како го заклучуваш тоа?

Наведи ги тие стихови.

Поетот вели: „Еднаш имав широко поле“. Што се крие зад широко поле? Што можел да прави таму? Како го разбираш стихот: *од свездите бисер ронев*, што значи тој стих за тебе?

Каде се замислувал тој, како славеј пиле? А што се крие всушност зад тоа место?

Што имал поетот во рака?

Чиј биле свездите? Што мислиш кога некој вели дека ги имал свездите во рака, што знали тоа?

Што се свило во срцето на поетот?

Со какви очи гледал поетот?

Кое е основното чувство во песната?

Според сето кажано кој е мотивот на песната?

Одреди ги поетските слики.

Заклучок: Оваа песна е лирска песна затоа што во неа поетот ги изразил своите чувства.

Лирските песни може да се: патриотски, љубовни и пејсажни.

Непознати зборови

Ширно – широко

Вишно – високо

Свило – се сместило

Задача:

- Нацртај една слика од песната која ти остави најголем впечаток.
- Со неколку реченици раскажи едно твое доживување.
- Обиди се да напишеш стихови за твоите доживувања.

Задача за дома: Разговарај со твоите родители за тоа какво било нивното детство, односно со какви очи тие гледаат на него.

„Марко Крале и три синџири робје“

Сама мома црни очи клела,
да гледаа, ниско задремаа,
не видоа што по друм мина,
поминаа три илјади татари
прокараа три синџири робје:
еден синџир се млади невести,
еден синџир се млади момчиња,
ерети синџир се млади девојки,
невестите жално-милно плачат:
-Мили наши, сами машки деца,
та кој ќе ве обана, успие,
та кој ќе ве посвие, развие?
-Девојките жално-милно плачат:
Мили наши, наши танки дари,
та кој ќе ве развие, увие?
момчињата жално – милно плачат
-Мили наши, наши танки пушки,
та кој ќе ве измие, истрие?
-Најнапред е Султана невеста
и по неа Калина девојка
и по неа Милош добар јунак:
искокна на врх планината,

проговори Султана невеста:
-Бог ве убил, три илјади татари,
позапрете малку да починем,
дете мие раце откинало!
ка дочуа три илјади татари,
позапреа малку да починат:
в еднаш тресна дете на земјата,
па си брмна в свилени пазуи,
та извади таа бела книга,
таа бела книга – црно писмо.
тури книга под крилје на пиле,
на пилето вели и говори:
-Е ти пиле, пиле соколенце,

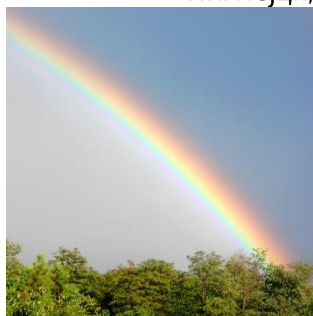
са да литнеш, далек да одлиташ,
та да идеш у Будима града,
у Будима града в меаната,
там ќе наеш Марко Кралевити,
дека пие това рујно вино
да го служи Мила меанџика
та се стави у Мааркови скути,
с уста гукни, пиле, с крилја трепни
та испушти таа бела книга,
испушти ја на Маркови скути!
па си дојде Марко Кралевите,
та си изби три илјад татари,
отпушти си три синџири робје.

Народна песна

„Виножито,ох виножито“

(Виножито,ох виножито
Што гориш таму горе...)

Пигмејци,Екваторијална Африка

О, виножито
Сонце те зеде од мојот сон
И те нацрта високо на небото
со бојата на трендафил,
со бојата на темјанушка и море,
со бојата на кипарис,
со бојата на лимон,
со бојата на крв,
со бојата на моите очи,
со радоста,
со кликот на моето срце,
со душата на гулабот,
со песната на славејот.
Гориш таму високо,
далечно – а во мојата црнка си,
ми го убавееш челото-
како да те симнам,
како да те сочувам,
како да те вплетам во песната
и повторно да те вратам во сонот?...
Стоиш таму високо

и како волшебен срд
ги жнееш нашите погледи.
Далечно-а во мојата црнка си,
ми ја убавееш душата.
Никогаш немој да згаснеш
во моето копнежно срце,
во срцата на сите деца...

Превод од албански јазик: Адем Гајтани
Препев: Глигор Поповски

Дискусија

Споредете ги насловите од двете песни, што мислите за нив? Дали тие ја откриваат содржината на песната?

Кој се споменува во првата песна?

Што се опејува во втората песна?

Какви чувства буди првата, а какви чувства буди втората песна? Зошто?

Што е заедничко за овие песни? Што е различно за овие песни?

Кој е потпишан под двете песни?

Задача за минутна работа

За време од една до две минути напишете го одговорот на поставеното прашање.

Која е разликата помеѓу епска и лирска песна?

ЕСЕНТА РАСКАЖУВА УБАВИ ПРИКАЗНИ

- Внимателно прочитај го текстот, а потоа прераскажи го во твојата тетратка.

„Болниот врабец“

Есента насекаде растури жолто лисје. Сланата го попари и последното зеленило. Немирен ветар растрчуваше низ голите гранки на дрвјата.

На старата круша во дворот стоеше врабецот Џивџанко. Се тресеше од студ. Беше и болен. Кон крајот на летото некое дете го истегна ластикот и го погоди во крилото. Кутриот, штотуку пролета од гнездото. Зар мораше да биде толку несреќен?

Сега стоеше на дрвото напуштен и сам. Очите му беа преполни со солзи. И се лутеше на есента и мислеше дека таа е виновна за сета неволја што го снајде.

- Зошто плачеш, Џивџанко? – го запраша нечиј скриен глас.
- Есента е многу лоша! Ми го открадна сонцето. Нема каде да се скријам. А толку сум болен.... – се пожали тој
- Есента не е лоша, туку си ја дочекал неподготвен.... – му се јави истиот глас.
- Никаде нема храна. Студено ми е....Што да правам?
- Скриј се во плевната. Таму е топло и може да се најде храна. Ти си болен и до пролет никаде не излегувај... – го советуваше непознатиот глас.
- Навистина! – се израдува врабецот. -Таму има храна. Требаше побргу да се сетам...
- Така ќе ти биде најдобро!
- Туку, чиј е тој глас што ми направи ваква добрина? – сакаше да дознае.

Но, гласот за миг исчезна.

Болниот врабец никогаш не дозна дека тоа есента го советуваше каде да побара спас. И така, здрав и жив ја дочека пролетта.

(Извадок од „Рано дојде љубовта“ од
Горјан Петревски)

Прераскажувањето може да ти биде полесно доколку прво одговориш на овие прашања, потоа прераскажи го извадокот.

Прашања за подобро разбирање на текстот

- Кога се случува настанот?
- Какви се временските прилики?
- Кој е главниот лик во текстот?
- Опиши го Џивџанко според неговите постапки ?
- Зошто е тој загрижен?
- Кој е виновен за неговата здравствена состојба? Можеш ли да ги пронајдеш речениците во кои се опишани неговите чувства на почетокот на текстот?
- Што мислиш за тие реченици? Со кого разговара Џивџанко?
- Што му раскажува Џивџанко на гласот?
- Што мислиш ти, имало ли друг начин тој да се спаси?
- Дали, според тебе, Џивџанко сторил сè за да се спаси пред да го чуе гласот?
- Барал ли некое решение за својот проблем?
- Што, според тебе, е сепак најважното во оваа мала приказна за болниот врабец?

ФИЛМ

Какви се денешните филмови?

Денешните филмови се усовршени, во боја, со музика и звук.

Кој бил првиот снимател на филм?

Во многу држави се одржуваат филмски фестивали каде што се наградуваат најдобрите филмови и луѓето кои работеле во нивото создавање.

И наши македонски филмови освоиле бројни награди на тие фестивали.

Првиот снимател на филм на Балканот бил **Милтон Манаки**.

Филмовите се прикажуваат во киносали преку апарат наречен **кинематограф**, а се следат на големо платно наречено **екран**.

Филмови гледаме и на телевизија, на ДВД или на компјутер.

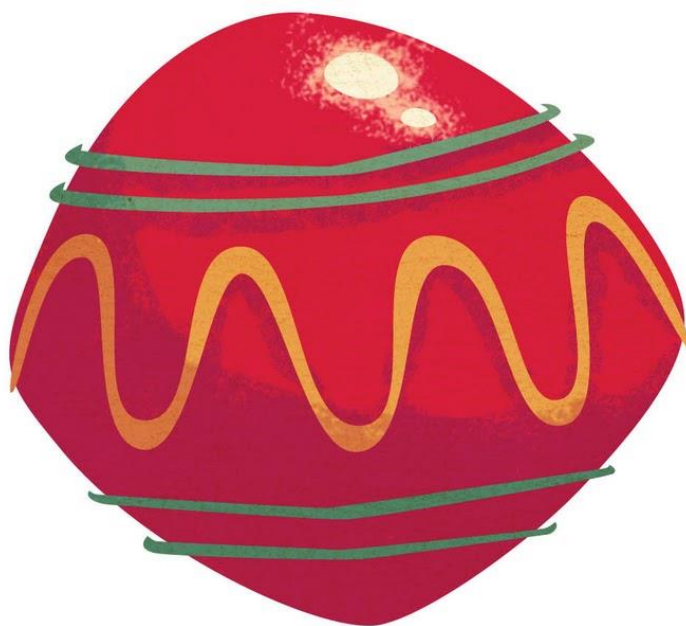
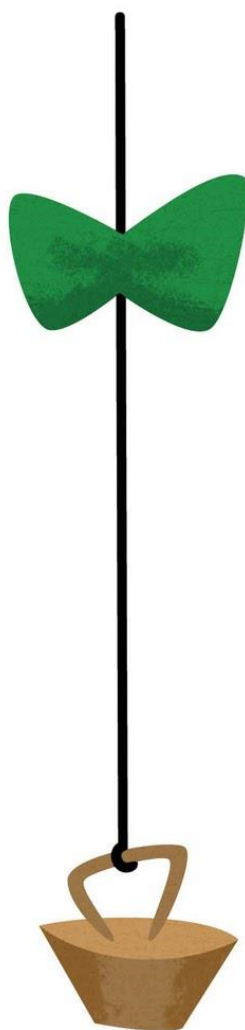
Самостојна творечка работа за учениците –Гледаме филм

- Што научи гледајќи го и анализирајќи го филмот?
- Запиши ги своите впечатоци за музиката во филмот. На што те поттикна таа музика?

Како ја доживеа?

- Илустрирај ја најинтересната сцена од филмот.
- Што беше пораката на филмот кој го проследи? Напиши краток состав врз основа на пораката на филмот.

ВРНЕ СНЕГ

Врне снег! Врне снег! Под снегулки е секој брег. Секоја нива, секој рид, секој покрив и ограден сид. Под снегулки е и секој пат и на гранките оголениот врат. Од нив ветрот прави витли...

И секој врв е со бела чалма! Врне снег! Врне снег! Смејте се деца ко памук е мек! Земете скии, сковете санки, впрегнете нозе, стегнете дланки и со нив така, ко асови, јурете секаде со часови!

На тоа вие имате право... Снегот е бел дар, речете му: „Здраво!“ Речете му гласно и уште нешто, и во желбите ваши направете му место! Тој е рожба на Зимата - мајка. Ќе ви ја раскаже својата бајка. Ќе ви ги каже и своите тајни, нивните игри, магиите сјајни. Ќе ви ги каже и своите песни, и своите басни и гатанки лесни... Врне снег! Врне снег! За птиците храна ни за лек! Тоа е тажно, но што да се прави?! Вие сте деца со резони здрави... Направете им ајде куќички од дрво! Наполнете ги добро со храна до врвот! И со најлон врвци во дланките, прицврстете ги добро за гранките. Оставете ги отворени да стојат, гладните птици со поглед да ги бојат! За нив се тие птичји ресторани во кои се гостат со највкусни храни! Врне снег! Врне снег! Земјата е под покрив мек!

Стојан Тарапуза

ПРИДАВКИ

Видови придавки – описни, присвојни и бројни

Се опишувам себеси: (придавките што ќе ги допишеш, напиши ги со црвена боичка):

Јас сум ученик/ученичка.

Мојата коса е

Имам очи.

Носам(боја) патики.

Ја сакамбоја.

За мене велат дека сум дете.

Знаеме дека придавките означуваат какво е, чие е и од што е направено нештото.

Што означуваат придавките што ги напиша?

На кое прашање одговараат? Задржи се на секоја придавка и размисли што покажува?

ПРИСВОЈНИ ПРИДАВКИ

Определи ги присвојните придавки во речениците подолу запишани.

- Гоцевата дружина се движеше низ шумата.
- Маја отиде во дедовата кука.
- Уличното светло се запали.
- Девојчето читаше на месечевата светлина.
- Јане ги стави _____ ракавици и излезе да се санка.

Во следните реченици пред обележаната именка стави ја соодветната присвојна придавка.

- _____ свонче ги повика учениците на првиот час.
- _____ лисја паѓаа од сувите гранки.

Внимателно прочитај го текстот и определи ги присвојните придавки.

Кои птици може да го имитираат човечкиот глас

Неколку видови птици имаат толку добро развиени гласовен апарат што можат да го имитираат човечкиот глас. Мајстори во таа вештина се африканскиот сив папагал и индиската минах птица. Но, рекордерот го држи ригестото папагалче. Една од овие птици е забележана во книгите со рекорди со речник од преку 1700 зборови.

(Од енциклопедијата „1000 прашања и одговори“, „Просветно дело“ - Скопје, 2005)

Напиши ги именките од кои се образувани присвојните придавки што ги определи во текстот.

Од подолу запишани броеви образувај бројни придавки во трите рода, во двата броја (еднина и множина).

3

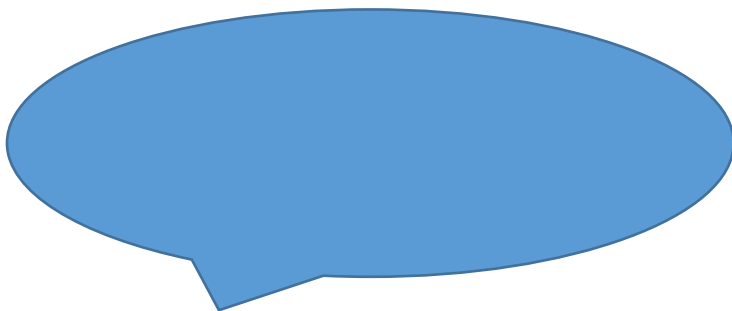
5

7

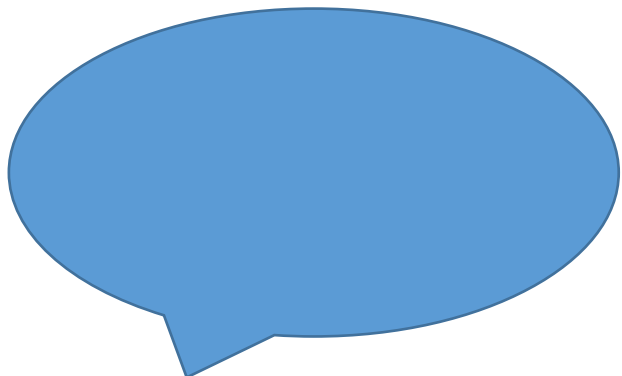
22

1000

Спореди ги запишаните видови зборови и групирај ги во дадените есенски облачиња: осми, осмина, четврти, четвртина, десетти, десеттина, втори, половина.

БРОЈНИ ПРИДАВКИ

ИМЕНКИ

Измисли три именки, а твоите соученици нека ги запишат во табела и нека им доддат по една од трите вида придавки што имате изучено: описна, присвојна и бројна.

Вежбата повторете ја неколку пати.

ИМЕНКИ

ПРИДАВКИ

На пр.: торта чоколадна – германска – прва

ЗАМЕНКИ

ЛИЧНИ И ПОКАЗНИ ЗАМЕНКИ

ЈАС, ТИ, ТОЈ

Јас,
ти,
тој,
ние,
вие,
тие –
ој, каква ли сила
во нас се крие.

Јас,
ти,
тој,
ние,
вие,
тие –
ој, за какви дела способни сме ние.

Јас,
ти,
тој,
ние,
вие ,
тие –

ој, за мир и среќа срце наше бие.

Ајде да се зближине,
малечки, но чесни,
ајде за добрината
да пееме песни.

Прочитај ја наглас песната, а потоа определи за какви чувства пее поетот во стиховите.

За каква внатрешна сила пее поетот во првата строфа на песнава?
Какво значење имаат последните два стиха од втората строфа?
На што ги повикува поетот децата во последната строфа на песнава. Што забележуваш во врска со тоа?
Кои видови зборови се најчесто употребени во песната?
Што означуваат тие и кога ги употребуваме?

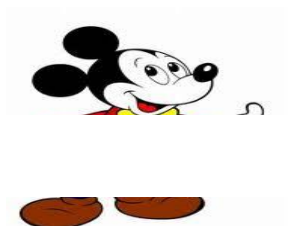
Состави две реченици со зборовите што најчесто се употребени во песнава и запиши ги во твојата тетратка. Прочитај им ги речениците на другарчињата и дискутирајте за секој збор што го употреби во истите. Обидете се помош на наставникот/наставничката да ги коментирате значењето и улогата на употребените зборови.

Задача за дома

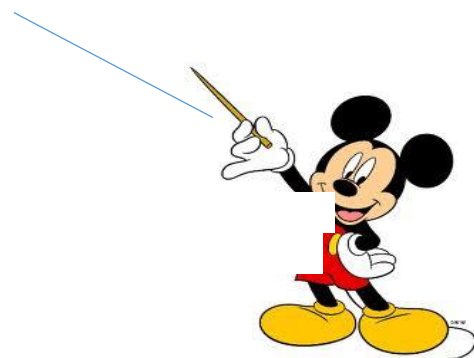
Во тетратката за домашна работа напиши писмен состав на тема: Во слогата е спасот

ПОКАЗНИ ЗАМЕНКИ

оваа задача

оној наслов

ПОКАЗНИ ЗАМЕНКИ

1. Во овие реченици обележи ги показните заменки.

Овој ученик е многу вреден. Оној цртеж многу убав. Тој спортист победи на трката.
 Јас седам во оваа клупа. Маја учи во онаа училница. Таа вазна е многу скапа.
 Мојата другарка седи на ова столче. Чије е она џемперче? Тоа бебе има четири месеци.
 Овие деца убаво пишуваат. Оние цвеќиња убаво мирисаат. Јас ги купив тие патики.

2. Внеси ги показните заменки во табелата.

	ЕДНИНА		
РОД	тука	блиску	далеку
машки род			
женски род			
среден род			
МНОЖИНА			

3. Напиши две реченици во кои ќе употребиш показна заменка!

Во овие реченици подвлечи ги показните и личните заменки.

Тој е многу добар наставник.

Тој цртеж е многу убав.

Таа по цел чита книги.

Таа наставничка предава во онаа училница.

Ние често планинариме во неделите.

Тие соседи многу ни помогнаа кога ни се поплави дворот.

Овие деца редовно одат на тренинг. Оние лалиња убаво мирисаат. Јас ги купив тие тренерки.

Покажете заменки од предходната задача внеси ги во табелите!

ЕДНИНА	РОД	тука	блиску	далеку
	машки род			
	женски род			
	среден род			

	тука	блиску	далеку
МНОЖИНА			

Напиши две реченици во кои ќе употребиш форми за покажните заменки (за 3 л. еднина) и две реченици со формите од личните заменки (3л. еднина)!

Вежби за показни заменки (за домашна работа)

Препишете ги овие реченици во тетратките за домашна работа. При тоа на местото од празните линии внесете ги потребните форми од показните заменки.

1. Денес го купив _____ молив.
2. _____ книга ја добив како награда.
3. Со _____ шестар работам на час по геометрија.
4. _____ очила ги носела баба ми.
5. _____ јаболка се многу вкусни.
6. Со _____ чанта се служам три години.
7. Денес ги купивме _____ круши.

Глаголи и глаголско време

Потсети се!

1. Што се глаголи?

2. Кое прашање си го поставуваш кога сакаш да го определиш глаголот?

Размислете:

Кој од следниве зборови покажува дејство, односно означува некакво случување?

Зборови: топка, играње, игравме, крадец, украл, грозје, телефон, ќе телефонираш, стол, сме прашувале, музика, ќе напишеа, прочитај, надвор, тага, тагување.

Откако ќе ги издвоите зборовите што означуваат некакво дејство или состојба, одговорете: за кои од овие зборови можете да кажете кој и кога го извршил тоа дејство?

Направете свои реченици – примери во кои ќе ги употребите токму тие зборови.

Ако сте ги направице добро вежбите погоре, сигурно сте дошле до заклучок: многу зборови означуваат дејство, случување, состојба, но за сите нив не може да се каже кој ги извршил или, пак, кога се случиле.

- Што сè може да знае да работи еден човек?
- Некој знае да : **пее, свири, плете, готви, мете, шие, раскажува, везе, меси...**
Некој може да: **лета, сида, вози, измислува, плаче, се смее, се чешла, разговара ...**
А некој: **работи, копа, гради, трча, пешачи, шета, тагува, посакува, се радува, прелистува ...**

Заклучок

- Зборовите кои означуваат дека некој нешто работи или извршува некое дејство или со нив се означува состојба поврзана со јасно одреден вршител и со јасно одредено време на случување ги нарекуваме **ГЛАГОЛИ**.
- Ги добиваме на прашањето **ШТО** прави?

Внимателно прочитај го текстот! Пронајди ги глаголите и обележи ги, а потоа определи ги според времето кога се врши, се вршело или ќе се изврши глаголското дејство.

УПОРНАТА МРАВКА

Трчаше малата црномуреста мравка. Брзаше дома. Им носеше на своите мравчиња семка од памук. На патот најде и семка од тиква, голема, вкусна и мирислива. Мравката ја остави семката од памук настрана. Ја зеде и ја качи на грб семката од тиква, но не издржа. Семката падна. Така, мравката ја качуваше семката многупати, а оваа паѓаше ли паѓаше.

Одеднаш мравката слушна тивко смеење. Разгледа наоколу и ја виде скакулката.

- Ти ја подигна семката веќе илјада пати – рече скакулката.
- Зар не ти здодеа? Ништо не ти оди од рака. Остави ја семката нека се одмара.
- Не му оди од рака на оној што малку размислува – одговори мравката.

И пак се фати за семката. Ја качи на грб и ја понесе дома.

Семката веќе не паѓаше.

Ете колку е упорна мравката.

АВТОРОТ Е НЕПОЗНАТ

Напиши 2 реченици и определи го лицето, времето и бројот во кои се употребени глаголите во нив!

.....
.....

Глаголи се зборови кои означуваат работа, дејство или состојба.

Глаголите ни кажуваат што некој прави.

Подвлечи ги глаголите во речениците!

Децата се кријат под чадорот. (Што прават децата?)

Петре копаше во градината. (Што прави Петре?)

Никола игра во дворот. (Што прави Никола?)

Определи ги глаголите и во овие реченици!

Јована јаде пита.

Маре пишува домашно.

Борче чита книга.

Во следните реченици заокружи ги глаголите.

Јована јаде чоколадни бонбони.

Сара и Иван фатија шарена пеперутка.

Мајка ми ми купи нова блуза.

Утре ќе ги посетиме баба и дедо кои живеат во Скопје.

Вчера гледавме документарен филм за настанокот на човекот.

Со следните глаголи: **разговараа , гледам , плачев , ќе спијам , пишувам , ќе јадам , отидов , ќе се сеќавам , лежеше , скокнав , пеат** напиши реченици и определи во кое време се извршува дејството.

Опреди ги видот на зборовите употребени во подолу запишаните реченици.

Оваа задача се однесува само на видови зборови што досега сте ги изучиле.

- Петар пее убава песна.
- Јана и Калина играа со топка.
- Татко ѝ на Виолета вози многу брзо.
- Утре ќе го посетиме манастирот во селото Слечче.

Јас ќе правам роденденска забава.

На пример: јас – лична заменка, ќе правам – глагол и итн.

Опреди кога се врши дејството означено со глаголите во следниве реченици.

Лука и Миле гледаа едукативна детска емисија.

..... време

Утре ќе одиме на излет со моите родители.

..... време.

Слушај што ти зборувам!

..... време.

Дополни ја табелата со глаголи во трите времиња.

Минато време	Сегашно време	Идно време
	зборувам	
		ќе читам
спиев		
	учам	

Внимателно прочитај ја песната и подвлечи ги глаголите чие дејство се случило во минатото.

Полна вреќа среќа

Сирнав во некои
волшебни бајки:
– Сам ли патува,
со своите санки?

Не!
Го следи развеан снег,
северецот над зелени ели.
Одсивот на свончињата,
зад патеките бели.

Па елените!
Жолтиот отсјај на фенерите.

И тоа што не се гледа:
– Кај и да мине по светот,
сите деца го следат!

Сирнав и јас,
во неговата вреќа:
Најмногу:
-Другарство, петки
и многу среќа!

Васил Мукаетов

Провери ги своите знаења за десет минути.

1. Според тоа дали гласните жици треперат или не треперат при изговорот на согласките, тие се делат на _____ и _____.

2. Пречкртај ги двете согласки кои не припаѓаат во следнава низа:

Г Ж М В Д П Џ Б Ѓ С

3. Во следните реченици подвлечи ги збирните именки:

- На саемот за мебел имаше многу љубопитен свет.
- Сметам дека храната е најбитна за здравјето на човекот.

4. Од броевите 4 и 5 образувај бројни придавки: _____ и _____

5. Во реченицата: Нова година е првиот зимски празник на кој најмногу му се радувам.

Описна придавка е _____, присвојна придавка е _____, бројна придавка е _____.

6. Од следниве реченици глаголите групирај ги според времето:

Цело време мислев како ќе го препливам Вардар.

Се влечкаш како да ќе одиш на свадба.

Сонцето сирна од зад облаците и повторно се скри.

Минато време	Сегашно време	Идно време

7. Во следните реченици личните заменки подвлечи ги со црвена боичка, а показните заменки со сина боичка.

- Тој никако не сакаше да дојде кај нас.
- Тоа дете е најдоброто во нашето одделение.
- Вчера се возев со онаа санка.
- Тие направија најголем Снешко.
- Погледнете го оној човек!

Определи ги глаголите во сегашност во следниот текст:

„Имам стари пријатели чие друштво ми е многу пријатно. Тие се на различна возраст и од разни краишта. Лесно ми е да дојдам до нив, зашто секогаш ми стојат на располагање, ги примам во свое друштво и ги напуштам тогаш кога ќе посакам. Тие никогаш не се нерасположени и секогаш ми одговараат на прашањата што им ги поставувам. Едни ми кажуваат за некогашните настани, а други ми ги откриваат тајните на природата. Едни со својата живост ги разгонуваат моите грижи и ми ја веселат душата, а други – ми го крепат духот и ме поучуваат како да ги ограничам своите желби и да верувам во самиот себе. Тие ми отвораат разни хоризонти во науката и во уметноста и секогаш со доверба можам да учам од нив.

На празните места треба да се напише глаголот во соодветното лице што означува дејство во сегашност:

а) Живее

Јас () во Охрид.

Петре () богато.

Ние () од денес за утре.

Соња и Васил () во Крушево.

б) Учи

Ти () од тетратка.

Ти и Дарко () секој ден заедно.

Тој () во автобус.

Тие () во ООУ „Гоце Делчев“.

Внимателно прочитај го текстот и одговори на прашањата.

Не читаат во исто време

„Ана и Виолета дојдоа кај Убавка да си играат.

- Не можам, – им рече Убавка.
- Јас сега ќе ја читам книгата „Волшебниот прстен“.
- Јас вчера ја читав, – рече Ана.
- Јас ќе ја читам утре. Денес сакам да си играм, – рече Виолета.“

Да ги одделиме поцрнетите зборови:

1) Јас читам **сега**.

2) Јас читав **вчера**.

3) Јас ќе читам **утре**.

Дали иста информација се кажува со секоја од овие реченици?

За секоја илустрација напиши по една реченица во која дејството/работата ќе се одвива во иднина.

Здравица за сите луѓе на овој свет!

Новогодишна здравица

Од Стојан Тарапуза

Да е здрава како дрен,
да е светла како ден,
да е стројна како бор,
да е топла како збор,
да е цветна како цвет,
да е медна како мед,
да е појна како пој,
да е ројна како рој,
да е дрочна како клас,
да е крилна како глас,
да е вирна како вир,
да е родна како мир...
Кој тоа?
Годината што иде - среќна да ни биде!

Сегашно време

- Пронајди ги грешките во посочените реченици.

1. Мојата баба се викаат Гордана.
2. Тие две оди на часови по модерен танц.
3. Андреј ми помагаш кога имам потешкотии.

- Кои видови зборови се погрешно напишани во дадените реченици?
- Во што се состои грешката?
- Во кое време се врши дејството со посочените глаголи во речениците?

Моментот на зборувањето е временска точка од која се разграничува она што се вршело или се извршило од она што ќе се врши или ќе се изврши.

За она што се врши **во моментот на зборувањето** велиме дека се врши во **СЕГАШНОСТА**.

- Дејствата што се означуваат со глаголите прикажани на фотографиите напиши ги во сегашно време.

Дејствата означени со глаголите на фотографиите се вршат во моментот кога зборуваме за нив. Така, на пример, со глаголот плете е означено дејството плетење што го врши бабата во моментот кога зборуваме за него. И дејствата означени со глаголите: кова, спие и готви се вршат во сегашноста.

Од ова произлегува дека:

Сегашно време е онаа глаголска форма којашто покажува дејство што се врши сега, во времето додека се зборува за него.

- Откриј ги глаголите и определи кое време се означува со нив.
 1. Михаил трча покрај реката.
 2. Таа носи заштитна маска на нејзиното лице.
 3. Дедо го сече старото јаболково дрво во градината.
- Освен за трето лице еднина, сегашно време има форми и за другите лица во еднина и множина.

ЕДНИНА	МНОЖИНА
1 лице - јас трчам	1 лице – ние трчаме
2 лице - ти трчаш	2 лице – вие трчате
3 лице – тој, таа, тоа трча	3 лице – тие трчаат

ЕДНИНА	МНОЖИНА
1 лице - јас носам	1 лице – ние носиме
2 лице - ти носиш	2 лице – вие носите
3 лице – тој, таа, тоа носи	3 лице – тие носат

ЕДНИНА	МНОЖИНА
1 лице - јас сечам	1 лице – ние сечеме
2 лице - ти сечеш	2 лице – вие сечете
3 лице – тој, таа, тоа сече	3 лице – тие сечат

Глаголите што во трето лице еднина од сегашно време завршуваат на **-а**, во трето лице множина се пишуваат со две **-аа**.

Домашна работа

Напиши состав под наслов „Еден мој училиштен ден“. Потоа пронајди ги и подвлечи ги сите глаголи употребени во сегашно време и определи го лицето на кое му припаѓаат тие.

Минато време

- Пронајди ги глаголите во песната „Црвено знаме“.

Црвено знаме

Во Крушево славно на Мечкин Камен
црвеното знаме се развеа в шир,
-симбол на вечна и крвава борба
за слободен живот во градба и мир.

Питу Гули, Карев – Илинденци смели
го дигнаа вишно од срцата свои,
Македонци храбри под него се збраа
за последен тежок, решителен бој.

В квечерина, кога и последни борци
загинаа смело без лелек, без глас,
црвеното знаме поцрвено стана
од крвта што бликна в борбениот час.
Душко Аврамов

- При создавањето на оваа песна поетот употребил глаголи чии дејства започнале и се завршиле во еден миг од минатоста.

Ако глаголското дејство се вршело или извршило пред моментот на зборувањето, тоа дејство се одвивало во МИНАТО ВРЕМЕ.

- Со глаголите во минато време можат да бидат означени и дејства што ги сфаќаме во нивниот тек во минатото, наспроти дејства што и почнале и се завршиле во еден миг од минатото.

Пример:

- Сношти во куќата на Стојан ламбата светеше доцна во ноќта.
 - Филип го читал детскиот роман „Гоце Делчев“ од Ванчо Николески.
-
- Во посочените реченици пронајди ги глаголите што се употребени во минато време.
 1. Со другарите игравме пред нашата зграда.
 2. Телефонот звонеше многу долго.
 3. Во 17 часот пристигнавме на договореното место.

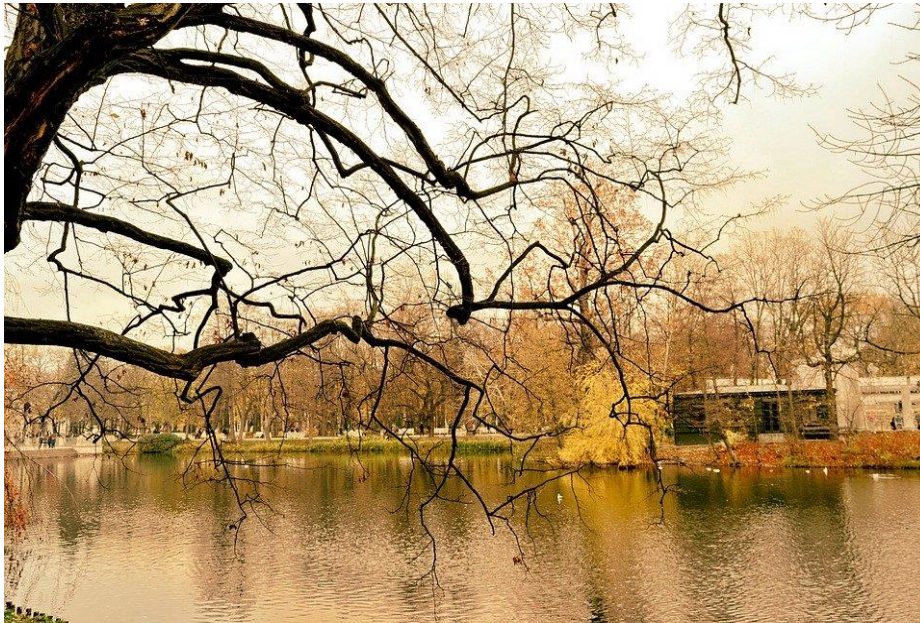
- За да ги дознаеме формите на глаголот прикажан во минато време тоа ќе го сториме преку менување на глаголот стана по лице и број.

ЕДНИНА	МНОЖИНА
1 лице - јас станав	1 лице – ние станавме
2 лице - ти стана	2 лице – вие станавте
3 лице – тој, таа, тоа стана	3 лице – тие станаа

- Според претходно прикажаниот пример менувај ги глаголите: **свети и пее**.

Домашна работа

Според дадената фотографија напиши состав во кој ќе употребиш глаголи со кои се искажува минато време.

Идно време

- Прочитај ја песната и размисли за потемнетите зборови, дали има нешто заедничко за нив.

НИЕ ДЕЦАТА

Ние децата **ќе изградиме** град
со многу зелени крошни.

Ние децата **ќе изградиме** град
со голем, син небесен свод.

Ние децата **ќе изградиме** град
со најголема улица на радоста.

Ние децата **ќе изградиме** град
што врагот никогаш **не ќе го пороби**.

Ние децата **ќе изградиме** град
во нашите срца.

Григор Витез

- Истакнатите глаголи во песната означуваат дејства што треба да се извршат по моментот на зборувањето за нив, односно во иднина.

Кога дејството ќе се врши или ќе се изврши по моментот на зборувањето, тогаш станува збор за идно време.

Дополни ги речениците со глаголи претставени во идно време.

- Александар _____ на пазар.
- Утре ние сите заедно _____ акционен филм.
- По една година _____ тетка ми од Германија.
- Кога _____ сакам да бидам адвокат.
- Вечерва _____ порано.

Глаголите што означуваат дејства што ќе се вршат или извршат по моментот на зборувањето, односно во иднина, велиме дека се во **идно време**.

Дејството во песната „Ние децата“, исказано со глаголот **ќе изградиме** е во прво лице множина, а дејството исказано со глаголот **не ќе пороби** е во трето лице еднина. Да видиме како гласат формите за идно време и за другите лица во еднина и множина.

ЕДНИНА	МНОЖИНА
1 лице - јас ќе изградам	1 лице – ние ќе изградиме
2 лице - ти ќе изградиш	2 лице – вие ќе изградите
3 лице – тој, таа, тоа ќе изгради	3 лице – тие ќе изградат

- Според претходно кажаниот пример менувајте ги глаголите: **игра** и **влече**.

Глаголите од идно време најлесно ќе ги препознаеме по зборчето (честичката) **ќе**; ЌЕ го среќаваме пред формите за сегашно време во сите три лица за еднина и за множина.

Домашна работа

Во извадокот од расказот „Како расте татковината“ повеќето од глаголите се употребени во идно време. Определи ги сите глаголи, а потоа три од нив менувај ги во сите три лица во еднина и множина во идно време.

КАКО РАСТЕ ТАТКОВИНАТА

Истрчавме по неа, па сега се наоѓаме во еден друг град. Тој град е, исто така, наша татковина. По него откриваме и едно село, па друго село, па трето... Па загледуваме ново поле, нови ниви, една нова, длабока река. И сè се тоа делови од телото на нашата татковина.

Но, како да ја стигнеме? Како да ја опфатиме од еден крај на друг кога таа секогаш ни се извлекува, како да ја опфатиме така недофатна?

Со итрина? Хм, во ред: ќе читаме книги за неа, ќе ја цртаме, ќе ја замислуваме, ќе ја проучуваме...

Па, ќе градиме патишта, ќе создадеме брзи возила и ќе патуваме по неа со автобуси, бродови, со авиони, со млазници.

Ќе правиме мостови, тунели, ќе копаме рудници за да навлеземе конечно до нејзиното срце, зашто дури тогаш ќе ја фатиме...

Оливера Николова

Вежби за правилна употреба на глаголското време во писмена и усна форма; вежби за разликување на формите на глаголите

- Дополни ја реченицата на празната линија со соодветниот глагол за сегашно време.
 1. Ги _____ децата пред игралиштето.
 2. Во мојата тетратка _____ состав.
 3. Ана ѝ _____ на нејзината баба.
 4. Сара _____ колку е часот.
 5. Ја _____ најинтересната книга.

- Пронајди ги во извадокот глаголите што се употребени во минато време.

Вистинскиот пријател злато вреди

На потполошката ѝ се случила страшна несреќа – ѝ се запалило гнездото.

Долетал гавранот и видел што се случило.

„Така ти е кога не внимаваш“, рекол и во огнот фрлил една сува тревка.

Потоа од некаде долетала и ластовицата. Видела што се случува и во клунот донела капка вода и ја испуштила во огнот.

Од сувата трева, што ја фрлил во огнот гавранот, пожарот не станал поголем. Ниту пак од капката вода што ја донела ластовицата пожарот не станал помал.

Но, затоа потполошката дознала кој ѝ е непријател, а кој пријател.

Народна приказна

- Определи ги и подвлечи ги глаголите во идно време кои се дадени во речениците.
 1. Денес ќе дојде тетка ми од Италија.
 2. Утре ќе одиме да играме во блискиот парк.
 3. Заедно ќе создадеме поубав живот за сите.
 4. Ќе направиме големи згради во кои ќе живееме среќно.
 5. Со дедо утре ќе гледаме фудбалски натпревар.
- Глаголите употребени во песната распореди ги во табелата која се наоѓа под неа, односно во колоната во која припаѓаат.

ПЕСНА ЗА СКОПЈЕ

Гледам во градот –
пред мене стои
ужасна слика,
длабока тага
в очи ми блика.

Земјотрес беше,
утрина страшна,
немирна, бурна,
по која градот
остана урнат...

Но пак ќе бидеш
прекрасно, Скопје,

пак ќе се капеш
в бисерни роси,
пак в срце радост
ти ќе ми носиш...

Рајко Јовчески

Глаголи во...		
Сегашно време	Минато време	Идно време

ЈАС

-Каква е оваа тема, по ѓаволите!- се нервирав по којзнае кој пат кинејќи го листот во тетратката за домашни работи. – Тоа ти било наставничка! Што ќе и текне нејзе на ум, за тоа ќе си ја чукаме ние главата. Наместо да ни даде тема како за нормална наставничка, за пролет, за лето, за празник, за книга, на пример... Таа! Глупости! Нека си напише самата, јас на таа тема не знам да напишам ниту збор!

-Мирна со кого разговараш? – ме праша тато насмеан. –Кому му се лутиш толку?

-Раговарам со самата себе, а и се лутам на наставничката по македонски!- Зошто?

-Ни даде да напишеме домашна работа на тема „Зошто жирафите имаат долги вратови?“ Како ти се чини? Тема ли е ова за деца од моја возраст?

- Малку е чудна, навистина, ама ти ќе смислиш нешто, сигурен сум! – се вмеша Федер Фризура кој беше дојден на кафе.

Токму и тој миг влегуваа и мама и тетка Оливера.

- Оливера, мораш да му помогнеш на девојчево, ја искина целата тетратка! – ѝ се обрати Федер Фризура на својата сопруга.

- Да ѝ помогнам на Мирна, ни случајно, па таа пишува подобро од сите нас. Што е проблемот, госпоѓице?

- Ништо- одговорив кисело и ја затворив тетратката. Но, откако видов дека тетка Оливера не го трга погледот од моето лице, дообјаснив – Треба да напишам домашна на тема „Зошто жирафите имаат долги вратови?“ ...

- Сигурно наставничката сакала да се пошегува и да ја провери вашата фантазија, нема ништо лошо во тоа, сине - се јави мама, а јас бев толку изнервирана што не можев дури ни да ѝ кажам дека јас сум ѝ ќерка, а Војдан ѝ е син.

- Нека си се грижи наставничката за својата фантазија, а не за мојата. Јас мислам дека оваа тема е утната!

- Не може темата да ја утне оној што ја задава, туку оној што ја пишува - барем во мое време беше така – мудруваше Федер Фризура.

- Немој да се нервираш, ако навистина немаш никаква идеја, еве јас ќе ти помогнам. Можам да ти напишам и некоја моја размисла за да видиш што, всушност, се бара од тебе. Потоа ти самата ќе се досетиш, сигурна сум.

- Баш ти благодарам, тетка Оливера. Ти напиши ми малку, а јас ти ветувам дека нема да го препишам твоето, туку само ќе го искористам како идеја.

- Важи, само да го испијам кафето и веднаш одам да ти напишам.

Малку се успокоив, ставив млеко со „несквик“ во шолјите за кафе (и за мене и за Војдан) и јас и брат ми седнавме на масата со возрасните. Сите во истиот миг ги заборавивме жирафите сосените долги вратови. Зборувавме за сè и сешто, со нашите соседи навистина човек не можеше да се изназборува и таман си помислив дека тетка Оливера заборавила на ветувањето, таа стана и рече:

- Јас одам!

- Почекај Оливера, имам нешто благо, почекај! – ја задржуваше мама.

- Фала ти, Марија, ама си имам обврска. Ќе дојдам подоцна пак. Мирна, се гледаме наскоро, важи?

- Важи! – реков пресрејна што не ме заборавија. Мислам што не ја заборавија мојата жирафа, а не мене.

- А јас? – неодредено праша Федер Фризура. – Јас сакам благо!

- Па ти седи си, кој те брка тебе? – се насмеа тетка Оливера излегувајќи.

Војдан го истури своето „кафе“, мама се стрча да донесе крпа, јас му се развивав дека е прцул, не знае ни да пие како што треба, тој се залета да ме удри викајќи дека ќе ми го истера тој мене зборот „прцул“ од главата и ... го истури и моето „кафе“. Додека траеше воспитниот дел од настанот (да не речем кавгата!), Федер Фризура беше постојано на наша страна и ние му бевме крајно благодарни за тоа. И јас и прцулот, пардон, и Војдан.

Мама првин го собра чаршафот, ја избриша масата и дури кога виде дека имаше млеко и на тепихот, налутено почна да мрмори барајќи со што да исчисти и тоа да не остане дамка.

Војдан како да се ослободи од чувството на вина, постојано се врткаше околу неа и уште повеќе ѝ ја усложнуваше работата.

-Војдан, оди во детската соба! Веднаш! – му рече со не многу нежен глас, а тој ѝ одговори:

- Добро, добро, ќе одам, ама ... мамо, треба полека, стрпливо и интелигентно, а не со викање!

- Ќе ти кажам јас тебе полека, стрпливо и интелигентно, тргај се од тука!

- Марија, убаво ти вели детето: полека, стрпливо и интелигентно! – почна да ја задева и тато и сите почнавме да се смееме на нејзината лутина. Мама сфати дека му придала преголемо значење на едно обично истурање „кафе“ кое и не беше витинско кафе, значи не може да остави којзнае каква дамка и нејзинот лице доби весел изглед. Војдан ѝ се приближи и ја бакна.

- Ваква те сакам, мамичке! – ѝ рече, а таа се стопи од среќа. Брат ми навистина знаеше кога треба да ја бакне. Во тој трогателен миг, на вратата се појави тетка Оливера. Мене ми подаде еден лист, а на Федер Фризура му дофрли:

- А да поседеше малку и дома, што велиш?

Оливера Ќорверзироска

(Мојот брат од тринаесеттиот кат)

Читаме со разбирање

Кои ликови ги сретна во приказната?

Како се викаат? Која е Мирна? Кој е Војдан? Во каква релација се тие? Што е темата на текстот? Кој лик има проблем во текстот? Според тебе, како Мирна се справува со таа ситуација? Може ли да ги прочиташ речениците во кои се зборува за чувствата на Мирна на почетокот од текстот?

Што треба да се случи за Мирна да стане мирна?

Кој е вториот проблем во извадокот? Кој го предизвикува? Најди ги речениците каде што се опишува истурањето на детското кафе. Опиши го со свои зборови овој дел од текстот.

Кои ликови се „спасители“? Како Мирна се справува со нивната улога на помошници? Во кои реченици го согледа тоа?

Кое е твоето мислење за постапката на Мирна? Си бил/а ли во ситуација како Мирна? Како постапи ти? А како би постапил/а да си ти Мирна? Образложи го својот одговор.

Прва приказна

- Ако било одамна. Многу одамна....Тогаш, тоа е приказна, - рече Леа.
- Може да биде и приказна,- рече татко ѝ.
- Може да биде и приказна? – Леа го погледна сомнително.
- Се сомневаш? Зошто? – ја праша татко ѝ.
- Приказните се приказни.Вистината си е вистина, - му објасни Леа и го погледна сомнително.
- Јас не се согласувам, - рече татако ѝ.
- Не се согласуваш? – Леа го погледна зачудено.

Таа престана да ја бои сунцата над нивната нацртана кука. Боичката што и беше во раката започна да потскокнува по цртежот. Под заострениот врв започнаа да се расцутуваат ситни, виолетови цвеќенца.

- Да. Не се согласувам... Бидејќи во приказните има многу, многу вистина... А од секоја вистина може да се создаде многу, многу убава приказна, - рече татко ѝ.
- Докажи! – Леа ги подигна веѓите за да ја изрази сериозноста на барањето.
- Докажувам! Можам од овој разговор да направам приказна. Можам од твојот цртеж да направам приказна... Твојот роденден да го прераскажам во приказна.

Татко ѝ не престануваше да работи на компјутерот, само одвреме – навреме погледнуваше во неа, а таа ту си ги поткаснуваше усните ту ги собираше веѓите. Потоа ги рашири очите небаре го откри „абракадабра“ на циркуската магија. Поминувајќи од друга страна на маса за да седне до него, таа ја испушти боичката. Боичката се стркала во реката и рипката исплашена се нурна во темносиниот бран. Леа се штрекна од зачуденост. Кутрата плашливка, помисли, и со раката си мавна преку лицето како да се растерува здодевени мушички.

Во моментот и најчудесните чуда ѝ беа безначајни пред желбата да ја слушне приказната што татко ѝ ќе ја измисли за неа. А тој како да не ја забележување нејзината нетрпеливост, си остана загледан во екранот на компјутерот, продолжи да си запишува нешто во дебелиот нотес и полугласно да си чита по некој збор на некој чудесен јазик. Љубопитството не ја остави рамнодушна, се мушна под раката на татко си како под рампа, па сега и таа беше пред компјутерот.

- Каков е тој страшен јазик? Какви се тие фотографии? Кога ќе ми измислиш приказна?

Татко ѝ се насмевна. Разбушувајќи ѝ ги немирните перчиња над челото, се подистави за да ѝ направи место за себе си.

- Латински....Тој јазик е латинскиот. Но, не сум слушнал дека некој јазик може да биде страшен. Страшно е незнаењето. Фотографиите? На фотографиите се монети. Стари монети.
- Колку стари? Како баба ми? – Леа ги ширеше очите во исчекување на одговорот.

Љубопитството и нетрпеливоста се натпреваруваа во нејзината главичка, па таа потскокнуваше на столот, се вртеше да го види лицето на татка си, се собираше и пресвиткуваше како гумена играчка.

-О многу, многу постари!

-Како пра-пра-прабаба ми.... и таа прабаба, нејзината пра-пра-прабаба?

-Така некако, - татко ѝ се насмеа гласно. – Но, дали се уште ја сакаш приказната за нас?- Леа потврди безгласно, само со израз на лицето и тој продолжи. – Па, добро...еве ја нашата приказна! Таа е запишана на овие три парички! Во тој момент погледите им се сретнаа. Во погледот на детето пламен на зачуденост, а во погледот на таткото сјаеше задоволството од побудата на таа зачуденост.

Еве ја приказната што ја раскажа татко ѝ.

Далеку, далеку на југ, меѓу морињата и планините се наоѓа Земјата на приказните. Необично име за една земја, нели? Но зошто би било понеобично од името на некоја друга земја...Да речеме...Велика Британија или Јужна Африка. Многу, многу одамна Земјата на приказните некои ја нарекувале Земја на патиштата. Така и било. Таа била крстосница на многу патишта што биле од големо значење за жителите од Земјата на планините и Земјата на морињата. Низ неа поминале безброј патници, безброј трговци и војски.

А ако животот на секој човек е приказна за него и секое семејство има своја приказна и ако од секој настан може да се раскаже приказна, тогаш можеме ли да си замислиме колкав е бројот на приказните што започнуваат или завршуваат во една земја во која се вкрстуваат патиштата на светот. Сеедно, дали луѓето останувале да живеат во таа земја или си заминувале, приказните за нив останувала во нечие срце. Во некој момент од животот некој можел да ја прераскаже некому за да му помогне, да го охрабри, да му покаже дека и најневеројатното некогаш е вистинито, а вистината дека е најголемото чудо. Затоа жителите во Земјата на приказните најповеќе од сè го ценеле зборот, а човекот кој никогаш не си го погизал дадениот збор бил почитуван како крал...

Отсекогаш било така. Некогаш е потребен само еден збор, единствен, магичен збор, па да се почувствуваме неизмерно среќни и да го започнеме нашиот сон. Сонот што ќе биде почеток на нашата приказна...Приказните го возобновуваат животот. А животот е приказна...

Во Земјата на приказните, во едно семејство, мајката се обидела на своите три деца – на двете принцези и на малиот принц да им го објасни значењето на сонот од кој настануваат приказните за животот. Тие ја слушале со подотворени усни како секој изречен збор да бил колаче што го чекаат за да го грицнат.

Човекот без сон е како изгубен в шума, ги предупредила мајка им.

Може ли да е изгубен како во вселената. Ја прашеле нејзините весели деца. Таа им се насмевнала и им кажала дека еден ден и тие ќе тргнат по своите соништа. Тогаш треба да внимаваат, многу да внимаваат за да не заталкаат бидејќи од сонот да се создаде приказна со

среќен крај не е мала работа. Децата се погледнувале со недоверба. Тогаш таа ги прашала дали некој од нив има свој сон....

„Јас сонував глупости... Сонував како летам над една голема река. Со мене леташе и едно кученце. Се преправаше дека е добро, а потоа ме касна за петицата. Толку се исплашив што се разбудив“, рекла нејзината малечка ќерка.

„Јас сонував џуџиња минатиот ноќ. Пеев со нив и игравме под масата“рекол нејзиниот малечок син.

„Палавковци мои, јас ве прашувам за поинакви соништа. Тие соништа бараат од вас да сте будни, многу будни. Но, вие сè уште сте малечки за да го сфатите сето тоа“, рекла мајка им.

Но, еден ден нејзинта постара ќерка сама посакала да разговра за соништата.

„Сакам да ми раскажеш за твоите соништа....Дали твојот сон бил да си библиотекарка? ја прашала нејзината принцеза.

Мајката се подзамислила, го подигнала челото и се загледала некаде далеку на спомените.

„Не. Мојот сон беше поинаков...Но сега мислам дека библиотекарката совршено се вклопила во мојот сон. Некогаш, мило, мое, не можеме да имаме потполна претстава што сè опфаќа нашиот сон...“, одговорила мајка ѝ.

Тоа бил сериозен разговор на една мајка и на нејзината принцеза...

Тоа што се од Земјата на приказните во овој момент и не е толку значајно, бидејќи разговорите за сонот на децата и родителите секаде во светот си наликуваат. А прашањето: Што сакаш да бидеш кога ќе пораснеш“, отсекогаш било незаобичолно во ваквите разговори.

„Кога ќе пораснам сакам...Сакам да пишувам книги, ама не секакви. Сакам да пишувам книги за минатото. За многу далечното минато. Возможно е, нели?“ прашала принцезата.

Од каде ѝ е таквата желба, се зачудила мајка ѝ!

„Од раскажувањата на татко ми и од неговите книги. Тој постојано вели дека во земјата се закопани безброј тајни што чекаат да бидат одгатнати!“ одговорило девојчето.

„Интересно. Но, да се пишуваат книги за минатото, најпрвин треба да се прочитаат многу, многу книги“, ја предупредила мајка ѝ. Ќерката ѝ не се поколебала. Кажала дека ќе ги прочита сите книги на светот...Ќе ги изучи тајните писма што никој не ги протолкувал и еден ден ќе напише своја книга..

Била многу возбудена. Очите ѝ пламтеле додека го објаснувала својот сон.

Затоа поаѓањето во училилиште малечката принцеза го сфатила како почеток на остварувањето на нејзиниот сон. Учела со љубопитството и трпеливост. Од година во година сè повеќе знаела. А кога ги прочитала и татковите книги и научила многу од нив, сфатила дека сето нејзино знаење е само почеток на нејзиниот сон... И еден ден... нашата принцеза од

Земјата на приказните, решена да појде подалеку, се збогувала со своето семејство и со куферот полн книги и фотографии од семејството за да ѝ го топлат срцето во моментите на осаменоста, пристигнала во најголемото училиште на светот... Ах! Само нејзиното срце знаело колку била и радосна и загрижена и преплашена... Честопати се сомневала во својот сон, честопати тагувала по своето семејство и по својата земја.

Но како што ѝ доликува на една принцеза, пред сè, била горда на својот сон и затоа бргу – бргу ги оттурнувала копнежливите мисли и тагат како што се отурнува претежок капут во топол ден и тогаш со поголема полет јурела на часовите и во библиотеките за да ги подготви испитите... И кој знае како би продолжила приказната за нашата принцеза, ако еден ден таа не го сретнала својот принц. Тој бил од Земјата на морињата. И како што било отсекогаш во приказните, можеби помогнала некоја добра вила, а можеби било случајно, но на еден час нивните погледи се вкрстиле, а потоа од ден – на ден, какао се зближувале така и соништата им се соединувале.

Само вистинската љубов не го урива сонот. Ако сонот е тврдина, тогаш вистинската љубов е горскиот бршлен што се вкоренува во нејзините темели и расте. Ги преплетува своите жилести стебленца и ги распоредува сјајните ливчиња за да ја украси тврдината, но и да се извиши со сидот. Нивната љубов им ја вратила вербата во сонот – сега заедничкиот сон. Сега далечното минато не било таинствено... А кога им се родила нивната малечка принцеза среќата била толку голема што ги преполнила нивните срца, го преполнила нивниот дом и нивната улица... Тие пратиле гласник да појде кај нивните семејства во нивните две земји и кај пријателите низ светот за да ја огласи нивната радост, да ја пренесе и во нивните срца... Срцето е градина на радоста, но не секое срце.

Тој замолча. Молкот го означуваше крајот на приказната. Леа воздивна и се сврте за да го види лицето на татко си.

- Не ти се допадна? – татко ѝ ја праша.

- Ми се допадна. Но, што е со овие три парички? Ништо не раскажа за нив! Приказната ја измисли. Сега ја измисли, нели?

- Не, ништо не измислив. Приказната е сонот на мајка ти. Ти раскажав како нејзиниот сон ја доведе овде за да ги изучува старите писма... Потоа се сретнавме ние двајцата и еден убав ден се роди ти. Така ли е?

- Да, така е. Но повторно не рече ни збор за старите парички.

-Еве, - рече татко и. Лицето му беше сериозно, гласот уверлив..- на првата паричка е нацртан женски лик во кочија. На втората е машки лик. Зошто женскиот лик да не биде мајка ти, а машкиот лик во кочијата да не сум јас?! Значи принцот и принцезата тргнуваат од своите земји. Пред нив е иднината. Ликот од третата паричка нека биде гласникот кој ја разгласува веста дека ти се роди.

- Прекрасно! – Леа ги рашири очите. Восхитот блескаше во нејзиниот поглед. – Како го смисли ова?

- Ти реков дека животот е приказна и...

- Приказните се животот. – Еден нов глас ја доврши мислата. Тоа беше мајка ѝ на Леа. Таа стоеше наведната над нив, со насмевка. Од вратот го тегнеше свилениот шал што како виножито правеше лак на нејзините раменици. Леа и татичко се свртеа за да ја поздрават.

- Нели е принцеза? – татко ѝ ја праша Леа.

- Да! – се согласи Леа. – Прекрасна е!

Мајка ѝ се насмеа, ги подигна рацете и го испушти шалот во воздухот. Свилената ткаенина залебде над нивните глави, ги обои во пурпурно и се лизна од работ на масата.

- Вау! Како да поминавме под суница! – Леа кликна од воодушевеност и си ги плесна дланките. – Сега ќе ни се случуваат чуда!

- Отсекогаш ни случувале чуда! – рече мајка ѝ и ги прегрна двајцата.

Таа вечер Леа не можеше веднаш да засpie. Размислувае за приказната што ѝ ја раскажа татко ѝ за трите необични парички што ги виде на компјутерот. Мораше да ги праша дали некаде вистински постојат тие три парички, па да може да засpie.

- Да, тие се наоѓаат во Земјата на приказните - рече татко ѝ.

- Сакам да ги видам...Еден ден сакам да појдеме и да ми ги покажеш вистинските парички.

- Да. Ќе ти ги покажам. Еден ден ќе појдеме кај баба ти и ќе те одведам во музејот каде се наоѓаат, - ѝ вети татко ѝ.

- Ќе ги поведем и Матеј и Лука. Сакам и тие да ги видат!

- Секако дека ќе ги поведем, - ѝ вети татко ѝ.

Гласот му беше тивок а сериозен. Таа задоволно се насмевна. Можеби сакаше уште нешто да го праша ама сонот ѝ ги склопуваше трепките.

-Убав сон, сонценце мое, - прошепоти татко ѝ и ѝ го погали челото.

Таа го слушна, но немаше сили да му одговори.

Мајка ѝ ја раскриваше маста. Цртежот со суницата го стави на полицата со книгите. Се загледа во деталите: во рипката нурната во брановите и во цвеќенцата, па се насмевна.

-Станува трпелива. Го исполнила цртежот, - рече.

- И љубопитна, - додаде татко ѝ.

А што се случи во сонот на Леа?!

Ги виде нив – татко ѝ и мајка ѝ. Беа прекрасни. Лицата им зрачеа од среќа. Облеката што ја носеа беше кралска... Со везба од срма. Влегуваа во сребрена кочија кога суницата од нејзиниот цртеж се заниша и се извиши во лак над нив. Тогаш татко ѝ ја подигна раката и ја дофати...Сунцата се престори во шалот на мајка ѝ. Таа си ги покри рамениците. Краевите се вееја на благото ветре...

Како во приказните, Леа си прошепоти во сонот и се сврте на другата страна. Таму месечината како балон од сапуница лебдеше во рамката на нејзиниот прозорец.

(извадок од романот „Вистинската приказна за исчезнувањето на приказните“ од Билјана Станковска)

Читање со разбирање

Кои ликови ги има во текстот? Може ли да ги наброиш? Која е Леа? Со кого е таа во моментот на раскажувањето? Можеш ли да го препознаеш раскажувачот, во кое лице раскажува? Ти учеше за глаголи потсети се на нив и препознај го раскажувачот.

Со што се занимава таткото на Леа? Со која професија се занимава тој? По твое мислење, колку е возрасна Леа? Преку кои реченици можеше да го заклучиш тоа? Како се чувствува Леа на почетокот на приказната?

Ако речеме приказна во приказна, дали тоа може да се препознае во текстот?

Кој кому што му раскажува? Наведи ги речениците каде почнува и каде завршува приказната во приказна?

Што употребува таткото на Леа при раскажувањето? Кои ликови се појавуваат во неговата приказна? Каков крај има таа?

Најди ги речениците во текстот во кои има пораки од раскажувачот?

Што мислиш за следниот цитат: *Само вистинската љубов не го урива сонот. Ако сонот е тврдина, тогаш вистинската љубов е горскиот бршлен што се вкоренува во нејзините темели и расте. Ги преплетува своите жилести стебленца и ги распоредува сјајните ливчиња за да ја украси тврдината, но и да се извиши со сидот.*

КАКО ГО СРЕТНАВ ПРИЈАТЕЛОТ А

Тоа беше многу чудно... Но, подобро е да не коментирам, како што вели Мама кога ѝ ги раскажувам настаните од училиштето, туку да преминеме на фактите. Така вели таа за случките.

Еве, ако некој праша КАДЕ го сретнав пријателот А, најдиректно ќе треба да кажам: на таванот кај Баба Баба. (Таа е двапати баба бидејќи прво ѝ е баба на мајка ми, а потоа ми е баба мене. Таа е мајка на мојата Баба, а мене ми е прабаба.)

А тој таван, тој не наоѓа во куќата на Баба Баба во Охрид. О, Баба вели дека тој денешен таван некогаш бил кат во кој НЕ се чувале старите работи непотребните нешта од сите наши куќи – скопски, битолски, охридски... Стариот кауч, испокинатите столови за плажа ги донесовме ние од Скопје, потоа некои смешни фотелји во кои боцкаат федерите, донесе вујко ми од Битола, а тетка ми својот стан си го ослободува од сиот „отпад“ како што вели Мама – најлесно затоа што таа си живее во Охрид.

Во некогашната соба на вујко ми, на тетка ми и на мајка ми, од која тие низ прозорецот гледале во Езерото има и многу интересни работи. Јас сакам да буричкам низ фиоките, низ правливите кутии, но таа соба е убава и поради тоа што во неа има и НОВИ работи. Најнови! На пример, Баба Баба и Баба и сите ние од семејството токму пред да се тргне на училиште, сите заеднички, кој колку е квалификуван, како што вели Тато, правиме зимница. Во огромни садови што сето време се криеле во „високата“ соба, правиме туршија - небаре за цела војска луѓе. Правиме ајвар, пинџур, мармалад и најубавото нешто на светот – СЛАТКО!

Е, ако сакаме да сме вистинољубиви, треба да се рече дека тоа царско слатко го прави, всушност, Баба. Баба Баба седи облеганата во еден од оние столови за плажа и божем – таа го прави! Постојано ѝ диктира на Баба колку шеќер да стави, како да го извади овошјето од варното млеко, постојано ги поднаместува очилата врз носот и врти со главата кога Баба стрпливо, бесконечно стрпливо, со мало лажиче влече просирни конци од шербетот над чиничето.

Но јас знам дека Баба самата знае да направи слатко. Само Баба ѝ го прави кефот на Баба Баба за да не се почувствува заборавена и неважна. Кога еднаш ја прашав за тоа, Баба со извиткана веѓа ми рече: „Па, малечок мој, јас научив да правам слатко од мојата мајка. Значи, Баба Баба е мојот учител. Таа е тука и треба да се праша за совет. А знаеш, стануваме уште подобри ако си ги прашуваме учителите. И, ако ги почитуваме... “

Тоа го запаметив, но, сепак! На почетокот не ја почитував мојата учителка бидејќи сè што учевме јас веќе знаев. Сите букви. Подоцна таа почна да раскажува нови нешта и јас почнав да ја почитувам.

Значи, слаткото! Тоа е најубавото ново нешто што се чува во таванската соба во Охрид. (Пред да си го поделиме ние неохриѓаните, пред да го земеме тегла по тегла, по секое доаѓање кај Баба Баба.) Во различни тегли, ни многу големи, ни многу малечки, туку во оние, токму какви што треба за слатко, откако ќе се отворот побрзо да се потрошат за да не се шеќердисаат... Јас илјадапати сум рекол дека слаткото на Баба и о буре нема да се шеќердиса бидејќи – ЈАС тоа нема да го дозволам, со време ќе го изедам сето!

И така, зимата кога имав девет години, за време на распустот со Баба отидовме кај Баба Баба во Охрид. Таа не сакаше ниту да слушне да се пресели кај нас бидејќи не може да живее без својата кука. Баба честопати вели дека уште малку, само уште малку и јас ќе бидам голем како братучедите и дека таа ќе замине кај Баба Баба затоа што на децата веќе нема да им биде потребна...

Јас тогаш силно ја гушкам и велам дека мене секогаш ќе ми биде потребна. Таа недоверчиво врти со главата, а јас речиси липајќи прашувам зошто таа Баба Баба е толку инаетлива? Би било прекрасно сите да живееме во Скопје а кога ќе дојде лето, ние пто сме слободни, со ена ќе одиме во Охрид!

Баба тогаш по стоти пат објаснува дека Баба Баба свикнала на предметите во својата кука. Го сака својот малечок двор со леандри. Сака низ прозорецот наутро да го поздрави Езерото и стуткана во шалот врз двоседот замислено да ги слуша водите кога ѝ шумолат зад сидот. Таа, така, сака да дише бавно движејќи се од шкафот до долапот, од столот до печката... Одговорна е за својата кука. И што би се случило со сите убави цвеќиња што восхитено ги мирисаме ако таа си замине?

Јас извикувам дека Баба Баба за инает сади само нови и нови цвеќиња, измислува дека мора да ги храни норовите зиме, само за да не дојде во Скопје...

Баба се смее и вели дека Баба Баба е најстара и дека е „нормално“ што таа сака сите ние да доаѓаме кај неа. Тогаш ѝ е убаво... Како некогаш кога сите се собирале кај неа, со некоја тага вели Баба.

Јас не ги паметам тие собирања на целото семејство . Тоа било уште пред да се родам. Сега моите братучеди се големи. И битолчаните и охриѓаните лете сакаат да одат на ДРУГИ места. Мене тоа ми е смешно. Јас не сакам никакви грчки мориња и острови. Јас најмногу го сакам Охрид. Братучедите ми се потсмеваат дека ќе ми се смени вкусот, но Баба спокојно ме теши дека тие се оние на кои ќе ми се смени вкусот, но Баба спокојно ме теши дека тие се оние на кои ќе им се смени вкусот, Охрид ќе ги чека , а дека јас, токму како и таа, сум имал к'смет да си ја „препознаам“ љубовта засекогаш!

Значи, зимата кога јас имав девет години... Еден ден се качив во таванската соба. Буричкав низ фиоките и со едното око ги меркав теглите со слатко. Носот почна да ми се лади од дишењето студен воздух и почнав со повеќе внимание да ги разгледувам теглите. Морав брзо да пронајдам барем една со некаква „маана“ – за да ја отвориме. Најчесто измислував некоја почнала да се расипува , дека малечката точка што само јас ја

гледам е почеток на мувла. Баба само ќе се насмевне и нормално – и БЕЗ гости, само за мене, ќе отвори чичка-нова тегла и покрај немтурестите мрморења на Баба Баба!

Овојпат се премислував – капинки или јаготки, додека се качував врз столот. Посегнав со раката кон подредените тегли и – катастрофа ! Пропаднав низ распараното седиште на столот од преплетени нишки од лико... Моето пропаѓање не ќе беше толку страшно доколку со раката не повлеков едно чудо нешта од врвот на рафтоот. Замижав силно! Кога ги тргнав рацете од очите здогледав две живи и здрави тегли врз подот. Со џем од кајсии. Имаше една со желе од дуњи, а едно тегличе со слатко од сливи со големи јатки од ореви, стоеше негибнато, само – свртено удола со целофанот... Почнав да го благословувам дебелиот килим на тетка ми, спасителот на теглите кога... од едно купче скршени срчи нешто почна силно да чади...

Потоа се покажа дека току тој чад е мојот пријател А!

(Извадок од романот „Мојот пријател А“ од Јадранка Владова)

Читаме со разбирање

Во кое лице раскажува раскажувачот?

Што мислиш, дали тој е дете? По што го заклучи тоа? Дали има некое друго дете во текстот?

За кого ни рас/кажува во текстот раскажувачот?

Каде и кога се случува дејството?

Раскажувачот раскажува за поминати дејства од поодамна или тие сега му се случуваат?

Преку што го заклучи тоа?

Кого сака нашиот раскажувач најмногу, според она што го прочита? Наведи две реченици со кои ќе го покажеш тоа.

Што сака најмногу младиот раскажувач?

Дали се менуваат расположенијата на раскажувачот? Посочи реченици со различно расположение и објасни зошто мислиш така?

Што мислиш кој е и што е пријателот А? Напиши три реченици со кои ќе го опишеш како го замислуваш?

Имаш ли и ти пријатели, како се викаат? Што најмногу сакате да правите кога сте заедно? Што сакаш најмногу кај твојот пријател/и. Опиши го/ги користејќи различни придавки.

ТАЖНИОТ ШТУРЕЦ

Среде зима штурецот се сети за летните сончеви дни. Затоа ја побара својата виолина. Ги затегна жиците, го откачи гудалото од сидот и посака да засвири гласно...Но, напразно. Дома не ќе има кој да го слуша. А песната не е песна, ако нема кој да ја слуша, ако нема кој да и се радува. Ете затоа без размислување излезе надвор.

И гледа ... белина, широка снежна белина, над која царува длабока, ледена тишина... Студен бран од зимскиот ветар го удри в гради.

- Врати се, свирачу славен! Уште е прерано - му рече потокот.
- Не можам веќе да издржам без свирка – се пожали штурецот тресејќи се од студ.
- Немој, сè има свое време – го запираше потокот.
- Срцето ќе ми препукне, ако не засвирам!
- Чекај, додека да дојде пролетта! – го одвраќаше потокот.
- Па јас и затоа свирам, да ја повикам неа, пролетта.
- Нема да те слушне, таа е премногу далеку, далеку ... – тажно и со плачлив глас рече потокот.

Штурецот се обиде да засвири. Но, прстите му беа вкочанети. Жиците сè повеќе и повеќе се затегнуваа од мразот. Во еден момент се слушна само тап удар и звук на искинатите жици и ништо друго.

Славниот свирач, целиот измрзнат, мораше да се врати дома. И што доби? Што би можел да добие друго, освен настинка... Кашлаше цела зима. За среќа, неговата вредна и добра сосетка, мравката, постојано му носеше чај. Мора да биде здрав за големите концерти што го очекуваат...

А кога никој не го гледаше, скришум ќе пуштеше по некоја солза за искинатите жици на својата стара, добра виолина.

Дискусија

- Како се чувствувавте додека читавте? На што обрнувавте внимание додека читавте?
- Дали сите делови од текстот ви беа еднакво важни и за вас интересни? Образложете го вашиот одговор.
- Пронајдете ги и прочитајте ги на глас речениците од текстот што покажуваат со што се соочил штурецот кога излегол надвор.
- Прочитајте ги на глас речениците од текстот кои опишуваат што се случило кога штурецот се обидел да свири.
- Прочитајте ги речениците со кои потокот му се обраќа на штурецот.
- Сега кога го прочита текстот ти дозна како е штурецот. Наведи три негови карактеристики читајќи ги речениците од кои тоа го согледа.

СРЕЌНА НОВА

Ќе ни биде среќна и богата
ако добро ги засукаме ракавите,
ако добро ги разбистриме главите,
ако секој ден со злото се бориме,
ако барем нешто, барем малку створиме.
Ќе ни биде среќна и добра,
ако за добро со добро вратиме,
ако се зближиме, ако се сјатиме,
ако во градите сили смогнеме
да се прифатиме, да си помогнеме.
Ќе ни биде среќна и мирна
ако скараните мирно ги смириме,
ако разбирање градиме и шириме,
ако ги расцветаеме куќите, градините
и ако ги вселиме во нив добрините.
Ќе ни биде среќна и весела
ако знаеме весело да запееме,
ако умееме да се насмееме
ако на човек, човечки му пријдеме
ако умееме луѓе да бидеме.

Глигор Поповски

Креативни и корисно: изработи честитки со свои цртежи и напиши кратки желби за најблиските!

ЧЕСТИТКА

<i>Среќна Нова 2021 Година</i> <i>најдраги наши ученици,</i> <i>здравје и насмевки на вашите лица и успеси</i> <i>во училишниот живот!</i> <i>Ви посакуваат</i> <i>Вашите наставници</i>	<i>До</i>
---	--

ВО ПРЕСРЕТ НА ПРАЗНИЦИТЕ

стих – два празнични благослови од богатата фолклорна ризница на македонскиот народ

НОВОГОДИШНА ЗДРАВИЦА

Ајде, за многу години,
в година повесели, порадосни,
со јариња, со јагниња,
со дечиња во куќите,
со берикет низ полето.
Кај се крми, да се плоди,
Кај се ора, да се роди,
По полето вино - жито,
По планиње мед и млеко.
Исчекале и в година
Порадосни, повесели.

Македонска народна песна

ЗБИРАЈТЕ СЕ ДЕЧИЊА

Збирајте се дечиња, сред село на грејачка,
оган да си палиме, за да се згрееме,
оти после после ќе одиме коледа да викаме,
костени да збираме, за Бадник да вариме,
Божик да го чекаме и прасе да јадеме.

Македонска народна песна

КОЛЕДИЦА ВАРВАРИЦА И ПО НЕА ВАСИЛИЦА
ДОПЕТАЛА ОД ПЛАНИНА КАКО СИВА ГУЛАБИЦА
ЕДНАШ НИ Е ВО ГОДИНА КАКО ЦВЕКЕ ВО ГРАДИНА

КОЛЕДЕ *КОЛЕДЕ*КОЛЕДЕ

Роденденски пораки

**Препиши ги речениците и
потцртај ги глаголите:**

- а) Сите истрчавме во дворот за да ја гледаме елката.*
- б) Стојан го пишуваше писмото речиси цел ден.*
- в) Мама прави торта и потпевнува народна песна.*
- г) Учениците успешно ги прескокнуваа пречките.*

Граматичка категорија лице

- ✓ Со граматичката категорија лице се искажува односот на учесниците во говорењето.
- ✓ Глаголите имаат форми за трите лица
 1. Прво лице - Јас **игра**м тенис
 2. Второ лице - Ти **игра**ш тенис
 3. Трето лице - Тој/таа/тоа **игра** тенис

Вежби за правилна употреба на глаголското време во говорот

- Во следните реченици подвлечи ги глаголските форми и напиши:
 - во кое време се употребени, во кое лице и број.

- а) Да учеше навреме, ќе имаше петка.
- б) Кога си ги соблече чевлите, легна да одмори.
- в) Читајќи ја книгата доаѓаше до нови сознанија.
- г) Баба ми го метеше дворот и си потпевнуваше.

Прочитај го следниот текст и одговори на барањата под него.

Подарок

Ангела ја чешлаше својата долга коса. Во собата влезе сестра ѝ:

- Побрзај, ќе одиме во Битола!
- Доаѓам, го облекувам палтото.

Автомобилот ги чекаше пред вратата. Тие весело влегоа внатре и заминаа.

– Би шетале цел ден да имавме време. – рече Ангела.

– Ќе купиме подарок и ќе се вратиме. Роденденот почнува во 17 часот.

По половина час пристигнаа во Битола. Сестрите се фатија за рака и тргнаа по подарок. Долго време шетаа што заборавија на времето.

– Ангела, трчај, ќе задоцниме! – викна Стефанија.

– Би сакала овој ден да се повтори. – рече Ангела.

Задоволни и среќни се вратија дома, а потоа отидоа на роденден.

1. Определи ги и подвлечи ги глаголите во текстот!

- Пополни според барањата:

-Глаголи во прво лице: _____

-Глаголи во второ лице: _____

-Глаголи во трето лице: _____

-Глаголи во еднина: _____

-Глаголи во множина: _____

-Глаголи во сегашно време: _____

Глаголи во минато време: _____

-Глаголи во идно време: _____

- На празните места напиши го глаголот во соодветното лице во сегашно време:

а) Живее

Јас () во Скопје.

Петре () богато.

Ние () од денес за утре.

Соња и Наум () во Охрид

б) Учи

Ти () од тетратка.

Ти и Дарко () секој ден заедно.

Тој () во автобус.

Тие () во ООУ „Блаже Конески“.

в) Сака

Драгица и Трајче () да си одат дома.

Вие () да купите кола.

Јас () да научам македонски.
Ти () убав телефон.

г) Знае

Јас и Ѓорѓи () многу работи.
Јас () дека ништо не ().
Тие () да пишуваат.
Сања () да плете.

д) Пишува

Ние () брзо, а тие () многу бавно.
Симона и Теодора () сценарио за претстава.
Јас () домашна.
Ти () неразбирливо.

- **Опреди во кое време се употребени глаголите во следниве реченици:**

Јасна ја прочита книгата во еден здив.
Јадам и ајвар и сирење.
Во неделите одиме на излет.
По годишните одмори се видовме со директорот и разговаравме за новиот број на детското списание.
Кога ја здоледав Нина, се скрив во тесното уличе.
Секој ден пешачам по 3 км и се чувствувам многу поздраво.
Еден ден се надевам ќе го посетам Париз.

Помошен глагол СУМ

Еднина

1. Јас сум
2. Ти си
3. Тој, таа, тоа е

Множина

1. Ние сме
2. Вие сте
3. Тие се

- **Употреби ја соодветната форма во сегашно време на помошниот глагол СУМ, во следните реченици:**

Александар () добар ученик.
Ти () убаво девојче.
Ние () во училиште.

Тие () добри скијачи.

Јас () од Скопје.

Вие () многу немирни.

Моника () вредна девојка.

Јас и ти () пријатели.

Сашо и Петар () негови братучеди.

Ти и Сара () напишале домашна.

Јас () многу уморна.

Таа () попаметна од Тамара.

Тој () отсутен овој час.

Јас и Сашо () на Водно, ама тој не () расположен за пешачење.

Ти и Вики не () биле на забавата.

Скопје () многу загаден град.

Македонија () многу мала држава.

Изборите () закажани за 11 декември.

Тетратките не () потпишани.

Клупата () зелена.

Моливот не () наострен.

Вежби за разликувањена формите на глаголите

Слуша

игра

	еднин а	множин а		еднина	множина
1.	Јас слуша м музика .	Ние слушаме музика.	1.	Јас пишувам писмо.	Ние пишуваме писмо.
			2.	Ти пишуваш писмо.	Вие пишувате писмо.
				Тој пишува писмо. Таа пишува писмо. Тоа пишува писмо.	Тие пишуваат писмо.
2.	Ти слуша ш музика	Вие слушате музика.	3.		

.					
Тој	слуша	музика			
.	Таа	слуша	музика	Тие	слушаат
3	.	Тоа	слуша	музика.	
.	Тоа	слуша	музика		
.					

	еднина	множина
1.	Јас играм игра.	Ние играме игра.
2	Ти играш игра.	Вие играте игра.
.		
3.	Тој игра игра.	Тие играат игра.
	Таа игра игра.	
	Тоа игра игра.	

пишува

Гради

	еднина	множина
1.	Јас градам куќа.	Ние градиме куќа.
2	Ти градиш куќа.	Вие градите куќа.
.		
3.	Тој гради куќа.	Тие градат куќа.
	Таа гради куќа.	
	Тоа гради куќа.	

сади

	еднина	множина
1.	Јас садам зелка.	Ние садиме зелка.
2	Ти садиш зелка.	Вие садите зелка.
.		
3.	Тој сади зелка.	Тие садат зелка.
	Таа сади зелка.	
	Тоа сади зелка.	

Прочитај ја внимателно басната „Куче и дожд“ и одговори на поставените барања.

Напиши краток состав за некое твое лично искуство според насловот на поговорката запишана подолу.

Откако ќе завршиш со пишувањето, подвлечи ги глаголите што си ги употребил во твојот творечки труд и одговори кое глаголско време најчесто го употребуваше при опишувањето на настаните.

Куче и дожд

Едно куче многу се плашеше од дожд. Кога врнеше се вовлекуваше во својата дрвена куќичка и долго лежеше во неа. Го виде едно друго куче и го праша:

– Побратиме, зошто толку се криеш од дождот?

Кучето му одговори:

– Еднаш со жешка вода ми го попарија грбот, па сега се плашам и од студената.

Народна поговорка

Кој еднаш се попарила на жешко млеко, дува и на маштеницата

Синтаксички вежби

Видови реченици според состав

Проста реченица

Проста реченица со подмет и прирок

Главни членови на простата реченица

Главни реченични на простата реченица

Главни членови на простата реченица се прирокот (како создавачки член на реченицата) и подметот. Реченицата што има само еден прирок се вика проста реченица. Глаголот во реченицата ја исполнува функцијата на прирок. Прирокот во реченицата секогаш е глагол. Зошто велиме дека прирокот во реченицата е ло лична глаголска форма?

– Затоа што кај глаголот го распознаваме лицето што го врши дејството, неговата форма покажува во кое време се врши глаголското дејство, на пример:

Тато работи.

Тие учат.

Прирокот во реченицата го наоѓаме со прашањето: Што прави подметот?

(Што прави тато? –Работи.)

Подметот во реченицата може да биде: **именка, заменка, придавка или број**, на пример:

Матеј учи. Таа учи. Добрата учи. Едната учи.

Прирокот и подметот во реченицата се усогласуваат по род, број и лице.

- Поврзете ги во логични целини дадените зборови при што секоја реченица ќе има подмет и прирок и други неопходни членови.

1. Мајсторот	леташе високо над над нас.
2. Учителот	направи убав прстен.
3. Златарот	насмеан влезе во училницата.
4. Сонцето	ја поправи вратата.
5. Авионот	огреа за ридот.

- Состави прости реченици со помош на следниве глаголи: мисли, пере, чешла, сонува, свони, бои, запиша.

- Определи во кое лице, број и време се употребени глаголите во следниве реченици!

Утре ќе одам во Маврово.

Тој ја чекаше наставничката во паркот.

Ние учествуваме во драмската претства.

Домашните нè пречекаа со музика.

Вие гледате телевизија.

- Прочитај ја басната со разбирање и запиши ја пораката што можеш да ја извлечеш толкувајќи го однесувањето на жабата и волот. Презентирај ја пораката пред твоите соученици и објасни ја нејзината содржина.
- Групирај ги простите и сложените реченици од басната „Жабата и волот. Групирањето направи го така што простите ќе ги подвлечеш со црвена боичка, а сложените со сина.

Си живеела едно време, една зелена жаба со црни и жолти дамки. Таа живеела на зелена ливада до една малечка река. Си играла меѓу камењата, си прескокнувала од едниот до другиот брег, скокала преку растенијата и цвеќињата, бркала и јадела малечки инсекти...

Еден ден, додека се печела на сонцето, жабата видела едно многу големо животно. Тоа бил бел вол со огромни рогови и долга силна опашка.

Жабата се приближила до него и го прашала:

- Како си станал толку огромен, со толку голема опашка?
- Бог ме создал таков – одговорил волот.

- А може ли и јас да станам голема како тебе?- продолжила да прашува жабата.
- Пробај ...

Жабата почнала да се дуче, телото и станало малку поголемо, а кожата и се тегнела сè повеќе и повеќе. Тогаш таа прашала:

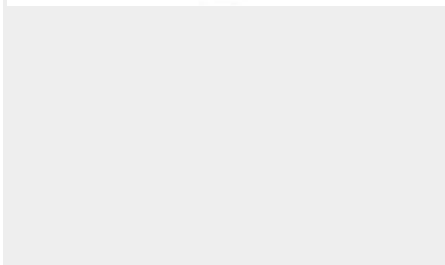
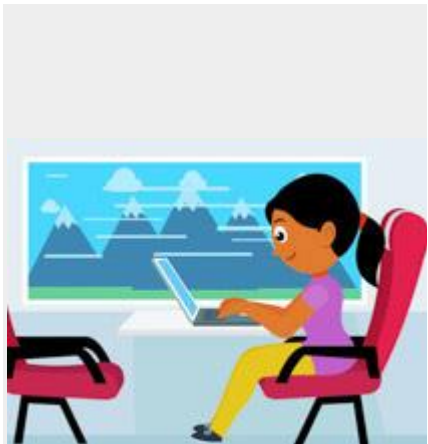
- Пораснав ли колку тебе?
- Не! – ѝ одговорил волот.

Жабата продолжила да се дуче.

- Ете, скоро те стигнав.
- Никогаш нема да пораснеш колку мене – ѝ рекол волот.

Жабата продолжила да напнува, да се дуче, се додека на крај не пукнала и умрела. Тоа се случило, затоа што не можела да се прифати самата себеси таква каква што била.

Работни листови за синтаксички вежби

Внимателно разгледај ги илустрациите и состави 6 реченици (три прости и три сложени) коишто ќе ја отсликуваат нивната содржина.

ПРОЧИТАЈ ГИ ВНИМАТЕЛНО РЕЧЕНИЦИТЕ ШТО ГИ СОСТАВИ И ОПРЕДЕЛИ ГИ ОСНОВНИТЕ ЧЛЕНОВИ КАЈ ИСТИТЕ РЕЧЕНИЦИ И ЗАПИШИ ГИ НА ПОСОЧЕНИТЕ МЕСТА.

ПОДМЕТ

ПРИРОК

- Од следниве прости реченици образувај сложени така што ќе додате по еден глагол. Следи го првиот пример.

1. Ирина прави сладолед. ____ Ирина прави сладолед за да ги послужи другарките.
2. Татко ми се врати од службено патување.

3. Попладнево ќе одам на лозје.
4. Пензионерите одат заедно на прошетка.

Да се потсетиме!

Синтаксата е дел од граматиката која ги проучува способностите на зборовите да се поврзуваат меѓу себе.

Синтаксата пред сè значи логично спојување на зборовите кои искажуваат одредена мисла.

Реченицата според својата градба (состав) може да биде: ПРОСТА И СЛОЖЕНА реченица.

Реченицата е синтаксичка единица што содржи глагол со лична форма, како и останати елементи од кои најчести се именските делови.

Сложената реченица е еден вид резултат на поврзување на најмалку две одделни реченици, што како резултат на тоа мора да содржи најмалку две самостојни личноглаголски форми.

ОСНОВЕН РЕЧЕНИЧЕН ЧЛЕН Е ПРИРОКОТ

Реченицата е составена од личноглаголска форма, која врши функција на прирок (основен реченичен член).

Реченица во чиј состав има само еден прирок се вика проста реченица.

Прирокот се согласува со подметот по род, број и лице.

Повеќе од еден прирок во реченицата (два, три) значи дека реченицата по состав е сложена.

Прости се следниве реченици:

1. Дедо пие кафе.
2. Ние ќе одиме на излет.
3. Свирам весела песна на гитарата.
4. Мама зборува со баба.
5. Одејки кон дома, го сретнав Томе.
6. Купувајте од нашите продавници!
7. Солза оди на училиште.
8. Сонував страшен сон.
9. Филип гледа смешен филм.
10. Ти и јас ќе одиме на прошетка.

Опредили го вршителот (подметот) на глаголското дејство во простите реченици. Потоа определи какви/кои видови зборови се јавуваат во улога на подмет, односно определи дали се именки, заменки, придавки или броеви.

Забелешка: Проста реченица е онаа која има само еден прирок.

Сложени се следниве реченици.

1. Ако учиш, ќе научиш.
2. Роберт учи, а Боби игра на телефонот.
3. Кога заврна дожд, влегов внатре.
4. Хорот пее, а оркестарот свири.

Опредили го лицето и времето кај глаголите употребени во сложените реченици.

Забелешка: Сложената реченица има најмалку два прирока, а може и повеќе.

ЗАДАЧА:

Разгледај ја илустрацијата, состави реченица што одговара на она што го гледаш и обиди се да одговориш на поставените прашањата.

Што прави девојчето?

Кој го прави тоа?

Како го прави тоа?

Каде го прави тоа?

Запиши ја реченицата што ја доби откако одговори на поставените прашања.

Подмет и прирок

- Прочитајте ја реченицата: Кети јаде кифла.
- Кети јаде кифла.
КОЈ? ШТО ПРАВИ ?
- Главни делови на реченицата се : подмет прирок
- Зборовите кои кажуваат кој го врши дејството во реченицата се викаат ПОДМЕТ .Членот во реченицата кој објаснува што прави подметот се вика ПРИРОК.

- Да ја анализираме следната реченица Атанас учи.
Опреди го подметот и прирокот во реченицата.
Според морфолошката класификација Атанас е -----, учи е -----.
- Подметите во речениците подвлечи ги со една , а прироците со две линии .
- Јасна игра ракомет.
- Андреј е мојот најдобар другар.
- Кучето лаеше цела ноќ.
- Децата од моето маало се дружељубиви.
- Горан и Маја пеат во хор.

Ајде да играме пантомима

- РАБОТА ВО ГРУПИ
 - ПОДЕЛБА НА УЧЕНИЦИТЕ ВО ДВЕ ГРУПИ.
 - УЧЕНИЦИТЕ САМИ СИ КАЖУВААТ ИМЕ НА ГРУПАТА.
 - ИГРА ПАНТОМИМА (НАСТАВНИКОТ НА УЧЕНИКОТ ОД ЕДНАТА ГРУПА МУ ПОКАЖУВА СЛИКА –РЕЧЕНИЦА ОД ДВА ЗБОРА(ПОДМЕТ И ПРИРОК) .
 - УЧЕНИКОТ ЈА ОБЈАСНУВА СЛИКАТА И ДОКОЛКУ УЧЕНИЦИТЕ ОД НЕГОВАТА ГРУПА ЈА ПОГОДАТ РЕЧЕНИЦАТА ДОБИВААТ ПОЕН, А АКО НЕ ПОГОДАТ, ДРУГАТА ГРУПА ТРЕБА ДА ЈА ПОГОДИ РЕЧЕНИЦАТА И СЕ ТАКА ДО ПРОГЛАСУВАЊЕНА ПОБЕДНИКОТ.
- Во следните реченици пронајди ги подметот и прирокот:
 1. Докторот се заинтересира за темата.
 2. Хотелот беше познат по добрата услуга.
 3. Се насмеа.
 4. Престана да врне околу пладне.
 5. Тревогата беше лажна.
 6. Зимата тропаше на нивната врата.
 7. Карневалската поворка помина покрај нивната куќа.
 8. Не сакам!
 9. Адвокатот стана да ја избрка.
 10. Директорот им се заблагодари на родителите.

Дополни ја секоја реченица со одговорот на прашањето што ти е поставено крај неа. Така ќе ги добиете неопходните реченични членови во реченицата што ќе ви појаснат во каква околност се врши глаголското дејство. Примерите пишувај ги во тетратката по Македонски јазик.

Сосетката Лиле плете ----- (Што плете?)

Тетка ми ----- меси варени ѓевречиња. (Како меси?)

Извидниците кампуваат _____. (Каде кампуваат?)

Тие _____ сакаат _____. (Кога и што сакаат?)

Проста реченица со подмет, прирок и неопходни реченични членови -прилошки определби

- Јазична игра - „Поврзи и создади реченица“.

Во левата колона напишани се прости реченици кои се составени само од подмет и прирок, а во десната колона зборовни групи кои всушност претставуваат неопходни реченични членови. Ваша задача е соодветно да ги поврзете простите реченици од левата колона со соодветните реченични членови од десната колона.

Дедо спие	во градскиот базен.
Матеј пишува	многу брзо.
Тој гледа	под старата круша.
Ана плива	со црвено пенкало.
Тета отиде	низ прозорецот.
Сергеј трча	на гости.
Комитите заминаа	рано наутро.

- Простата реченица може да биде искажана со подмет, прирок и други членови што го појаснуваат дејството на глаголот.
- Покрај простата реченица составена од главните реченични членови (подмет и прирок), постојат и прости реченици кои покрај главните реченични членови (подмет и прирок) имаат и други неопходни реченични членови.
- Простите реченици кои во себе содржат подмет и прирок надополни ги на празните линии со други неопходни реченични членови.

1. Мама _____ зборува.

2. Селанецот _____ работи _____.

3. Анастасија _____ учи.

4. Бебето спие _____.

5. Тони _____ падна.

Од кој член од реченицата дозна:

Како зборува мама?

Како и каде работи селанецот?

Колку учи Анастасија?

Каде спие бебето?

Кога падна Тони?

- Прочитај го текстот, одговори на прашањата, а потоа спореди ги посочените реченици и одговори на барањата поврзани со нив.

ШТРУДЛА

Разговараме на часот. Наставникот рече:

- Тошо, ајде кажи ми една реченица.
- Денес јадев штрудла!
- Каква е таа реченица, проста или сложена?
- Прехранбена. Со шеќер во прав обложена – одговори Тошо.

Ние слушаме. Наставникот се смее. Се смееме и ние. Тошо се лути.

Какво прашање/барање имал наставникот до Тошо?

Како одговорил Тошо? Што јадел тој?

Дај твој коментар на одговорот на Тошо.

Зошто настанала смеата кај наставникот и учениците? Имал ли право да се лути Тошо?

Разгледај ги и спореди ги следните реченици:

Ние слушаме.

Наставникот прашува.

Наставникот се смее.

Тошо се лути.

Ние разговараме на часот.

Денес јадев штрудла.

Тошо, ајде кажи една реченица.

Со шеќер во прав обложена.

По што се разликуваат речениците од првата колона од речениците во втората колона?

Од колку дела се составени речениците во првата колона?

Речениците во првата колона се составени од два дела:

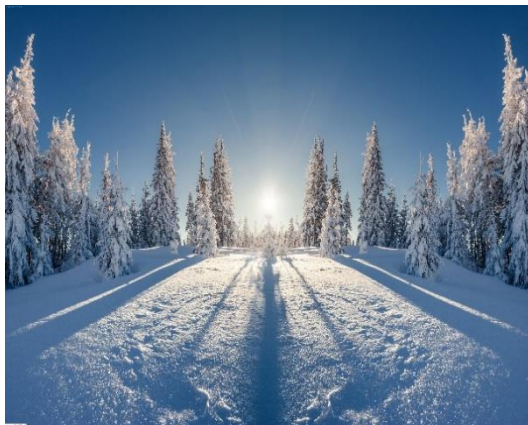
1. Делот што го означува вршителот на глаголското дејство се вика подмет.
2. Делот што означува што работи подметот се вика прирок.

Речениците во втората колона освен подмет и прирок имаат и други делови (додатоци).

На пример:

Ние	разговараме	на часот.
↑	↑	↑
подмет	прирок	додаток

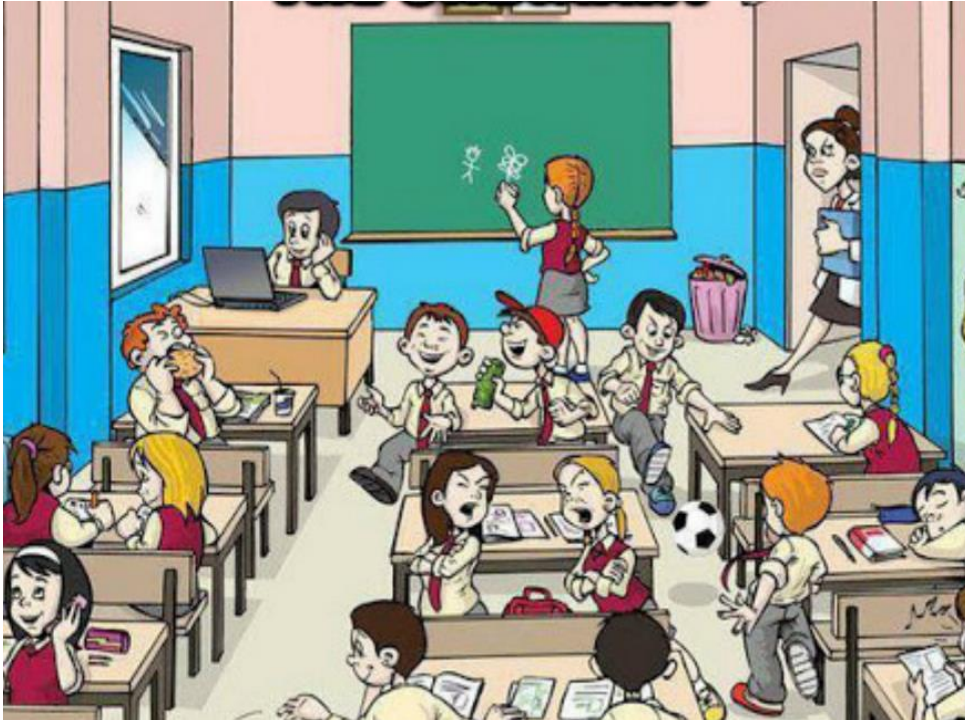
- Според фотографиите кои ги гледаш во однос на секоја фотографија напиши по една проста реченица со подмет, прирок и неопходен реченичен член.

Домашана задача

Напиши писмен состав со хумористична содржина според дадената фотографија. При пишувањето на составот со хумористична содржина треба да користиш и прости реченици со подмет, прирок и неопходни реченични членови.

Вежби - составување реченици со подмет, прирок и неопходни реченични членови

- Напишете прости реченици со подмет, прирок и неопходни реченични членови. Како подмет задолжително да се искористат зборовите: Михаил, таа, Антоанета, тој, гулабот, тоа, мачето, петелот, оние, јас, тато, а како прироци задолжително да се искористат следните зборови: црта, трча, држи, игра, стои, чита, кукурика, сече, дреме, гледаат, одам.

1. Михаил игра .

2. _____ _____ .

3. _____ _____ .

4. _____ _____ .

5. _____ _____ .

6. _____ .

7. _____ .

8. _____ .

9. _____ .

10. _____ .

11. _____ .

- Добиените прости реченици составени од подмет и прирок проширете ги на тој начин што овие реченици ќе ги поврзете со соодветните неопходни реченични членови, и тоа: рано наутро, замислено, на масата, многу брзо, покрај креветот, во иднината, еден килограм јаболка, на ливадата, бавно, со восхит, зашто е повреден.

1. Михаил игра _____ на ливадата _____ .

2. _____ .

3. _____ .

4. _____ .

5. _____ .

6. _____ .

7. _____ .

8. _____ .

9. _____ .

10. _____ .

11. _____ .

- Од множество дадени зборови составете пет прости реченици со додатоци употребувајќи ги сите дадени зборови од множеството, а тие се: војниците, зима, ги, дваесет, скока, тежеше, сака, ние, вреката, Кузман, секоја, некаде, заминаа, скијаме, од, тој, свои, учениците, радост, деца, килограми, како.

1. _____ .

2. _____ .

3. _____ .

4. _____ .

5. _____ .

Разликување проста и сложена реченица во текст

Основен услов за создавање реченица е присуството на глагол во лична форма: според бројот на личноглаголските форми во еден текст го определуваме и бројот на реченици во него.

Пример:

Слаткарот прави торта.

Проста реченица

Слаткарот прави торта и потоа пече и колачи.

сложена реченица

Прочитај го извадокот од расказот „Санка“

Наврна снег. Покри куќи, полиња, и ридови..... Ванчо ја поисчисти од правот својата санка и го извика Игор. Сите деца имаа санки, но санката на Томе беше и најголема и најубава. Стигнуваше најдалеку кога се спуштаа од нагорнинката. На Игор му одмиле неговата санка. Колку многу сакаше да ја има онаа на Томе. Црвчето на зависта почна несносно да го скокотка.

- Откако го прочита текстот издвој ги речениците кои се составени само од подмет и прирок .
 - Откако одговори на првото барање, потруди се да ги издвоиш од извадокот речениците кои покрај подмет и прирок имаат и други додатоци.
 - Издвој ги речениците кои имаат два прирока.
-
- Преку играта „продолжи ја реченицата“, продолжи ја реченицата каде новосоздадената реченица ќе претставува една смисловна целина.

1. Јана работи на компјутер, а Петар гледа .
2. Отидов покрај реката _____.
3. Замина на одмор _____.

4. Тато чита во неговата соба _____.

5. Учителката пишува на табла _____.

Вежби за употреба на голема буква при пишување на имињата на народите и припадниците на народите

- Напиши пет реченици во кои ќе употребиш имиња на народи или имиња на припадниците на народите.

- На празните линии напиши како правилно се пишуваат народите и државите:

- Германија _____

- _____ Македонец _____

- _____ Французинка

- _____ Кинези _____

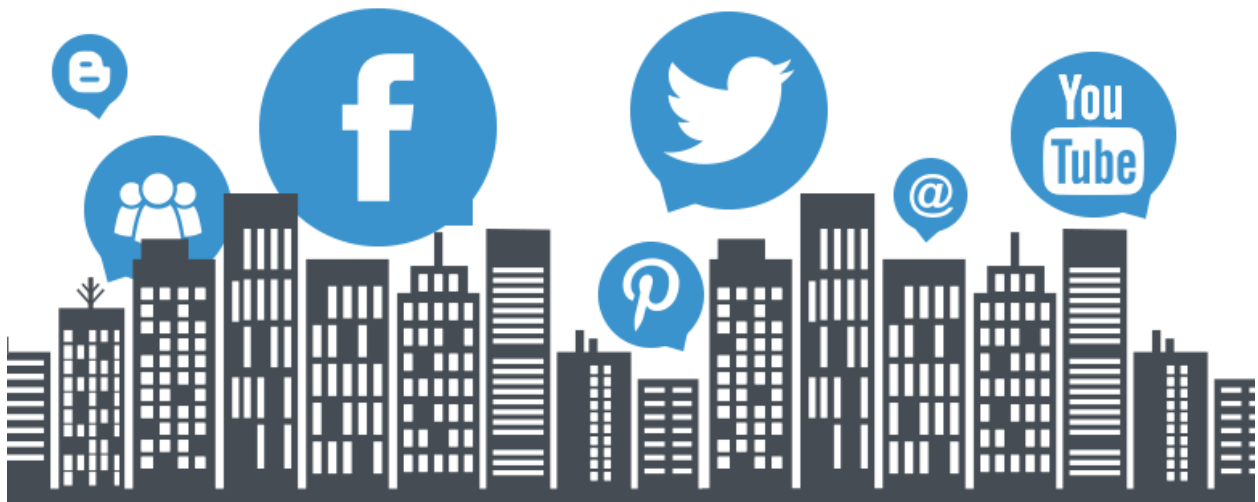
- Албанија

- Во краткиот текст кој следи најди ги зборовите кои погрешно се напишани според употреба на почетна голема, односно мала буква. Откако ќе ги пронајдеш тие зборови, напиши ги правилно.

„Денешните социјални мрежи овозможуваат да стекнеме пријатели од различни Земји. Преку социјалната мрежа неодамна воспоставив пријателство со Ирген. Тој живее во Шведска, но тука е привремено со родителите бидејќи тие тука работат. Ирген е роден во Норвешка, што значи тој е норвежанец. Но, ми кажа дека неговата мајка е родена во Србија, што значи е

Србинка, а во Норвешка дошла на студии каде се запознала со неговиот татко и останала тука да живее со него. Приказната е уште поинтересна затоа што и бабата на Ирген потекнува од овие простори. Таа била родена во бугарија, што значи е бугарка. Со ирген разговараме на англиски јазик. Ирген исто така знае по малку да зборува Српски јазик и Бугарски јазик па одвреме - навреме се разбиравме зборувајќи ги тој тие јазици, а јас Македонскиот јазик. Пред три години Ирген го посетил охрид. Тој од таа посета бил многу воодушевен, посебно од старите градби, манастири и цркви каде доаѓаат посетители од различни земји: Кинези, французи, холанѓани...

(од ученички состав)

Санка

Наврна снег. Покри куќи, полиња, и ридови. Изутрината децата истрчаа на уличката да му се радуваат. Се валкаа во снегот, се маваа со нежни топки, се влечеа со санки, се спуштаа со нив и без нив од малечката нагорнинка. Всушност, тоа беа скали, а беа направени нивната уличка да ја поврзуваат со поголемата улица. Пред неколку години, кога ја пробиваа таа улица, ја направија повисока од нивното уличе. Сега скалите беа покриени со снег и беше израмнето, небаре под снегот воопшто да немаше скали.

Ванчо ја поисчисти од правот својата санка и го извика Игор. Сите деца имаа санки, но санката на Томе беше и најголема и најубава. Стигнуваше најдалеку кога се спуштаа од нагорнинката. На Игор му одмиле неговата санка. Колку многу сакаше да ја има онаа на Томе. Црвчето на зависта почна несносно да го скокотка.

Не издржа и замина дома.

- Мојата санка не чини – ѝ рече на мајка си. И веднаш почна силно да плаче.

- Ама што ти стана одеднаш!? – Мајката многу си го сакаше своето единче. Кога плачеше Игор срцето просто ѝ се кинеше. И самата знаеше дека санката на синчето и не е нешто што може да се сака, но друга поубава не можеше да купи. Само колку се изнамачи додека и оваа му ја направи. - Ајде, успокој се... Голем си. Треба да знаеш дека немаме пари...

Низ силниот плач, Игор рече:

- Ја сакам санката на Томе...

- Ја сакаш, но и Томе си ја сака! – веќе построγο рече мајката.

- Тогаш ќе плачам до утре!

„Ќе плаче до утре, но главата потоа ќе го боли“ – си мислеше жената, а само таа знаеше поради неговата главоболка колку бессони ноќи пробдеала! Доволно беше да се потсети на тоа и веднаш гледаше да ги задоволува посакувањата на Игор. Се чини, тоа го знаеше и нејзиното синче. В земја пропаѓаше додека молеше барајќи ја санката на Томе.

- Колку да се успокои детето... Додека му помине. Златен е твојот Томче, да се посанка тој со Игоревата... Ќе ми штукне детето... И зборуваше на Томевата мајка.

Златен или не Томче ја слушаше својата мајка. Без приговор ја донесе санката. Не се ни зачуди кога научи зошто му ја бараат. Во уличката веќе го знаеја Игор. Само со тажни очи гледаше како мајката на Игор ја влече по себе неговата убавица. Ниту погледна во санката, дома невешто изработена, што таа ја остави во замена. Излезе на порта и остана да гледа потпрена на оградата.

Игор истрча од својот дом влечејќи ја санката на Томе.

- Ванчо! – викна очигледно усрекен. – Гледај!

Ванчо само еден миг помисли дека е иста како Томевата, но штом се сврте и виде дека Томе е без санка, се сети во што е работата. Немаше ни потреба да праша, но сепак изусти:

- Па нели е тоа санката на Томе?

- Сега јас ќе се санкам со неа – задоволно и пркосно гледајќи во Томевата, се смешкаше Игор.

На Ванчо му помина меракот за санкање. Се упати кон Томета.

- Зошто му ја даде? – го праша.

- Нека се посанка – сожаливо одговори Томе. – Види колу е среќен!

- Среќен!? Како може? Ти причини мака...Така може да направи и со мене... Ама другар имаме!

Се кренаа маглите, сонцето топло печеше. Наскоро се покажаа скалите. Веќе не беше можно да се спуштаат санки. Томе беше седнат на санката на Ванчо, а Ванчо го влечеше. Потоа влечеше Томе. Игор седеше во санката на Томе и размислуваше дали треба да заплаче: Неговата санка, Томевата, немаше кој да ја влече!

Александар Поповски

„Раскази за деца“

Дискусија:

Каде се случуваат настаните од расказот?

Пронајди ги речениците во кои се опишува времето и околината каде се одвиваат настаните?

Кои ликови ги среќаваме? Кој каква санка има?

Кој лик веднаш се издвојува? Зошто се издвојува? Си сретнал ли ти таква личност во игрите во твоето соседство?

Што мислиш за речениците: *На Игор му одмиле неговата санка. Колку многу сакаше да ја има онаа на Томе. Црвчето на зависта почна несносно да го скокотка.*

Зошто на Игор му одмилела неговата санка?

Кому се пожалува Игор за својата санка? Каков одговор добива тогаш?

А каква е реакцијата на Игор дека не може да има друга санка освен неговата?

Што мислиш ти, дали е оправдана неговата реакција?

Како се однесува неговата мајка на почетокот, а како подоцна во текстот? Оправдана ли е нејзината постапка? Зошто, образложи го својот одговор?

Според изложеното во текстот како се чувствувала таа? Може ли да посочиш некој дел каде може да се заклучи тоа?

Како Томе се однесува во овој настан? Дали и ти би постапил како Томе? Зошто?

Како пак Ванчо, кој е нивен заеднички другар, ја сфаќа оваа ситуација?

Кога и колку пати се менува расположението на Игор? Може ли да ги прочитае повторно тие делови? Ајде да заклучиме како Игор се чувствува на почетокот, во средината и на крајот на расказот? Кои се причините за тоа?

Како завршува расказот?

Пронајди ги речениците на крајот од текстот од кои ќе може да ја напишеш идејната порака на овој текст.

Потсети се: Во првото полугодие учевме за расказ, потсети се што е расказ и за домашна работа напиши три причини зошто овој текст според литературниот вид се вели дека е расказ.

За домашна работа:

Прво ниво: ги издвојуваат ликовите и ги набројуваат настаните таксативно по хронолошки ред.

Второ ниво: Избираат еден лик и го опишуват наоѓајќи цитати од текстот кои ги анализираат.

Трето ниво: Ги издвојуваат постапките на секој од ликовите и пишуваат коментар од две –три реченици за секоја од нив.

Ѓерданче од снегулки

Живеела една вдовица со две ќерки коишто многу се сакале. Се чувале, како очи што се чуваат, ронката лебец ја делеле, секогаш за раце се воделе.

Но, еднаш, зиме било, се разболела постарата сестричка. Седум дена лежела: челото врелина, усните скоравени. Мајката и помалата сестричка деноноќно седеле до нејзината постела.

„Мамо, со што да ја зарадувам дада?

„Надвор е студено. Ниту цвеќе да скинеш, ниту јаготка да набереш, ниту прозорец да отвориш сончев зрак да ја погалиш...“ , воздивнувала мајката.

„Мамо, можеби под снегот има кокичиња? “ , запрашало девојчето.

„Не верувам. Рано е. Тие сè уште спијат во ровката земја“ , рекла мајка ѝ.

„Сепак ќе одам да проверам“

И девојчето излегло надвор, заткуќи, кај што секоја година под снегот никнувале белите ранобудници. Го распретало снегот, ама нашло само смрзната земја. Дланките ги притиснало врз местото каде една до друга спокојно спиеле белите пупки. Некаква далечна топлина ги засолнила, се раздвижиле заитани за средба со топлиот сончев зрак. Ама дланчињата на девојчето, запретани во снегот, помодрени, затрепелиле. Студот завеал низ смрзнатата земја и ги вкочанил кокичињата. Повторно потонале во длабок сон.

„Ги нема, ги нема кокичињата“ , заплакало девојчето и солзи ѝ капнале врз снегот. Со помодрени, празни раце се вратило во собата. Тивко седнало до постелата, се загледало во лицето на болната сестричка и шепотело: „Таа мора да оздравее... мора... мора...“

Едно време девојчето погледнало кон прозорецот: јадри снегулки летале и напластувале врз веќе оснежената земја. Кроце излегло надвор, фатило грст снегулки и една по една – нанижало ѓерданче. Со нежна насмевка се стрчало кај болната сестричка.

„Дадо, гледај, ѓерданче... за тебе, дадо...“

Болната сестричка погледнала, пред нејзините очи светкале дробни сребрени свездички.

„Чудесно ѓерданче... ти благодарам...,“ шепнала болната сестричка, со трепетни раце го зела и го ставила на гуша. Насмевка легнала врз нејзината распукани усни. Врелината згаснала, фатила спокојно да дише и заспала.

Тој час сребрените снегулки се сториле капки. Ама, гледај чудо: капките не се разлеале, туку се престориле во низа дробни бисери.

„Спокојно спие , шепнала мајката, „Кога ќе се разбуди, ќе биде здрава“.

(Бистрица Миркуловска, збирка раскази *Свездена*)

Дискусија

Кои ликови се сретнуваат во овој текст? Дали имаат имиња? Каква релација имаат тие меѓу себе?

Како раскажувачот ја опишува поврзаноста меѓу двете девојчиња?

Што се случило одеднаш? Каде и со кои реченици се служи раскажувачот за да ни го опише тоа?

Дали во следниот цитат може да се препознае времето кога се случува дејството: *„Надвор е студено. Ниту цветец да скинеш, ниту јаготка да набереш, ниту прозорец да отвориш сончев зрак да ја погалиш...”,* воздивнувала мајката.

Што сакала да направи помалата сестричка? Зошто? Кои се нејзините конкретни постапки од кои гледаме колку е таа загрижена? Како се чувствува таа за време на боледувањето на постарата сестричка? Каде бара лек?

Како успева да најде лек за својата постара сестричка?

На кого се однесува овој цитат од текстот: *Чудесно ѓерданче... ти благодарам...,*“ шепнала болната сестричка, со трепетни раце го зела и го ставила на гуша. Насмевка легнала врз нејзините распуकани усни. Врелината згаснала, фатила спокојно да дише и заспала.

Како се однесува болната сестричка? Какво дејство има лекот врз неа?

Што мислиш, колку е реалистична оваа сестринска приказна? Во што се состои нивната волшебност? Образложи го својот одговор? Дали има некаква симболика во снежното ѓерданче? Што всушност подарила малечката сестричка?

Што мислиш за реченицата: *Ама, гледај чудо: капките не се разлеале, туку се престориле во низа дробни бисери.*

Што всушност се претвора во бисер?

Задача: Напиши со свои зборови тема на текстот и поука од текстот.

Наброј ги ликовите и напиши по три зборови за нив кои ги опишуваат. Доколку не можеш да се сетиш, повторно прочитај го текстот, сите одговори се во него.

Зимска слика

Во сребрен превез видикот тоне
рој од снежинки немирно лета,
на мојот прозорец матен и влажен
ледено цвеќе почна да цвета.

Ковачи вешти сковале реки,
со една тврда просирна гуна,
и сите дрвја на себе – чинам
облекле бели јагнешки руна.

На брегот висок синцир од деца
по снегот прават лизгави траги.

Па мислам колку несетно врват
детските години сакани, драги.

Јован Стрезовски

Извор: okno.mk

Песната носи наслов „Зимска слика“. Што мислиш, зошто?

Што најмногу ти се допаѓа во неа? Какво расположение побудува песната?

Одберете некој кој убаво чита поезија, нека ја прочита на глас песната. Што слушна? Имаше ли некои звучни совпаѓања? Како се викаат тие? Наброј ги.

А што си претстави како слика додека ја читавте песната?

Во песната поетот дал повеќе поетски слики.

Пример: На мојот прозорец матен и влажен
ледено цвеќе почна да цвета.

Пронајди ги другите поетски слики. Какви чувства побудуваат тие кај тебе?

Задача за учениците: Направи цртеж за најсилната поетска слика.

Запис за книгата

Книгата, ако човек ја сака,
како брат знае да подаде рака.

И ако реши човек негде да оди,
книгата сигурно ќе го води.

И ако реши човек нешто да прави,
за помош кај книгата нека се јави.

И ако некогаш нешто темно го сретн,
нека ја земе книгата, таа ќе му свети.

И ако сака во свет од чудата да зајде,
тој свет во книгата ќе го најде.

И ако гладен за знаења трпи,
од книгата секогаш може да црпи.

И ако реши споменик да гради
што ќе трае и векови ќе здружува,
нека и изгради споменик на книгата-
таков споменик само таа заслужува!

Глигор Поповски

Направи самостојна анализа

- необични зборови (дали има зборови кои им се непознати или пак се поинаку употребени од она што вообичаениот говор го користи);
- украси и споредби во песната (кога некоја именка или некој поим е опишан или спореден со нешто);
- звучење во песната – рима;
- поетски слики – слики кои се создадени од зборовите во стиховите .

ТАТКОВИНАТА СМЕ НИЕ

Татковинате сме сите ние
што заеднички учиме, работиме,
чекориме.

Едно срце што бие
За секого –добрина да сториме.

Татковината се сака
и со подадена чаша
студена вода со слатко,
со топлиот леб
од тврдите раце на таткото.

Татковината е
постела мека
и утрински бакнеж од мама.
Татковината е
домашна задача

и сè што научив сама.

Татковината е
и автобусот „двојка“
што полн доаѓа и полн се враќа.
И мустаклијата што катаден вози,
што мавта и поздрав праќа.

Татковината е радост до небо
петки кога добиваме
И кога сме сите ко еден,
заедно кога навиваме.

Татковината е вековина.
Татковината е траење.

Татковината се чува
со разум и со знаење!

Васил Мукаетов, од збирката *Ти реков, ми рече*

Дискусија:

-Прочитајте за песната и потоа во две колони напишете она што го прочитавте во песната:

1. што е татковината;
2. како се сака татковината.

Изделете ги споредбите во оваа песна, што заклучивте?

Кој е најважниот стих/стихови за вас од оваа песна? Образложи го својот одговор?

Што значат стиховите: *Едно срце што бие*

За секого –добрината да сториме.

На што нè упатуваат тие?

Што мислиш за стиховите, на што повикува лирскиот субјект/поетот во овој дел од песната:

*И кога сме сите ко еден,
заедно кога навиваме.*

Напиши ја пораката која сметаш дека поетот ја упатува до тебе како читател

Еј, татковино

Три езера, стари планини
Чуваш во срцето.
На Балканот топло катче си,
еј Татковино!
Нека грее спокојно
Тука сонцето,
Ти си сè што имаме
еј Татковино!
Со векови земјо постоиш,
горда, прекрасна,
во висини твојте гулаби
мирно летаат.
Со векови земјо постоиш,
горда, прекрасна,
недопрени твојте цветови
в поле цветаат.

Та запеј ни песни прекрасни
Свездо на небото
И кажи ги твојте судбини
еј Татковино!
Нека грее спокојно
Тука сонцето,
Ти си се што имаме
еј Татковино!

Огнен Неделковски

Дискусија

Песната има интересен наслов, со повикување, што мислиш зошто е тоа така?

За разлика од песните кои досега сме ги читале, по што е поинаква оваа песна? Дали и досега сме читале песни во кои поетот директно се обраќа некому, во случајов татковината?

Како поетот ја нарекува својата татковина? Пронајди ги и прочитај ги стиховите во кои има за неа опис од поетот за тоа што таа претставува.

Со кои зборови поетот ја украсува татковината? Пронајди ги и прочитајте ги со другарчињата.

Дали во оваа песна има рима? Посочете ги сите парови рими.

Балада за Гоце

Во дожд од оловни зрна
в Баница наша страдна,
робинко мајко земјо
јунакот Гоце падна.

Спиштеа градови, села,
земјата в црно се зави,
народот нажален реши
името да ти се слави.

И стана легенда жива,
легенда в песни збрана,
твоето име Гоце
лечеше в срце рана.

И свиден овчар со кавал,
жетвар со раце лесни,
распеан сиот народ
ѓердан ти сплете од песни.

Рајко Јовчевски

Македонски пејзажи

Ред планини, ред полиња родни
Нанижани во твојата ниска,
можеби затоа толку те сакам
и толку на срце си ми блиска.

Ред рекички, ред езера бистри
и цвеќиња на дофат рака,
можеби затоа толку си ми блиска
и толку многу те сакам?

Ред тутун, па афиони, лозја,
ред зрели и позлатени жита,
можеби затоа толку те сакам
и кон тебе радосно итам?

Саво Костадиновски

Погледнете интересни и неверојатни пејзажи од нашата земја на
<http://www.igeografija.mk/Portal/?p=6171>

Будалетинки

На будилниците будалетинките
не им веруваат.
За будење во креветот
петли чуваат.

Рано стануваат
да се одморат од спиење.
Водата ја цвакаат,
лебот им е за пиене.

Прозорците ги заковале
собата да не им ја ограбат,
околу куќите
наредени се како ограда.

Ене ги севезден стојат
закопани в земја до појас.

Будалетинките
Од кралството Будалија
толку пораснаа
што сосем се намалија!

Славко Јаневски

Дискусија: Прочитајте ја песната и видете како се напишани глаголите. Во кое лице се тие? На кого се однесуваат тие глаголи? За кого се кажуваат тие?

Каков е поетот/лирското јас во односот кон она што го кажува?

Дали за будалетинките се зборува со :

-сериозност;

-шеговитост;

- потсмешливост?

Дали оваа песна изгледа како без смисла? На пример, како ги коментирате стиховите: *Рано стануваат да се одморат од спиење. Водата ја цвакаат, лебот им е за пиене.*

Или подолу:

...толку пораснаа / што сосем се намалија.

Во продолжение има уште по некој пример од песни за деца кои се хумористични по својот мотив.

Мачор еден

Тој е мачор без работа:
од сабота до сабота,
од недела до недела,
преде, преде, распредува
една иста кадела.

Мачор еден
многу вреден...
Не оти е само еден,
ни оти е многу вреден!
Тој е мачор без работа:
од сабота до сабота,
од недела до недела,
преде, преде, распредува
една иста кадела.

Мачор еден
многу вреден...
Не оти е само еден,
ни оти е многу вреден!...
Сепак,
сепак,
не е важно каква мрза
в себе криеш -
важно каков глас те бие!

Бошко Смаќоски

Хумор има и во македонскиот фолклор, тоа го запишале и нашите собирачи, браќата Миладиновци.

Невеста момче фалеше

Невеста момче фалеше:
Имам момче работно,
На ден бразда ораше,
Во недељата лехичка,
И в месецот погонче,
А и в годината нивичка.
Там дека момче ораше,
Пуста го дремка нападна,
Закачи рало стред нива.
Пустото рало крушево,
Дур да се момче разбуди,
Пусто рало никнало.
Дало си круши здреани.
Кога се момче разбуди,
Здрели се круши најаде.

Браќа Миладиновци

Светна молња, удри гром

Светна молња, удри гром:
сред гората стори лом.

Впламна еден висок даб,
скрши еден јасен слаб.

На врапчето мало в лет
пердуви му скина пет.

Штурци стори каша - сос,
на комарец столчи нос.

А на еден бесен волк
му запали опаш долг.

„Но што ако падна гром? -
пее полжав в својот дом:
Јас си имам, дир-дир-дан,
на куќата громобран!“

Бошко Смаќоски

ПРОТЕСТ

Сите глумци вчера
на совет се збрале,
ваков остар протест
до луѓето дале:

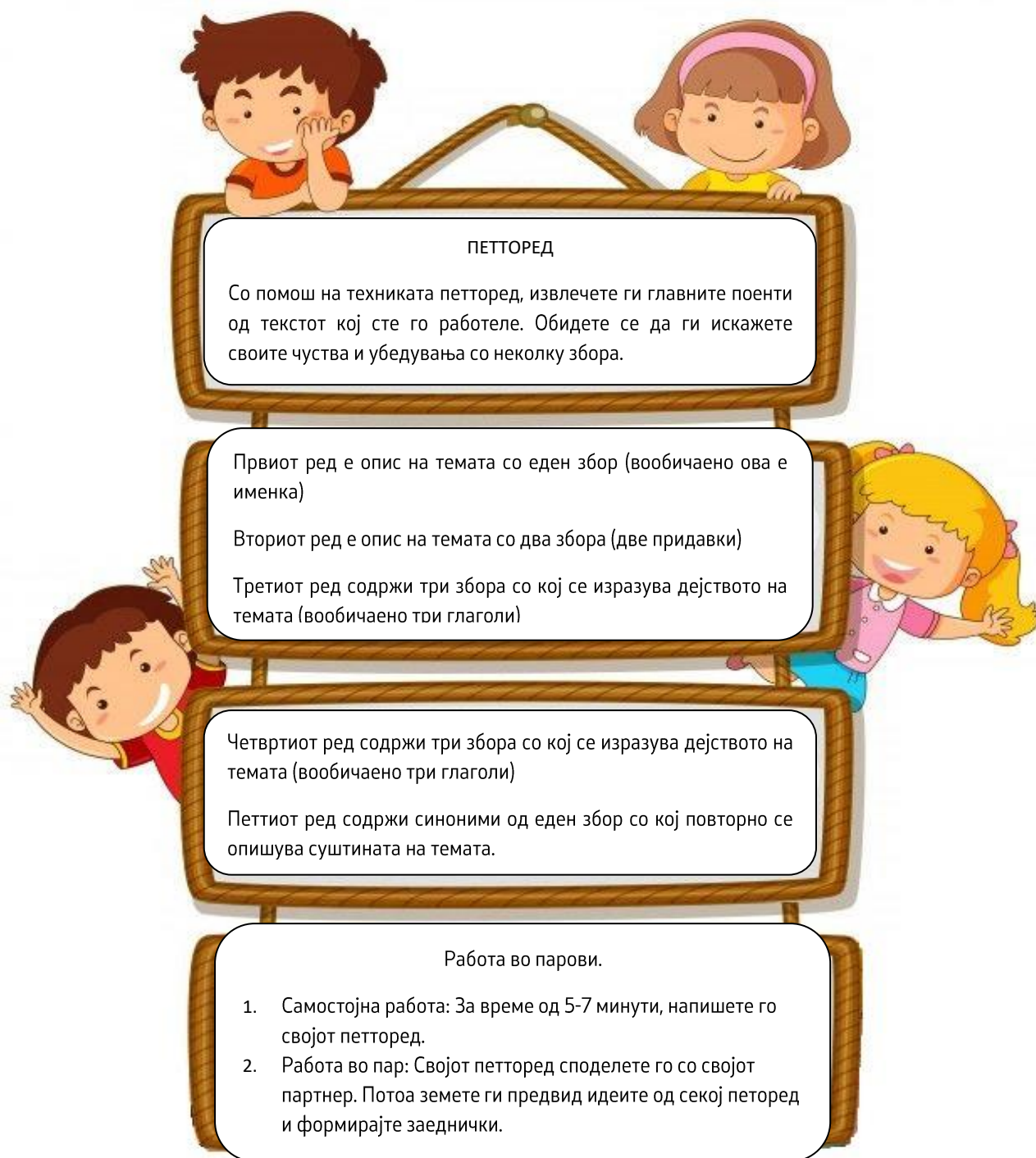
„Ни досади животот
во куќите ваши,
секој гладен глушец
да јаде се плаши,
зашто не е ретко
расипана храна
в стомаците наши
така да е збрана.

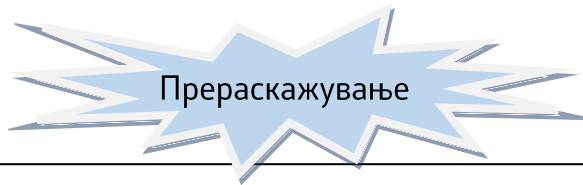
Затоа на советов сега
сите сложно велиме:
— Од куќите без фрижидери
веднаш ќе се селиме.“

Васил Пујовски

ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ

Самостојно опширно прераскажување на обработен текст

Да се потестиме:

Прераскажувањето претставува форма на пренесување на настани и случки на кои не сме учествувале. При прераскажувањето се користи индиректен говор.

Што треба да знаете

Кога прераскажувате потребно е:

- да се користат целосни и јасни реченици;
- да се внимава хронолошкиот ред на настаните, односно прераскажувањето да има воведен, главен и завршен дел;
- да се опфатат главните збиднувања и настани;
- да се употребуваат реченици богати со придавки со кои ќе се даде појасна слика на предметите, појавите и суштествата во текстот и
- да се внесуваат реченици во кои ќе дојдат до израз вашите прераскажувачки вештини, креативноста во прераскажувањето.

Самостојно опширно прераскажување на обработен текст по зададен план или според хронолошки ред на настаните

Читам, размислувам, раскажувам ...

Кога еден од твоите соученици чита, ти треба внимателно да слушаш и со помош на една реченица да ја искажеш главна мисла за тој дел од текстот.

Така за секој прочитан дел, ти треба да составиш по една реченица која го отсликува дејствието кое се случува во тој дел од текстот.

Самостојно направи план за содржината на расказот.

Раскажува употребувајќи:

целосно

делумно

недоволно

-индиректен говор

- хронолошки ред на настаните

- целосни и јасни реченици со правилен збороред, со примена на правописот.

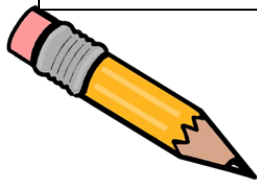
-креативност, детализација и сопствен стилски израз

Раскажувањето и прераскажувањето претставуваат две различни форми на усното и писмено изразување

РАСКАЖУВАЊЕ

Со раскажувањето се соопштува некој настан или доживување во кои ние сме учествувале или сме биле непосредни сведоци.

Кога се раскажува се користат формите: виде, дојде, стана, истрча, запеа итн.

ПРЕРАСКАЖУВАЊЕ

Се прераскажува нешто што на друг му се случило, што друг го видел, сторил, доживеал, го напишал во книга, настан за кој сме слушнале од другу или сме прочитале и сл.

При прераскажувањето се користи индиректен говор и глаголи со л-форма.

На пр. било, имало, видел, дошол и сл.

Прочитај го текстот и раскажи го и прераскажи го, согледај ја разликата.

Најскапоценото

И ден денес во густите и мрачни шуми живее Шумскиот дух. Тој е стар колку што се стари шумите и ги знае сите нивни тајни, бидејќи го разбира шумолењето на лисјата, жуборот на потоците и јазикот на животните и на птиците. Секој може да го чуе неговото пеење и свирење, само ако појде во шумата.

Се случи еднаш, еден ранет гулаб, инаку пријател на Шумскиот дух, да падне во близината на еден среброструен поток. Од скршеното крило му солзеа капки крв и тонеа во песокливата земја.

Гулабот беше мошне жеден. Лежеше со отворен клун и го слушаше жуборот на водата, но немаше сила да се довлечка до неа и да се напие.

- Сè би дал за капка вода – си помисли ранетата птица.

Во тој миг покрај гулабот се створи Шумскиот дух преправен во млад ловец. Тој го зеде гулабот во раце и му рече:

- Во овој час сè ќе дадеш за капка вода. Еве, јас ќе ти помогнам, не само да ја изгасиш жедта, туку и сосем да оздравиш. Но, тоа ќе го сторам само под услов, ако ми ветиш дека ќе ми го дадеш најскапоценото што го имаш!

Жеден до умирачка и со неиздржливи болки во ранетото крило, гулабот си помисли дека ловецот сака да му го земе животот, па му одговори:

- Мислам дека животот е најскапоценото нешто. Штом си решил да ми го земеш – земи го кога ќе ти се присака. Само те молам, подај ми една капка вода пред спртта, за да не умрам жеден.

Ловецот ја погледна ранетата птица и се насмевна:

- Не ти го сакам животот, туку крилјата!

Кога ги слушна овие зборови, гулабот сиот затрепери:

- Крилјата? Зошто ми е живот без крилја? Ако не можам да летнам во сончевиот простор и од високо да им се восхитувам на зелените шуми, на рамните полиња, на реката, на лозјата, тогаш подобро веднаш да умрам. Животот ќе ми биде мачење, а не радост, робување, а не слободен лет.

Ловецот задоволно се насмевна, кога го чу одговорот на гулабот:

- Летај гулабе и раскажувај им на другите што е најскапоцено на светот. Навистина, од слободата нема ништо поскапоцено и поубаво!

Најубавото

Живеел во старо време некој мудрец и си имал девојче. Имал тој убава кука, висока, светла, со многу соби, со цветна градина. Си играло девојченцето низ градината, трчало по собите и било мошне весело. Само во една соба не влегувало, таа секогаш била заклучена.

-Татко, сакам да влезам во заклучената соба – го помолило девојченцето татка си.

-Пушти ме внатре. Сигурно таа е најубавата!

-Навистина, ќерко. Во таа соба е заклучено најубавото – рекол мудрецот. – Но ти си уште мала за да можеш да оцениш што е најубаво. Ќе влезеш во собата кога ќе пораснеш.

Растело девојчето, пораснало. Мудрецот ѝ го дал клучот од заклучената соба. Влегло девојчето внатре и што ќе види? Фурка, вретено и книга!

-Ах, татко! Колку се разочарав! – рекло девојчето. – Ти ми велеше дека во заклучената соба се наоѓа најубавото, а таму нема ништо друго освен гурка, вретено и книга!

-Токму тоа е најубавото – рекол мудрецот. – Фурката и вретеното се трудот, а книгата – знаењето. Од нив нема ништо поубаво на светот. Добрите дела се постигнуваат со труд и знаење.

Народна приказна

„Како во приказна“

Марија не штеди поздрави за сите соученици.

Марија со пенкала во различни бои ги запишува во својот телефонски именик броевите на сите соученици.

Марија дели пофални зборови ако се допадне панделката во косата на некоја соученичка или новиот ранец на некој соученик.

Марија ги покани сите соученици на својата роденденска забава.

Марија им покажува математика на сите што не им оди математика.

Затоа сите ја сакаат Марија.

Но, едно „но“ се замешува во приказната.

На Зорица секогаш и фали „Здраво“ или „Како си?“ за Марија.

Зорица не стави срценце покрај името на Марија во именикот на нејзиниот мобилен телефон.

Зорица се потсмева на шарените здолништа на Марија.

Зорица ја нарекува Марија „бубалица“.

Сепак, Марија секогаш чува насмевка повеќе за вакви ситуации. Еве, денес Зорица донесена училиште кутија чоколатца. Ги отвори на големиот одмор и им понуди на сите што беа во училницата.

-Ти благодарам! - велеа некои.

-Баш се вкусни!-велеа други.

Марија не рече ништо, бидејќи никој ништо не ја послужи. Сепак, таа не покажа љубомора.

Само ги врати во ранецот учебниците од претходниот час.

Како што земаа од бонбоните, така децата излегуваа од училиницата. Кога останаа сами Зорица голтна уште едно од чоколатцата. Но наместо да го направи вообичаениот израз на уживање, почна да кашла. Марија веднаш сфати што е работата, отиде до неа и ја уи по грбот, како што се прави кога некому ќе му залетне парче храна. Бидејќи тоа не помогна, истрча до наставничкиот кабинет, зеде една чаша, ја наполни вода од чешмата и се врати кај Зорица. Околу неа се беа насобрале сите соученици. Штом ја видоа Маринасо чаша в рака и нправија место да помине.

-Напиј се!- рече таа.

Орица се напи една голтака и по некое време кашлицата се смири. Штом влезе наставничката, сите седнаа на своите места. До крајот на часовите Зорица не кажа ни збор. Одејќи си накај дома и пријде на Марија:

- Ова е за тебе – рече и и подаде завиткано бонбонче.

- Да не ти е последно? – праша Марија?

- Последно е, ама ако. Го чував за тебе.

Марија го зеде и не заборави да се заблагодари.

Сакам да те прашам нешто- рече таа. –Зошто си секогаш толку непријателски расположена кон мене?

- Затоа што постојано си толку добра со сите. Затоа што се правиш со толкава жар. Овој комплимент и ги вцрви образите на МАрија.
- А, може ли јас тебе да те прашам нешто?-продолжи Зорица. – Зошто, и покрај се, продолжуваше да бидеш добра со мене?
- Зар не е така во сите приказни? Зар добрината не победува секогаш на крајот? Зар не е тоа цела вистина?

Жарко Кујунџиски

Прекрасната принцеза

од Џери ЛИ Олсен

Еднаш, во едно време, си живееше една прекрасна принцеза. Таа беше поубава од секој цвет и од секоја пеперутка.

Таа беше толку убава, што дури и сонцето покрај неа ја губеше својата убавина. И поради тоа што беше толку убава, таа издаде посебна наредба: Секој, кој сака да и се приближи на принцезата мора да носи очила за сонце, и тоа некој најтемни, за да не се заслепи некој од нејзината убавина.

Принцезата беше многу добра и вистински се грижеше за сите жители во кралството. И така, дојде време кога принцезата требаше да се омажи. Од секаде доаѓаа многу принцови кои се обидуваа да ја добијат раката на принцезата. Но, принцезата не ги сакаше. „Тие не се толку убави“, велеше таа. „Јас сакам да се омажам за некој принц, ќе биде исто толку убав како мене. Дали можеби барам премногу, или ... ? “

И така сите принцови беа вратени дома.

Недалеку од замокот живееше еден сиромашен ковач, тој беше смртно вљубен во принцезата.

Покрај неговата кука секојдневно поминуваа вратените принцови. Тоа многу му се допаѓаше на ковачот. Но, сепак, стравуваше дека еден ден ќе се појави некој принц, што ќе ѝ се допадне на принцезата. Затоа тој мислеше и мислеше. Цела ноќ тој размислуваше...

...веќе рано изутрина имаше идеја.

Тој направи еден пакет, во него остави многу темни очила за сонце, едно писмо и сето тоа ѝ го испрати на принцезата.

Во писмото пишуваше: *Многу почитувана принцезо, јас сум еден прекрасен принц и би можел да дојдам да се претставам, и со вас да се оженам, но само под одредени услови. Јас уште денес би дошол кај вас. Ви одговара во три и пол?*

Срдечни поздрави

Прекрасниот принц

П.С. Од безбедносни причини Ви испратив и очила за сонце, за да не се случи некој да се заслепи од мојата убавина – Вам ова веќе Ви е познато.

Точно во три и пол ковачот дојде во посета.

„Навистина си толку убав ?“, праша принцезата, која поради темните очила не можеше никого да препознае. „Исто колку Вас“, одговори принцот.

Така тие се земаа и си живеаа многу среќно.

Jan

ДИСКУСИЈА

Каква беше прекрасната принцеза? Како е опишана? Можеш ли да го најдеш описот од раскажувачот?

Што мислиш ти за тој опис: *Таа беше поубава од секој цвет и од секоја пеперутка. Таа беше толку убава, што дури и сонцето покрај неа ја губеше својата убавина.*

Со што се споредува убавината на принцезата?

Поради својата убавина принцезата наредува: *Секој, кој сака да ѝ се приближи на принцезата мора да носи очила за сонце, и тоа некој најтемни, за да не се заслепи некој од нејзината убавина.*

Според тебе, каква е таа?

А) Вообразена.

Б) Принцеза заштитник на другите.

В) Себична е.

Образложи го својот одговор.

Дали освен описот за убавината има некој опис кој се однесува на личноста на принцезата? Може ли да го пронајдеш тој дел?

Како го коментираш делот од оваа приказна: *Но, принцезата не ги сакаше. „Тие не се толку убави“, велеше таа. „Јас сакам да се омажам за некој принц, ќе биде исто толку убав како мене. Дали можеби барам премногу, или ... ? “*

Дали принцезата бара тие да бидат само исто толку убави?

Што мислите, зошто вели: *Дали можеби барам премногу, или ... ?* "Дали е таа свесна дека малку претерува? Или не? Мислите ли дека претерува?

Исто толку убав колку мене. – Дали е во ред да бараме еднакви до нас или како нас? Што мислиш ти дали можат да се најдат такви еднакво убави ... ?

Што ќе ѝ овозможат темните очила на принцезата?

А што нема да ѝ овозможат?

Ако очилата се многу темни, ако тие не се гледаат, како тогаш принцот и принцезата одлучуваат да се заедно, што мислиш?

На крајот може ли да кажете мислење за тоа што е убавината?

ИДЕИ:

Луѓето и суштествата се она што се, без разлика дали ги гледаме со темни очила.

Убавината на луѓето не е секогаш само на нивниот лик и тело, таа е понекогаш скриена.

Учине за сложени реченици

КАКО Е ИЗГРАДЕНА СЛОЖЕНАТА РЕЧЕНИЦА?

Што е проста реченица?

Кои се главните, а кои се неопходните реченични членови?

Потсетете се за структурата/градбата на простата реченица.

Речениците од секоја двојка поврзете ги во една сложена реченица.

Искористете го она што го знаете за сложената реченица!

- Татко ми цело лето го помина на село. Мајка ми се врати на работа.
- Таа ги бараше своите нови очила за сонце. Не ги најде.
- Вчера силно грмеше. Кучето на Софија многу се исплаши. Малечко е.

Граматичка структура на реченицата

Реченицата има своја граматичка структура.

Таа е составена од членови, и тоа:

1. Главни – **подмет** и **прирок**;
2. Неопходни – неопходни реченични членови (за место, време, количество, цел);

Главни реченични членови

Основен член на реченицата е **прирокот**. Без прирок (личноглаголска форма) нема реченица. Но, прирокот, самиот не ја сочинува целата реченица. Ретко имаме примери кога тој стои самостојно без другите делови на реченицата. Односно, прирокот е секогаш поврзан со подметот (вршителот на дејството).

На пример: Снеже секој ден доаѓа порано в училиште. Се зачлени во училишниот хор. Пее. Таа навистина убаво пее...

Во овој врзан текст реченицата „Пее“ е сочинета само од прирокот. Но, во него е содржано сето она што го бара подметот и се согласува со него. Кога би стоела самостојно, би прашале кој пее? – и би го добиле одговорот: таа или тој. Подметот ја диктира формата на прирокот и е во тесна врска со него.

Подметот и прирокот се **главни реченични членови**, а прирокот е **основен**.

Сложената реченица има два или повеќе прироци. Секој од тие прироци е јадро на одделна реченица. Оттука, лесно ќе заклучиме дека сложената реченица содржи во себе онолку прости реченици колку што има прироци. Колкав е бројот на прироците, толкав е бројот на простите реченици во една сложена реченица!

Кога простата реченица ќе се најде во состав на една сложена, таа станува дел од неа. Токму затоа, простата реченица во рамките на сложената се вика **дел-реченица**.

Секоја од тие дел-реченици во една сложена реченица си има свој прирок, подмет, неопходен реченичен член итн.

Задачи

- Избројте колку прости, а колку сложени реченици има во овој текст. Кои се тие? Потоа, кај секоја сложена реченица изборојте ги дел-речениците што ја сочинуваат и определете ја границата меѓу нив.

„ Се смрачуваше. Над градината се спушти лесна сина омарнина. Белите птици стивнаа, скриени во своите гнезда. Сребрестите тополи престанаа да сунат. Во градината се вгнезди тишина. Само на вршката од највисоката топола стоеше голема црна птица и пееше. Таа пееше поубаво од сите бели птици, заедно со другите, и мене ми се чинеше дека пее само за мене. Но, истовремено ми се сакаше да си ги затнам ушите и да не ја слушам птицата: нејзината песна ми навеваше тага.

- Веќе е вечер, а наскоро ќе фати и ноќ-рече Јум-Јум. – Време е да се приберам.
- Почекај, не оди си – го замолив јас. Не ми се сакаше да останам сам со онаа загадочна птица. – Јум-Јум, каква е онаа птица?- покажав кон црната птица.
- Не знам, ја викаат птица-тажалка, зашто таа е сета црна, како во траур, а пее толку жално. Но, можеби, ја викаат и инаку.
- Не ми е баш по срце-признав јас.
- А јас ја сакам – рече Јум-Јум – таа има толку добри очи. Добра ноќ, Мио! - тој се поздрави со мене и отрча.
- Не успеавме да излеземе од градината кога птицата замавта со големите црни крилја и се вивна угоре.
- И мене ми се стори дека на небото се запалија три малечки свездички“.

Извадок од романот „Мио, мој Мио! “ - Од Астрид Линдгрен
Превод од руски јазик: Евтим Манев

Кај некои сложени реченици, дел-речениците не зависат една од друга.

Разделете ја секоја сложена реченица на дел-речениците од кои е составена. Потоа во секоја проста реченица определете ги подметот и прирокот.

- Поштарот ни го донесе долгоочекуваното писмо и ние веднаш го отворивме.
- Горан игра шах со едната рака, а со другата си игра со папагалчето.
- Вие не сте го запознале вашиот дедо, туку сте го виделе на фотографија.
- Јас ја прашав за вчерашниот излет, но таа не знаеше ништо за тоа.
- Или ги фатиле крадците, или нешто друго интересно се случило.

РЕЧЕНИЦА

Кој прв усно ќе состави правилна реченица

пролет, во, е, убава, ливадата

цвет, направив, по, букет, цвет

1. Во следнава реченица подметот е изоставен.

Препиши ја на линијата заедно со подметот.

Постојано тагуваше за родниот крај.

-
2. Дополни ги следниве реченици со изоставениот главен член.

На празната линија покрај секоја реченица напиши кој член го допиша (подмет или прирок):

а) _____ отиде на гости кај тетка и. _____

б) Таа многу се _____. _____

в) _____ направи гнездо. _____

г) Мојата _____ сплете шал. _____

3. Напиши на празната линија покрај секоја именка придавка што ќе и одговара:

_____ трева; _____ цвеќе; _____ птици;

_____ ветар; _____ небо; _____ дрво;

_____ деца; _____ планина; _____ воздух.

4. Состави сложена реченица во која ќе употребиш повеќе именки со придавки од барањето број 3. Чија реченица е најубава?

5. На празните линии дополнувај со проста реченица за да добиеш сложена:

Денот се зголемува, а _____.

Птиците преселници се вратија и _____.

ПРОСТА И СЛОЖЕНА РЕЧЕНИЦА

1. Проста реченица е онаа која има само еден _____

2. Заокружи го точниот исказ:

- а) сложената реченица содржи повеќе зборови од простата;
- б) таа секогаш е подолга од простата;
- в) сложената реченица има најмалку два глагола.

3. Во следниве реченици е изоставен еден од главните членови. Дополни ја секоја реченица, а на празната линија десно од неа, напиши го името на главниот член со којшто ја дополни реченицата:

- а) На дрвото _____ направи гнездо. _____
- б) Мајка ми го _____ лебот.
- в) Сите _____ станавме да го поздравиме учителот. _____
- г) _____ ги испружи своите топли зраци. _____
- д) Мојот _____ е помал од мене и _____ во трето одделение.
_____ и _____.

4. Во следниве прости реченици подвлечи ги неопходните реченични членови што го појаснуваат прирокот:

Лесно ќе ги победам сите.
Вечерва ќе ни дојдат гости.
Иван направи кукичка.

Децата играат во паркот.
Поради дождот останав дома.
Невена многу чита книги.

5 . Заокружи ја буквата пред простите реченици:

- а) Времето, со своите вечни заби, го гризело и го ронело Калето.
- б) Никој во одделението не крена рака.
- в) Некој засвони на вратата од Весна.
- г) Поштарот и подаде писмо и си замина.
- д) Ана стана и се поклони.
- ѓ) Денеска прва го решив тестот по македонски јазик.
- е) Од солзите на Флора во двата кратера оддалечени неколку стотини чекори еден од друг, се создале убавите планински езера – Пелистерски очи.

6. Секоја проста реченица од левата колона поврзи ја со стрелка со реченицата што ѝ одговара од десната колона за да добиеш поговорка искажана со сложена реченица:

Кој рано рани	со нозе барај .
Како ќе го повикаш	досети се снао.
Кафе ќе побараш на заем,	лошиот збор не се заборава
Со раце дај,	ама матен двор не можеш.
Наговарам ти ќерко,	останала без уши.
Има грешка,	две среќи граби.
Посакала шута рогови,	така ќе ти се одсвие.
Лутата рана заздравува,	има и прошка.

7. Следнива сложени реченици подели ги на прости со помош на вертикални линии:

- Иван се исправи, застапа спроти него и му рече в очи:
- Што направил Бомболовски за мене и што прави, не знам.

8. По колку прости реченици има во двете сложени од претходната задача?_____

9. На следниве прости реченици додај им уште по една проста За да добиеш сложена реченица:

Утрово дојдов кај тебе, но _____.

Редовно ги учам лекциите,затоа _____.

Никогаш не доцнам, затоа што _____.

Ако не ми ја дадеш книгата,_____.

- Пронајди го подметот и прирокот во следниве реченици:

- а) Учениците денес беа највесели.
- б) Ти брзаше при читањето.
- в) Кучето лае на непознати.
- г) Најбрзиот победи на натпреварот.

- Напиши реченици во кои функција на подмет ќе имаат следниве зборови:

именка _____ придавка

- Дополни ги речениците со други реченични членови за да бидат јасни и точни во изразот.

- а) Гостите дојдоа _____ (за место)
- б) Јас учам _____ (за начин)
- в) Ние ќе патуваме _____ (за време)

- Пронајди ги прилошките определби во реченицата:

Секојдневно одевме кај водопадот и уживајќи во призорот пред нас, пеевме на сиот глас, се смеевме од срце, а потоа се вракавме дома.

Која реченица е сложена?

- а) Вчера бев многу среќен.
- б) Јадев, па легнав.

Поговорката: „Кој рано рани, две среќи граби“, е искажана со:

- а) Проста реченица.
- б) Сложена реченица.

- Продолжи ги простите реченици претворајќи ги во сложени:

Ана Марија е одлична ученичка

Тие играа

Почна да грми

Баба ми плете

- Која е разликата помеѓу простите и сложените реченици? Како можеме да ги препознаеме во еден текст?

.....

Навистина е штета кога човек себеси се гледа како да не е дел од природата. Небаре природата е нешто туѓо, нешто од кое ние не сме дел и во кое не припаѓаме. Следниве пораки што ќе запишете имаат за цел да ја исправат таквата искривена слика.

Дискутирајте во паралелката на оваа тема.

Запишете во вашите тетратки по пет пораки со коишто ќе го покажете вашето размислување за односот кон природните богатства, околината во која живеете и учите.

Потоа подвлечете ги прироците во речениците и определете какви се по состав тие реченици.

Сите пораки соберете ги на едно место во еден документ или направете книга на паралелката. Прочитајте им по неколку пораки на вашите најблиски членови од семејството.

Засади дрво, засади цвет за поубав свет

МАЛАТА ПЛАНИНАРКА И ШЕПОТОТ НА ШУМАТА

од Билјана С. Црвенковска

Калина се разбуди возбудена тоа сончево, пролетно утро. Оти, тој ден беше навистина посебен и таа го чекаше цела недела! Зошто? Затоа што требаше да оди на планинарење. Но не какво било планинарење, туку долго планинарење дури до врвот на планината!

„Мамо, мамо!“ викна радосно Калина откако се изми, се облече во спортска облека и појадуваше. „Ајде да одиме, ајде да одиме!“

Мајка ѝ се насмевна, го подготви ранчето во кое стави сокче, вода, сендвичиња и облека за пресоблекување, а потоа, со планинарски стапчиња, се упатија кон планината.

На почетокот патеката беше полесна и неколкупати се сретнуваа со други планинари, оние што станале порано, па сега се враќаа назад. Калина на сите им велеше „здрово“ оти сите планинари имаа обичај да се поздравуваат, иако повеќето не се познаваа.

Но, колку повеќе одеа нагоре, патеката стануваше потешка. Сепак, Калина не се пожали. Во еден миг Калина и мајка ѝ се најдоа на една полјанка од која понатаму продолжуваа неколку патеки.

„Ќе одиме по оваа патека“, мајка ѝ ја одбра најтесната патека, која изгледаше како да завлегува најдлабоко во шумата. „Најубава е од сите оти постојано е во сенка, а по неа секогаш ќе нè следат и звуците на шумата.“

Калина не знаеше што точно значи „звуците на шумата“, но беше љубопитна да дознае, па прва се стрча по патеката. И навистина, таа беше мошне интересна и сосема поинаква од разгазената патека по која се движеа претходно.

Околу нив имаше густа шума, а во длабоките сенки се криеја различни птици, животинки и инсекти: Калина виде голема сива птица која одлета со гласно мавтање на крилјата, едно друго, мало птиче кое пееше прекрасна песна, а потоа слушна чукање и, по долго пулење, го здогледа клукајдрвецот! *Значи, тоа се звуците на шумата!* – помисли Калина, за веднаш потоа да слушне и други звуци, оние што не доаѓаа од нејзините распеани жители.

Што слушна, Калина? Таа слушна како шепоти шумата! Да, навистина, шепоти. Но, дали шепотеше самата шума или ветерот во крошните на дрвјата, Калина не знаеше да каже со сигурност. Не можеше дури ни да разбере што точно шепоти шумата, или ветерот, или лисјата, ама на мигови ѝ се чинеше како да го слуша и своето име! Хммм, дали можеби дрвјата си

шепотеа нешто како: *Еве ја Калина, малата планинарка! Оди накај врвот! Да, таа секако ќе стигне до врвот на планината!*

Ете така, Калина си замисли дека шумата шепоти за неа и тоа ѝ внесе дополнителен полет да посака побрзо да стигне до врвот. Но, што друго имаше во шумата?! Па шумски животни, се разбира! Прво, Калина и мајка ѝ се запознаа со кафеава верверичка, која ги набљудуваше од гранките на еден висок бор. Потоа патеката пред нив ја мина сиво зајаче, кое брзо-брзо се скри во грмушките. А најголемото изненадување, секако, следуваше кога Калина и мајка ѝ дојдоа до шумскиот поток. А таму, покрај потокот, стоеше нежна срничка, која плашливо наслушнуваше. Калина и мајка ѝ запреа и тивко ја гледаа додека пиеше од бистрата, студена вода. А потоа, како сонот да заврши, срничката го крена главчето, мрдна со ушињата и во еден скок – исчезна во сенките на шумата! Колку беше волшебна оваа неочекувана средба!

Чекор по чекор, Калина и мајка ѝ се приближија до врвот. Излегоа од шумата и пред нив се отвори прекрасно пространство: сиви карпи, сино небо, бели, меки облаци.

Всушност, ова беше најтешкиот дел од патеката. Калина не сакаше да се жали, но веќе чувствувааше дека е многу изморена и дека ја болат нозете. И токму во моментот кога помислуваше да каже: „Не можам повеќе“, се случија неколку работи, исто толку неочекувани како средбата со срната!

Прво, мајка ѝ рече: „Калина, види, еве уште неколку пријателки.“ Калина се заврти очекувајќи да види планинарки, кога – на карпите здогледа неколку диви кози! Леле, каква интересна глетка!

А втората работа се случи веднаш потоа! Калина во непосредна близина, меѓу карпите, здогледа нешто... некаква... куќичка?!

„А ете го и планинарскиот дом“, весело рече мајка ѝ.

„Планинарскиот дом?“ зачудено праша Калина.

„Токму така, планинарскиот дом на врвот на планината. Тука ќе се одмориме пред да тргнеме назад“, рече мајка ѝ.

„Врвот? Дојдовме до врвот?“ се возбуди Калина.

„Да, мила! Браво за тебе! Ова е твојот прв врв, но не и последен“, гордо рече мајка ѝ.

„Врвот, го освоивме врвот!“ скокаше од радост Калина, а мајка ѝ силно ја прегрна.

„Мамо“, рече задоволно изморената Калина додека седеше во планинарскиот дом и со сласт ги јадеше сендвичињата, „дали сега сум вистинска планинарка?“

„Да мила моја, ти си вистинска планинарка“, одговори мајка ѝ, а Калина со шепот си повтори: „Вистинска планинарка!“

Откако ќе го прочитате текстот, подвлечете ги глаголите, придавките, именките, броевите, заменките и распоредете ги во една табела.

Од зборовите во табелата составете три сложени реченици.

Потоа определете од колку прости речениците се составени сложените и подвлечете ги основните реченични членови.

Ж

ПРОФ. Д-Р АПРИ-ЛИ-ЛИ-ЛИ

од Ванчо Полазаревски

Во околинава мојава
па и твојава
се случува жална појава.
На сите страни
којзнае од каде збрани,
сè повеќе има дембели
најмалку 100 отсто повеќе од лани.
За тоа да се спречи, да се лечи,
да нема безброј дембели
под итно треба организирање
многу маскенбали.
Навистина, деца мили
На ТВ тоа го изјави лично,
проф. д-р Апри-ли-ли-ли.
На маскенбали треба да има
гуштерки-вештерки,
самовили-профитерки,
принцези со протези за убави заби,
бубамари маскирани во стари баби,
сто деца, како стоногалки,
или едно по едно,
божемски богомолки.
На тие маскенбали не смее да фали,
да има клонови, деца мали
деца слатко смешни,
клонови и странски и овдешни.
Со нив да се и нивни најдругарки,
восхитени и со исцртани
срценца заштитени.
И што уште не, на тие ваши
маскенбали:

Вампир што сам од себе се плаши,
смешка што плаче,
да плаче смешка
тоа не е грешка.
Да има плачка што се смее,
да се смее плачка
и тоа грешка не е.
Покрај плачка и
оперска певица-квачка и
џиновска црна мачка,
со ножици пат да сечи
од суеверие да лечи.
Да има ова и бааѓи од она
најмалку печес тона!
И никако без солена бонбона.
И да не се лажеме, деца мили,
сево ова е вистина,
жими мудроста на проф. д-р Апри-ли-ли-ли!

- Прочитај ја внимателно песната. Со твоите соученици разговарајте зошто ги сакате маскенбалите и како се чувствувате кога сте под маска и сл.

Кој лик сакате да го претставувате под маски оваа година и зошто? Обиди се со неколку реченици да го опишеш тој лик/личност како изгледа и кои карактерни особини се важни за него што го прават толку специфичен.

Потоа подвлечи ги сите именки што се употребени во текстот од песната.

Издвој од пронајдените именки само пет и состави пет прости реченици.

Прочитај ги простите речениците пред твоите соученици и заедно определете го подметот и прирокот кај истите.

Ученички творби

ЕКО ПОРАКА

За да бидеме здрави
и за да дишеме воздух чист
секој од нас треба да биде
добар и вреден екологист.
цвеќето да се чува и негува
Тревата да не се гази, ѓубрето да го фрламе
има замислено вака:
таму каде што треба. Во детските мисли зеленило и цвеќе
дрвјата цутат и цвеќина разни.
секој треба да сака.
Во парковите наши
Од зимски сон се будат
па расцутуваат.

ПЕСНА ЗА ЕКОЛОГИЈАТА

Покрај изворот бистар
си прошетав денес
си направив венец.
од цвеќина разни
шетаат низ водата
Бранчиња бистри се
што ја следат модата.
ко манекенки се прави
пеперутката лесна
И сонцето смело и пчелката мила и
заедно крај чистинката пеат весела песна.

ЗАДАЧИ ЗА УТВРДУВАЊЕ НА СТЕКНАТИТЕ ЗНАЕЊА

(Утврдување на стекнатите знаења поврзани со изучените морфолошки и синтаксички наставни единици)

1. Напиши три реченици во кои ќе употребиш збирна именка.

2. Во посочените реченици со сина боичка подвлечи ги присвојните придавки, а со црвена боичка бројните придавки.

- Јас и брат ми членуваме во градската библиотека.
- На натпреварот нашата екипа постигна троен успех.
- Тој застана да чека во втор ред.
- Најслатки ми се бонбоните кои ги купувам во селската продавница.
- Најубаво милува мајчина рака.
- Марко беше петти на натпреварот по историја.

3. Дополни ги празните места во речениците со соодветна лична, односно показна замена.

- _____ секогаш доцниш на нашите состаноци.
- _____ вчера бевме на излет во Маврово.
- Знам дека _____ не ја зборува вистината.
- _____ е човекот кој ми помогна.
- Кај _____ чешма има најстудена вода.
- Го познавам _____ детенце.

4. Менувај ги глаголите:

а. „гледа“ по лице и број во сегашно време.

б. „сее“ по лице и број во минато време.

в. „носи“ по лице и број во идно време.

5. Во наведените прости реченици со црвена боичка подвлечи го подметот, со сина боичка прирокот, а со жолта неопходниот реченичен член.

- Тие разговараа покрај куќата.
- Јован запеа на глас.
- Ја истрчав патеката многу брзо.
- Ние отидовме на излет.
- Наставничката ни напиша на табла.

6. Во текстот пронајдете ги и подвлечете ги простите и сложените реченици. Простите со црвена боја, а сложените со жолта боја.

РАДОСТ

Иван се радува. Денес со татко му ќе оди на фудбалски натпревар. Тој од радост запеа, а татко му кога го виде слатко се насмеа. Татко му на Иван му даде навивачки шал со боите на нивната омилена фудбалска екипа.

- Тато, многу сум возбуден што ме носиш на фудбалски натпревар! – извика Иван.
- Знам сине! На твои години и дедо ти ме однесе на фудбалски натпревар. И јас како тебе бев многу возбуден и радосен. Рече татко му на Иван.

Скратеници/скратување на зборовите

- Прочитај го текстот и обиди се да одговориш на прашањата

„Јас живеам во с. Росоман и учам во ОУ „Пере Тошев“. Имам 11 години и сум ученик во петто **одд.** Моето училиште од мојот дом се наоѓа на околу 500 **м** и секој ден до него одам пеш. Моите родители се занимаваат со одгледување на праски и секоја година произведуваат по околу 3 **т** праски...”

- Како се викаат затемнетите зборови употребени во текстот?
- Што се постигнува со нив?

Зборовите се скратуваат заради заштеда на простор и време. Тие не се посебни зборови во македонскиот јазик, туку претставуваат скратени постојни зборови кои воопшто не се читаат во својата скратена форма. Со други зборови, скратувањата на зборовите функционираат само при пишувањето, а не и при зборувањето.

Во македонскиот јазик под скратеници се подразбираат акронимите – изведени зборови кои се добиваат со скратување на зборовите кои влегуваат во состав на повеќекомпонентни имиња, наслови и називи.

Пример: ЕУ — Европска Унија; ЈСП — Јавно сообраќајно претпријатие;

Како такви, тие треба да се разликуваат од скратувањата на зборовите на одделни зборови кои често се употребуваат заради заштеда на време и на простор.

Пример: в. — век; види; весник;

л. — лице;

г. — година; господин;

ПРАВИЛА ПОВРЗАНИ СО ПИШУВАЊЕТО И УПОТРЕБАТА НА СКРАТЕНИЦИТЕ И СКРАТУВАЊЕТО НА ЗБОРОВИТЕ:

- Најголемиот број скратеници се добиваат од почетните букви на составните делови на називот:

- ЕУ – Европска Унија
- ЈСП – Јавно сообраќајно претпријатие
- МНТ – Македонски народен театар
- ОН – Обединети нации
- САД – Соединети Американски Држави
- МАНУ – Македонска академија на науките и уметностите
- ОУ – Основно училиште

Скратениците по правило се пишуваат со големи букви и без точки, а се читаат или буква по буква (ЈСП, МНТ, МПЦ итн.), најчесто тогаш кога во нивниот состав нема самогласка, или се читаат како еден збор (АСНОМ, НОБ, МАНУ, САД, УЕФА итн.).

- Најекономични и најчести се скратувањата сведени на првата буква на зборот. Такви се, на пример, следниве:

- с. – село
- л. – лице
- р. – род
- т. – точка
- г. – година; господин
- м. – место; машки

Како што може да се забележи, некои скратувања се однесуваат на повеќе зборови.

- м – метар
- л – литар
- г – грам

- т – тон
- км - километар

Мерните единици се пишуваат со кирилски букви и без точка.

- Многу зборови се кратат пред првата самогласка, на пример:
 - бр. – број
 - гр. – град
 - др. – друго
 - кн. – книга
 - мн. – множина
 - пр. – пример
 - чл. – член
 - одд. – одделение
- Некои зборови се кратат пред втората самогласка, на пример:
 - астр. – астрономија
 - бул. – булевар
 - гимн. – гимназија
 - ден. – денари
 - инж. – инженер
 - мат. – математика
 - проф. – професор
 - таб. – табела
 - ул. – улица

- Поретко, скратувањата се добиваат со поврзување со цртичка на првата и последната буква или на првата буква и последниот слог во зборот и по правило не ја менуваат својата форма, особено пред имиња.

- г-а – госпоѓа (неутрална форма за означување женско лице)
- г-ца – госпоѓица (младо женско лице без оглед на брачен статус)
- г-ѓа – госпоѓа (возрасно женско лице без оглед на брачен статус)
- д-р - доктор на науки
- м-р – магистер

- На празните места во следниве реченици наместо скратениците/скратувањата напиши ги целите зборови:

1. Од мојата до куќата на баба ми има 100 (м)_____.
2. Тато купи три (кг)_____ круши.
3. Тој испи еден (л) _____ чај.
4. Г-ѓа _____ Марија живее на третиот кат во нашата зграда.
5. На ул. _____ Вардарска живее мојот вујко.
6. Тој е бр. _____ 5 во дневник.
7. Дедо ми живее во с. _____ Вруток.
8. Вчера во МНТ _____ гледавме прекрасна претстава.

Домашна задача:

Според дадената илустрација напишете краток состав каде ќе ги употребите скратениците/скратувањата: проф., ул., ОУ, мат., одд., км

НАСТАВЕН ЛИСТ

(Вежби за пишување скратеници и скратувања на зборовите)

1. Напиши ги целосните имиња на скратениците: МАНУ, ОУ, ФК, АСНОМ, ЕУ.

2. Напиши скратеници од зборовите:

- Македонска информативна агенција
- Друштво на писатели на Македонија
- Институт за македонски јазик
- Народно ослободителна борба
- Македонски народен театар.

3. Објасни ги скратувањата на зборовите:

л. –

г. –

вл. –

пр. –

бул. –

год. –

д-р –

4. Скрати ги зборовите:

Страница -

Точка -

среден род -

децилитар –

село –

професор –

глагол –

Зимскиот распуст

Лица: Наставникот, Виктор, Горан, Јана и Свончето

Наставникот: Ех, да има некој што сака да раскаже за нешто убаво за зимскиот распуст.

Горан: Има, има!

Наставникот: Браво, постојано ме воодушевуваш со својата храброст...Ти ...

Горан: Не јас, туку, еве Виктор.

Виктор: Да. Само што сакав да ви кажам дека Горан сака... Добро, беше побрз, признавам. Јас... аа-х (се просева), убаво си го пом...(заспива).

Горан: Виктор читаше многу за мечките и толку му се допадна материјалот, што се вљубил во нив и почна да ги имитира. Ете гледате, пак потона во зимскиот сон. Викторе! Викторе!

Виктор: Јаас! Дда....ух....ех...само што дремнав. Мамо ма, попладне сме на училиште.

Наставникот: Веќе сте на училиште, млад господине!

Виктор: Што?! Кој?! Јас ... наставнику се извинувам, јас мечките ги проучував и толку се внесов во нивниот живот, што еве, пак ме фаќа дремка ... ааа - х.

Наставникот (вика): Ловџииии.

Виктор: (се стресува): Ех, како да не. Јас наставниче немаше да заспијам жими сите мечки на светот.

Наставникот: Добро, ама за секој случај ти ќе ми раскажеш нешто за зимскиот распуст.

Виктор: Зимски распуст. Како што самиот збор ни вели, тој не е летен распуст. Да беше летен, ќе си беше во лето, ќе си ја летнеше веднаш и ај пак в училиште. Значи, зимскиот распуст се случува во зима, а зимата има три месеци.

Наставникот: О-хо, и снегот е бел. Виктор спиеш и кога не спиеш.

Виктор: Распустот е најубавото годишно време за учениците и ме чуди како мојот другар од соседството Иван, цел распуст не излезе од дома ?!

Наставникот: И јас не можам да се изначудам.

Јана: Јас можам и – знам.

Наставникот: Кажи, спаси ме од чудење, оти во чудо ќе се претворам.

Јана: Тој не излезе заради мразулците што висат по покривите од куќите.

Наставникот: Се плаши од мразулци ?!

Јана: Не, туку му е незгодно. Вели дека не сака пред нос да му се плетка училишната книшка.

Наставникот: Па, зошто не ја остава дома?

Јана: Дома му е. Ама мразулците го потсетуваат на книшката која му е полна со ... незгодно ми е да ви кажам ...

Наставникот: А-ха, ако порачај му на твојот Иван да си го згрее столот, ем мразулците од покривите ќе се стопат, ем нивните роднини, кецовите од книшката исто така ќе исчезнат.

Јана: Ќе му кажам, ама Иван вели дека има уплав од топол стол ... му личел на електричен и му е страв да не го фати струја.

Горан: Јас, наставниче јас!

Наставникот: Што ти ?! Реков татко му, а не ти.

Горан: За зимскиот распуст би кажал нешто.

Наставникот: Нешто, но немој сè и сешто.

Горан: Зимскиот распуст. Снегот главниот роднина на зимскиот распуст паѓа само во села и градови кај што има одлични ученици.

Наставникот: Е, ова првпат го слушам. За малку ќе се пензионирам и ќе си заминеv и ете, ова немаше да го слушнам. Е, зошто, научнику мој мил тоа е така?

Горан: Па затоа што само тие имаат време да се изнаиграат со снегот, а оние што се послаби со оценките ќе мора да си седат дома и да учат. Тие само ќе го сиркаат снегот од прозорците и снегот нив ќе ги сирка од ридовите и улиците.

Наставникот: Овојпат јас, Горане, ќе ти сирнам низ прсти, ама ...

Свончето: Нема ама, нема ништо повеќе. Крај. Тхе енд. Svpppp!

Ванчо Полазаревски („Лага река не гази“ приредила Јадранка Владова)

Дискусија

Според тебе со какви знаења се покажаа на часот ликовите од овој драмски текст?

Дали сметаш дека прашањата кои им беа поставувани беа тешки?

Како би одговорил ти на нив?

Што мислиш за однесувањата на овие ученици?

Како ти би ги научил/а нешто?

Кој лик ти беше најблизок? Кој лик ти беше најсмешен?

Одреди, според тебе, најсмешна реплика во текстот.

ВОЛШЕБНАТА МЕТЛА

Градот стануваше се понечист, куку леле!

Што се не се правеше за да се исчисти тој, но без успех: остатоци на лушпи од компир, хатии, прашина и чад им влегуваше на луѓето во олите и во ушите, ги затрупуваше улиците. Домаќинките воопшто не ги отвораа прозорците, но и покрај тоа, ветрот ја внесуваше неистотијата во куќите. Се чинеше дека и снегот што паѓа е нечист. И, навистина, кога почна да се топи снегот, низ олуците и улиците јурнаа потоци црна нечиста вода.

Жално беше да се гледаат посивените дрвја и цвеќиња кои овенуваа истиот час кога ќе се развиеја од пупката. Уште пожално беше да се гледаат старците и децата како се мачат да вдишат капка воздух. Птиците, што преживеаја, клечеа сневеселено врз голите гранки на дрвјата, не осмелувајќи се ниту да го отворат клунот, ниту да полетаат.

- Ова е неиздржливо! – рекоа жените не успевајќи да им ја вратат белината на кошулите и на постелината. Нешто мора да се направи!

- Чукна последниот час! – воздувнуваа бабите и дедовците, враќајќи ги внуците од прошетка со сиво – црна скрама на лицето.

- Нешто мора д се направи! – рекоа сите на глас, ама ни чистачите ни мијачите на улиците не беа во состојба да ја потиснат наездата на ѓубрето, иако деноноќно ги миеја и чистеа. Слоеве од нечистотија се таложеа еден врз друг и растеа пред очите на луѓето.

-Ако се продолжи вака – заклучија граѓаните и градските татковци – ѓубрето ќе нарасне до покривите и ќе не затрупа.

Сите како еден , зеда метли и лопати во рацете, но ѓубрето и понатаму растеше потсмевајќи им се на сите нивни напори. Затворени во домовите, децата со тага ги гледаа поранешните игришта, но најтажно ги гледаше еден мал бушавко. Со недели и месеци тој на болната сосетка и носеше леб и млеко, а кога дојде пролетта, таа му подари една прокрасна жолта топка. Сега таа топка седи бесмислено под креветот, затоа што ѓубрето ги покри игриштата.

-Ех да си имам волшебна метла! – воздивна малечкиот. – Би ги исчистил сите улици, сите плоштади, сите игришта и паркови. Бабите би имале каде да излезат на прошетка, девојчињата каде да скоксаат, а момчињата каде да трчаат по топката... – момчето уште не ја ни заврши својата мисла, кога слушна како нешто мрдна зад креденецот. – Што е па сега ова? – се сепна малечкиот, го совлада стравот и појде кон креденецот. – А, ти тоа си решила да се прошеташ? – се насмеа здогледувајќи една заборавена метличка, со која и помагаше на мајка си во чистењето, пред да купат правосмукалка. Успокоено, момчето се врати кај прозорецот. Но, метличката дојде до него, му се потпре на нозете и рече:

- Да поченеме!

- Што? – се насмевна момчето. Беше така мала, така стара, што едвај со неа можеше да се исчисти прагот или бришачот за нозе од пред врата. Но, беше упорна.

- Да поченеме, да поченеме! – повторувше таа. – Важно е да се почне, понатму само оди ... намалуваше метличката , се додека момчето не излезе со неа на улица и не почна да чисти.

Еј, како му се смееја, како си играа подбишега со него жителите од улицата и градот.

-Со таква метла не би можел ни чевлите од прашина да ги исчистиш! – од смеа сосетката ја искриви устата. Зарем не гледаш дека душата и е во носот?

- Аха – ха! – му се тресеше stomакот на Главниот чистач. – Тука каде што ние со челични метли не успеавме да ја добиеме битката – тој влегува во војна со перче од метла...

- Аха – ха – ха, ха – ах! - се смееше сега целата улица, целиот град, а ѓубрето и нечистотијата си растеа. Веќе допираа до колениците на луѓето иако челичните метли и цревата полни со вода стапнуваа во остра решавачка битка. Со погледот кон нив, нив момчето засрамено ја наведна главата, но метличката инаетливо рече:

- Пушти ги! Нека се смеат. Срцата им се исто толку нечисти како и улиците. Затоа не можат да го исчистат ѓубрето! – Метличката во раката на момчето се помрдна и на момчето не му остана ништо друго освен да почне да бега пред метличката: се појави чиста површина, прво како марама, па како помала соба. Момчето продолжи да чисти, па откако исчисти пред својата кука, продолжи да чисти и пред вратата на соседите.

- Па што е ова луѓе? – извикна главниот чистач. – Метличката со која едвај можеш да го исчистиш бришачот – го чисти она што не се во состојба да го исчистат челичните метли. Тука нешто не е во ред. – Главниот чистач сомнително заврте со главата. Маса од љубопитници се собра околу момчето и неговата метла.

- Дај да ја видам ! – рече еден безделник. – Пих! Па уште мојата баба имаше таква метла и ја фрли кога купивме правосмукалка... – Масата насобрани луѓе се истури од смеа, а момчето поцрвене. Неговата метличка, навистина, изгледаше бедно. Но чистеше. Чистеше! Момчето инаетливо ја подигна брадата, а метличката му шепна:

- Не се давај! Не ме давај!

Само што метличката го прошепоти своето предупредување, а нечија рака се испружи и ја извлече од рацете на момчето. Кругот од насобрани луѓе вознемирено се разбранува.

-Дај ми ја, дај! –повикаа неколку гласови. – Сакам и јас да исчистам пред својата кука! – луѓето се туркаа, се караа, се грабнаа за метличката, а ѓубрето растеше. Но, метличката се истргна од сите и летна нагоре.

-Гледај ја ти неа! – извикна масата разочарана и потрча по метлата, а метлата колку и да ја бркаа, успевахе да им помогне. Така стигнаа и до крајот на градот, каде што почнуваше полето, но метлата не ја фатија. Зад широкото поле се темнееја крошните на дрвјата.

-Ако влезе во шумата – нема да ја видиме повеќе! –рече некој. Толпата гонители застана. Метлата застана, високо горе, во воздухот.

-Па што да правам? – офна една старичка. – Ќе се загушине од ѓубре ако побегне! Зарем не гледате дека само таа чисти таму каде што се друго откажува.

- А што ако ја дофатиме? – се досети некој. – Не можеме сите одеднаш да чистиме...

- Па, секој ќе чисти пред својата кука? – рече еден од градските татковци.

-А парковите, а плоштадите, а игралиштата? – се досеи друг.

-Е, тоа нас не не интересира!-се јавија неколку гласови. –Некој друг нека се погрижи за тоа.

-Па, така не се може луѓе! – се чу гласот на некое деденце. – Мојот сосед е болен и јас ќе исчистам и пред неговата врата, па и плоштадот на аголот од нашата улица ќе го исчистам.

Зарем, пред да дојде оваа неволја, не се собиравме таму секое утро? Како да не го исчистам? – Старецот прашално ги погледна луѓето околу себе, не сфаќајќи зошто му се смеат во лице, се додека една сосетка не рече:

-Зарем не гледаш дека едвај ги влечеш нозете? Тешко дека ќе исчистиш и пред својата куќа! – Жената се насмеа грдо, но метличката која стоеше високо во воздухот почна да се симнува, дојде до старецот којшто сакаше да исчисти и пред туѓа врата и рече:

-Ајде, старче!

Старецот се тргна, ја зеде метличката и се упати кон градот.

Масата на љубопитници го следеше од далечина, без зборови. Така стигнаа и до градот и до куќата на старецот. И гледај, повторно ѓубрето почна да се повлекува пред метличката. Блесна улицата пред куќата на старецот, пред куќата на соседот, светна плоштадот. Низ масата од насобрани луѓе помина шепот на восхит. Сите ги испружија рацете кон метличката, се тискаа, се туркаа едни со други. Но исчистувајќи го плоштадот, метличката повторно се дигна нагоре, па со благ лак се спушти покрај нозете на малиот бушавко. Овојпат никој не се ни обиде да ја грабне. Сите стоеја и гледаа во момчето, како да очекуваат нешто се додека една жена не рече:

-Па, дај ми ја момче! Ќе го исчистам дворот на болницата, за да можат болните да отворат прозорец... – Жената уште не го изговори до крајот својот предлог, а метличката се подигна нагоре и тргна кон неа. Ама, само што и се приближи нечија рака ја зграпчи.

-Прво јас ќе го исчистам својот двор, а потоа ти чисти го царевото царство! – и рече на жената еден надуен мустаклија и потрча кон својата куќа, кон својот двор. Но, само што стигна до него, метличката му се тргна од раката и полета кон жената којашто сакаше да го исчисти болничкиот двор. Попусто тој трчаше по неа, попусто псуеше. Метличката постојано му се измолкнуваше и одеше кај оние кои што мислеа и на другите.

Мустаклијата трчаше и трчаше, веќе и косата му побеле, но не можеше да ја стигне. Можеби се уште трча, којзнае?

Гроздана Олуиќ

(„Бајки“)

Дискусија

Што е бајка? Се сеќавате ли? Мислите ли дека се пишуваат бајки сè уште? Или нив сите ги кажале народните раскажувачи? Се сеќавате ли на бајките кои сте ги читале или ви ги читале? Набројте некои. А дали знаете автори кои пишувале бајки? Сте чуле ли за изразот авторски бајки? Што мислите, што е тоа? Што е бајка според вас?

Дали ова што пред малку го читавме е бајка?

Имаме ли „доказ“ за тоа? Што треба да има во еден текст за да речеме дека е бајка?

Дали е тоа волшебен предмет, волшебни / необични настани и необични ликови?

Пронајди ги таквите нешта во овој текст и провери дали е ова една модерна бајка.

Дефиниција: Бајка или сказна е приказна со фантастична содржина. Бајката/сказната не прави разлика меѓу натприродните и овоземските суштества, стварното и нестварното се на исто ниво.

Дискусија за содржината

Кои ликови ги сретнуваш во овој текст?

Како се чувствува момчето во овој текст?

Што сака тоа да промени?

Како се однесуваат другите граѓани? Што мислиш за нивното однесување?

Што мислиш ти, зошто сите се во толкава нечистотија? Кои се најзагрозени? Кој презема нешто околу проблемот? На кој начин се прави тоа?

Според тебе како се справуваат граѓаните со нивната заедничка мака – нечистотијата?

Како се менува тоа? Кој му помага на градот?

Што мислиш како се чувствува момчето додека самиот презема во свои раце одговорност да му погоне на целиот град? Како би се чувствувал ти сите погледи од возрасните да се упатени кон тебе? Му веруваат ли тие нему? Зошто?

Кој лик ти остава силен впечаток од сите тие ликови со кои се сретнуваме во бајката? Зошто?

Чии зборови те изненадија? Зошто?

Кои карактерни особини може да ги препознаеме кај некои од ликовите? Може ли да ги пронајдеш речениците во текстот кои се однесуваат на нив.

Во еден дел од текстот се вели: *Масата на љубопитници го следеше од далечина, без зборови. Така стигнаа и до градот и до куќата на старецот. И гледај, повторно ѓубрето почна да се*

повлекува пред метличката. Блесна улицата пред куќата на старецот, пред куќата на соседот, светна плоштадот. Низ масата од насобрани луѓе помина шепот на восхит. Сите ги испружија рацете кон метличката, се тискаа, се туркаа едни со други. Но исчистувајќи го плоштадот, метличката повторно се дигна нагоре, па со благ лак се спушти покрај нозете на малиот бушавко.

Што мислиш за постапката на луѓето во овој цитат? А што мислиш за постапката на метличката?

Што мислиш за реченицата: *Па, секој ќе чисти пред својата кука?* – рече еден од градските татковци.

Ова се случува во бајкава, а како да исчистиме во реалниот живот? Кој ќе биде во нашата реалност волшебната метла?

„Нешто друго“ од Кетрин Кејв

На ветровитиот рид во осама без никој никаде што пријател можеше да му биде, живееше Нешто Друго.

Знаеше дека си она што е, оти сите го тврдеа тоа.

Кога ќе де обидеше да седне до нив или да им се придружи во игрите секогаш добиваше ист одговор:

„Извини. Не си како нас. Ти си нешто друго. Не ни припаѓаш баш.“

Од петни жили Нешто Друго се трудеше да наликува на различните од него.

Смешкајќи се велеше „Здраво“, како што тие отпоздравуваа. Црташе. Кога ќе му дозволеа, ги играше нивните игри. Си ја носеше ужинката во ќесичка, како што тие имаа навика.

Но попусто.

Ниту личеше на нив, ниту пак зборуваше како нив. Не го гледаше она што тие го гледаа. Ниту, пак, знаеше да игра како нив. А да не зборуваме за ужината.

„Не припаѓаш овде“, викаа.

„Не си како нас. Ти си нешто друго.“

Нешто Друго се повлече дома. Додека се подготвуваше да си легне се чу тропане на вратата.

Нешто стоеше на прагот.

„Здраво“, рече. „Драго ми е што те запознав. Може да влезам?“

„Пардон?“, рече Нешто Друго.

„Добредојден си“, рече суштеството.

Ја подаде својата шепа или можеби пераја беше.

Нешто Друго зјапаше во шепата.

„Мислам дека си го згрешил местото“, рече.

Суштеството одмавна со главата. „Не никако. Местово е совршено. Погледни!“

И додека Нешто Друго сфати што се случува, суштеството веќе беше внатре...

...и си седна токму врз неговата ужина.

„Те знам ли од некаде“, праша Другото збунето.

„Дали ме знаеш?“, се насмевна суштеството. Се разбира, дека ме знаеш. Погледни ме подобро. Само напред!“

Нешто Друго гледаше.

Се прошета околу суштеството од напред до назад и од назад кон напред. Не знаше што да каже па си молчеше.

„Зар не гледаш?“, вресна суштеството. Јас сум исто што и ти! Ти си Нешто Друго, а и ЈАС СУМ ЕДНО ТАКВО ИСТО!“

Уште еднаш му ја подаде шепата и се насмевна.

Нешто Друго се најде во чудо, па не можеше да ја возврати насмевката.

Ниту, пак ја прифати шепата.

„Исто што и јас“ - рече. „Ти не си што сум јас. Всушност, ти не личиш на ништо што досега сум го видел. Се извинувам, ама ти дефинитивно не си од МОЈАТА сорта на нешто друго.“

Отиде до вратата и ја отвори. „Добра ноќ“.

Суштеството полека си ја собра шепата.

„Ах“, рече.

Изгледаше некако тажно и мало.

Го потсети Нешто Друго на нешто, но никако не му паѓаше на ум на што.

И додека се обидувахе да си припомни, суштеството си замина.

Одненадеж Нешто Друго се сети.

„Чекај“, викна. „Немој да си одиш“.

Најбргу што можеше потрча по суштеството.

Кога го стигна цврсто му ја зграпчи шепата.

„Не си што и јас, но не ми е грижа, можеш да останеш со мене, доколку сакаш.“

И суштеството се врати.

Оттогаш па наваму, Нешто Друго имаше нешто со што можеше да биде другар. Смеејќи се, си отпоздравуваа со „Здраво“. Цртаа, сликаа. Секој ги играше игрите што другиот ги знаеше и сакаше, или барем се обидуваа. Ужинаа еден со друг. Беа различни ама се согласуваа.

А кога се појави едно нешто со навистина чуден изглед, тие не му рекоа дека не личи на нив и дека нема да се вклопи во нивната дружба. Се потргнаа и место му направија.

Прашања

Прво ниво (фокусирање, воочување и потсетување на експлицитни информации)

Како се вика главниот лик во овој текст?

Какво име има тој? Дали е тоа слично на нашите имиња?

Каде живее ликот Нешто Друго?

Дали има другарчиња? Со кого се дружи? Што прави со оние кои се наоѓаат во негова близина?

Што се случува на почетокот на оваа приказна? Како се дружи Нешто Друго со другите врсници?

Второ ниво (изведување непосредни заклучоци)

Раскажувачот на текстот на оваа приказна ни вели:

Кога ќе се обидеше да седне до нив или да им се придружи во игрите секогаш добиваше ист одговор:

„Извини. Не си како нас. Ти си нешто друго. Не ни припаѓаш баш.“

На кого мисли раскажувачот во оваа приказна кога вели: „нив“?

Што мислиш, кој направи нешто/постапка со своето однесување во текстот што ликот Нешто Друго посака да се повлече дома? Зошто мислиш така?

Ти го запозна ликот Нешто Друго, дали тоа суштество исто се чувствува на почетокот и на крајот на приказната?

Пронајди реченици во кои ќе покажеш како се чувствува на почетокот.

Пронајди реченици во кои ќе покажеш како се чувствува ликот на крајот на приказната. Кога ќе ги споредиш чувствата на Нешто Друго на почетокот и на крајот што заклучуваш?

Трето (ниво интерпретирање и интегрирање идеи и информации)

Кое е твоето мислење зошто суштеството се вика Нешто Друго? Како го дозна тоа? Пронајди барем две реченици во кои ќе го покажеш тоа?

На кого мисли раскажувачот во оваа приказна кога вели: тие или нив? Што мислиш ти, зошто тие немаат име? Посочи барем една реченица поради која го заклучи она што го одговори?

Што мислиш, кога настана промената за ликот Нешто Друго? Објасни го својот одговор зошто мислиш дека тој настан предизвикал промена кај Нешто Друго?

Опиши го суштеството кое е УШТЕ ЕДНО НЕШТО ДРУГО.

Опиши ги неговите чувства за време на посетата кај Нешто Друго?

Според тебе, зошто Нешто Друго на почетокот на средбата со своето другарче се однесува така?

Како можеш да ги објасниш овие реченици: „Го потсети Нешто Друго на нешто, но никако не му паѓаше на ум на што. И додека се обидувааше да си припомни, суштеството си замина.“

Што мислиш што го потсетило Нешто Друго да појде по другарчето?

Си бил ли ти во слична ситуација? Што мислиш што го спасува другарството?

Четврто ниво (анализа на вреднување на содржината јазикот и текстуалните елементи)

Дали во твојата околина има Нешто Друго? Дали може да кажеме дека Нешто друго е нешто блиско или нешто далечно? Зошто мислиш така? Дали и ти можеби си бил некогаш Нешто Друго?

Што, според тебе, беше нешто најважно за ликот Нешто Друго? Дали го постигна тој тоа? На кој начин?

Објасни со свои зборови што значат овие реченици од текстот: „*Секој ги играше игрите што другиот ги знаеше и сакаше, или барем се обидуваа. Ужинаа еден со друг. Беа различни ама се согласуваа.*“

Која од овие реченици сметаш дека е најважна, наведи барем две причини зошто мислиш така.

Опиши свое искуство за тоа кога си се чувствувал како Нешто друго или како би се чувствувал ако си нешто друго? Може тоа да го сториш и во писмен состав.

„Градско петле“ – на село ...

Од градот до Моноблат, селото каде што живееја бабата и дедото на Иле, со автобус се патува помалку од два часа. Се зависи од тоа, колку патници ќе слезат, или ќе се качат на попатните станици. Други задржувања за време на патувањето, нема. Малиот патник тоа многу добро го знаеше, но овојпат му се стори дека патот му нема крај! Затоа со големо олеснување воздивна кога преку испрасениот прозорец на стариот автобус го здогледа селото, стркалано како огромно бело јајце сред зелениот килим распослан меѓу двете планински подножја.

„Конечно!“ си рече во себе. „Сигурно дедо се изначекал добро, но што можам јас кога овој полжав на тркала, како за инает овојпат застануваше на секои стпо метри! Бетер е и од нашите градски автобуси!“

-Ти, малечок, беше за Моноблат, нели? – го тргна од мислите гласот на кондуктерот.

-Да...-кусо одговори, а откако се загледа околу себе, уште додаде: - Леле, па јас сум останал сосем сам?!

-Е, не ќе е баш така! Ами јас и мајсторов, каде сме? – сакаше да се пошегува кондуктерот.

-Добро, де ... сакав да кажам ... – почна да пелтечи момчето, но сега возачот го пресече: -...да не трошиме гориво само за тебе, а?

-...Право да ви кажам, од тука до селото и пеш побргу би стигнал, през поле преку нивите...не ми е првпат, го знам патот.

-Види, види, го чу ли ти ова мајсторе? Не само во ликот, туку и во јазикот е „плукнат“ на дедо му! – забележа кондуктерот и седна на седиштето спроти него.

-Го познавате дедо ми? – малку се зачуди Илчо.

-Кој не го знае пензионираниот самјак? Еден е Илија Даскалот и во полските и во подградскине села! – му одговори возачот.

Момчето почувствува некаква топлина вио душата. Чувството на гордост го исполни неговото срце. Сакаше да каже уште нешто, но не успеа. Само се подизмести од седиштето, се поднакашла и толку...

-Поздрави го од нас! – продолжи возачот. –Ако уловил нешто деновие, баба ти нека ни проготви вечера. Вечерва ќе нокеваме во селото па не е чудо да и бидеме и гости!

-Јас сум повеќе по питите! Ех, каква пита со спанаќ умее да меси баба ти! – дофрли сега и кондуктерот и си ги замазни долгите мустаки небаре трга трошки од нив.

Додека така разговараа, Илчо не ни сети кога автобусот се најде сред село.

-За толку пари, толку возење, синко! – викна кондуктерот отворајќи му ја вратата- ајде рипај!

-Ние за волкот, а баба ти пред автобус! – си потера шега возачот – дедо ти пак заскитал некаде...

-Ајде бре, мајсторе, нозеве ми окапаа од стоење! Желка ли возиш или автобус? – се огласи бабта одејќи му во пресрет на внукот.

-Желка- зелка, не е важно, важно е што твоето градско петле ти го донесовме живо и здраво и тоа пред Велигден – на ист начин ѝ врати возачот.

-А, дедо, каде е дедо, бабо? – праша Илчо, поздравувајќи се.

- Тууу, како папокот да ти е врзан за него! Ајде поздрави се како што оставил господ, кажи ми како сте дома, како патуваше зошто не ја доведе и сестра ти...

-Долга приказна, бабо, дома ќе ти кажам сè....

Малку понастрана од местото каде што се паркираше автобусот, во близина на селската чешма обиколена со убава бела ограда, под жалната врба на долга клупа направена од дебела букова тапла седеа неколку старци, некои со бројници в раце, некои со луле в уста, некои потпрен на бастун, тука постојано „дежураа“, ги чекаа и ги испраќаа автобусите речеси секој ден. Често на ова „збиралиште на селски ветерани со истечени гаранции“, како што знаеја да дофрлаат младите, се водеа интересни вербални дуели меѓу оние што „безделничеа“ и оние што одеа, или се враќаа од работа. Така се случи и овојпат....

Извадок од книгата „Киндер Квачка“

од Киро Донеv

Кои ликови се сретнуваат во текстот? Каде се случува дејството? Како е претставен ликот на момчето кое патува? Преку кои реченици може да согледаш како се чувствува тој во текот на патувањето? Каде треба да стигне момчето? Кого треба да посети?

Дали почетокот и крајот на овој извадок се слични? Во што? Доколку сметаш дека се различни објасни го твојот одговор?

Какви се описите во почетокот и на крајот на овој извадок? Дали тие ја надополнуваат сликата која се создава со читањето на извадокот?

Како се одвива разговорот меѓу момчето и возачот и кондуктерот?

Направи опис на ликот на момчето. Користи информации од текстот за поткрепа на твојот опис.

Дај твој коментар за насловот на извадокот.

Пишување писмо

Со помош на картонска кутија направете „поштенско сандаче“ и поставете го на одредено место во училницата. Тоа може да го користите за повеќе намени. Во него може да ставате писма, честитки, покани, разгледници, пораки и сл.

Игра „Насочена фантазија“

Затвори ги очите и замисли си дека си градежен инженер. Како инженер дадена ти можност да изградиш еден град. Како го замислуваш градот, местото во кое би сакал/а да живееш? Што би сакал/а да се изгради во него?

Прочитајте ја изразно песната:

ПИСМО ОД ДЕЦАТА НА ГОЛЕМИОТ ГРАД

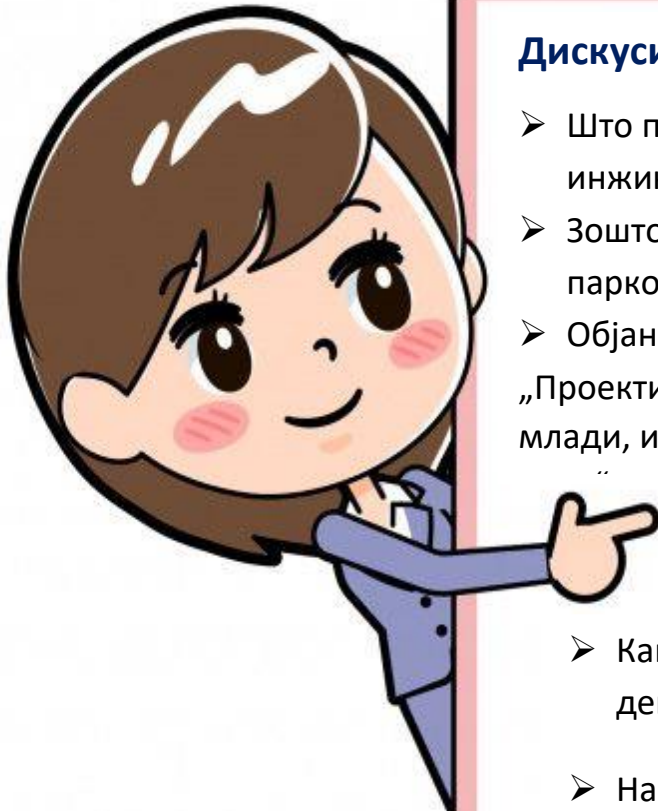
Добар чичко инженер,
проектирај солитер,
а пред него зелен дел,
да служи за наша цел:
за играње брканица
за играње криеница
за безбедна трчаница
топка и мешаница

Инженеру, чичко млад,
украси го мојот град:
проектирај парк со дрвца млади,
има кај нас кој сади,
и неколку клупи прости,
за нашите мудри гости –
дедовци со срца врели,
бабички со коси бели.

Инженеру, чичко млад,
прекрасен е мојот град,
но му треба воздух чист
расад млад и зелен лист,
затоа те молам пак –

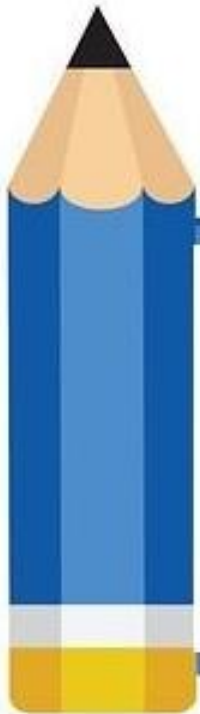
цртај проект со мал парк.

Косара Гочкова

Дискусија:

- Што побарале децата од инженерот?
- Зошто им е потребен паркот?
- Објанете ги стиховите:
„Проектирај парк со дрвца
млади, има кај нас кој да
..“
- Каква е молбата на децата до инженерот?
- На кој начин децата ги искажале своите желби до инженерот?

Обиди се да одговориш на следните прашања:

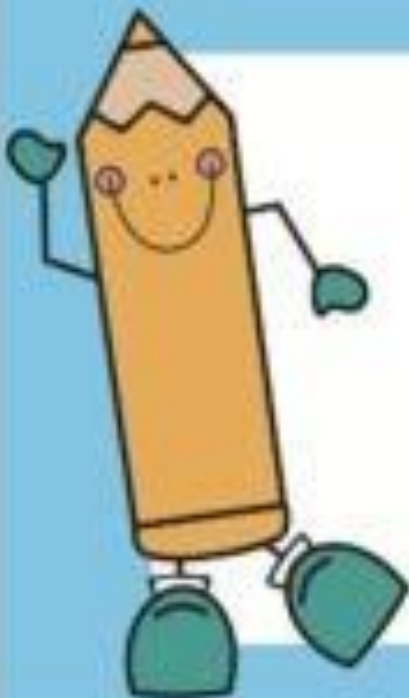
- Што е писмо?
- Како изгледа едно писмо?
- Како правилно се пишува писмо?
- Од каде знае поштарот кому да го однесе писмото?

Да се
потсетиме:

Писмо се пишува кога се обраќаме до некоја личност или до некоја институција, организација и сл. Писмото може да биде приватно или службено.

Секое напишано писмо се става во плик. Во горниот десен агол од предната страна се лепи поштенска марка, а на средината од пликот се пишува името, презимето и адресата на примателот. На задната страна на пликот се пишува името, презимето и адресата на испраќачот.

Потсети се:

Како се започнува писмо?

Што се пишува во писмото?

Што треба да се напише на крајот од писмото?

Запомни:

Постојат неколку правила за пишување писма.

- **Наслов** –до кого,
- **Вовед** –кажи нешто за себе, претстави се .
- **Главен дел** – кажи нешто за местото каде живееш ...
- **Завршен дел** – упати поздрави.

Врз основа на сликите кои ги замисли и врз основа на зборовите запишани на таблата, состави писмо во кое му се обраќаш на инженерот/градежникот.

Замисли дека комуницираш лично со него.

Во писмото напиши ги сите свои замисли и желби за тоа како треба да изгледа местото во кое сакаш да живееш, се што треба и би сакале да има во него?

Задача за дома

Опишете го своето омилено место за игра во општината во која живеете.

- Каде се наоѓа? Што има во него?
- Кога најчесто го посетувате?
- Зошто ви е омилено?

Музиката во театарските претстави

Разгледај, размисли, одговори:

Што е прикажано на овие илустрации?

За која претстава станува збор?

Кој лик го препозна?

Што може да ни кажеш за него?

Внимателно проследете ги следните линкови:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZJ1WuKPP0go&t=617s>

[Волшебникот од Оз - YouTube](#)

[„ВОЛШЕБНИКОТ ОД ОЗ„- детска претстава на ДДС „НЕВЕРЛЕНД„ - YouTube](#)

<https://www.youtube.com/watch?v=qCsvH2wL53I&t=17s> (цртан филм)

Да поразговараме

- Каде се одвива дејството?
- Што може да кажете за првата сцена?
- Што се случува понатаму?
- Кои ликови се среќаваат? Кој ги толкува ликовите во претставата?
- Што може да кажете за музиката, каква е таа на почетокот од претставата/филмот?
- Што воочивте, каква е музиката додека ликовите говорат?
- Во кои делови од претставата таа е најзастежена?
- Што уште може да забележите?
- Какви чувства предизвика музиката кај вас? На што ве поттикна?
- Што ви остави најголем впечаток?

Човекот кој
пишува музика,
создава музички
дела го викаме
КОМОЗИТОР

Размисли

Што би го прашал/а комозиторот кој ја
пишувал/компонира музиката за претставата?

Музиката во филмот/телевизиските емисии за деца

Одгатни ја следната гатанката:

Копче има капут не е,
прозор има куќа не е.
Штом го стиснеш копчето
ќе добиеш жива сика.

Да поразговараме:

Кога последен пат сте гледале телевизија? Што било тоа?

Кои телевизиски емисии се наменети за деца? Кои од нив ги гледате?

Што ви се допаѓа во нив?

Набројте неколку телевизиски емисии за деца?

Обидете се да гледате една телевизиска емисија за деца:

- I. Гледајте ја без вклучен звук.
- II. Гледајте ја со вклучен звук.

Своите согледувања и впечатоци запиште ги во двокрилниот прозорец.

Согледувања од емитување без звук:	Согледувања од емитување со звук:

Предлози:

<https://www.youtube.com/watch?v=KXO1LgT-SaA> - 5+Фамилија

<https://www.youtube.com/watch?v=CfZyKNtI4WU> – Дајте музика

<http://play.mrt.com.mk/play/3032> -Бонтон

ДЕБАТНА ТЕХНИКА

Дали изборот на музиката треба да влијае во изборот на емисија која ќе се следи?

Наслов

Аргументи

Желба

- Запишете го насловот на гледаната емисија за деца.
- Во ѕвездите запишете ги своите аргументи кои ги имате во врска со ставот на вашето другарче по однос на прашањето.
- Запишете ја вашата желба (порака) во врска со ставот на другарчето.

Хомоними (зборови со иста форма, а со различно значење)

- Спореди ги двете дадени реченици, а потоа откриј кој збор (именка) во нив е со иста форма. Откако ќе го откриеш, одговори дали тој збор ист по форма употребен во дадените реченици има и исто значење?

- Јас сум глава на семесјството.
- Немам ниту едно бело влакно на мојата глава.

Хомонимите се зборови кои имаат иста форма, а различно значење. Тие се поврзуваат помеѓу себе само со еднаквиот изговор или пишување, а не според некоја значенска врска.

Глава - го објаснува најстариот член на семејството, којшто се грижи за останатите членови (во првата реченица).

Глава - дел од човековиот труп (во втората реченица).

- Пронајди ги хомонимите во дадените реченици и објасни го нивното значење

1.

- Најголемиот цицач кој живее на нашата планета се вика кит.
- Наставникот побара да донесеме кит од кој ќе изработуваме фигури.

2.

- Дедо ми остана без коса на главата.
- Од сите алатки Андреј е највешт со коса.

- Заборавив да земам блок за часот по ликовно образование.
- Ана живее во блок згради кои се наоѓаат покрај реката Вардар.

- Падна последниот лист од стариот даб.
- Орхан на бел лист напиша писмен состав.

●

Поделете се во парови, а потоа на твоето другарче кажи му еден збор ист по форма, но со различно значење. Твоето другарче зборот треба да го употреби во две реченици во кои зборот ќе има различно значење. Потоа заменете ги улогите.

Деминутиви

- Нацртај „Т-табела“. Од левата страна напиши ги именките: град, нос, рака, маса, вода, а од другата страна како истите именки ја менуваат формата кога се искажани во смалена или мила форма.

Основна форма	Деминутивна форма

Од една или друга причина кон некои лица, животни и предмети се однесуваме умилно, со галовен тон. Обично таков однос имаме кон нешто мало и мило, имаме пријатен однос. На пример ќе кажеме: детенце, пиленце, раче, раченце, маче, маченце, кученце и сл.

Зборовите со кои се искажува смаленост или галовност ги нарекуваме деминутиви.

- Одговори на следните прашања.
 - Како ги нарекуваме малите деца кога им се обраќаме?
 - Како ги нарекуваме малите животни кога им се обраќаме?
 - Како ги нарекуваме малите инсекти кога им се обраќаме?

Како најчести наставки со кои се образуваат деминутивите се: -е, -че, -уле и -енце.

- Напиши по една именка во деминутивна форма каде ќе бидат употребени наставките: -е, -че, -уле и -енце.
- Задача

Во дадените реченици одреди ги именките употребени во деминутивна форма.

1. Под старата круша видов едно мало еже.
2. На прозорецот ми долета едно бело гулапче.
3. Малото бебе има многу слатко носуле.
4. Бојан имаше маченце кое сите го сакавме.

Домашна работа

Напишете кус состав во кој ќе ги употребите деминутивите од следните именки: облак, петел, пиле, кокошка, двор, маче, куче.

Аргументативи

- На секоја од фотографиите она што е прикажано кажи го во форма на нешто зголемено, со подбив или со презир.

Доколку се случи некој да нè удри со рака, или ако кучето нè каснало или ако детето е немирно, обично се случува да го промениме својот однос и тон и да речеме: рачиште, детиште, кучиште и сл., т.е. ќе употребиме именки со кои искажуваме подбив, презир и сл.

Зборовите со кои се искажува зголеменост, подбив и одвратност ги нарекуваме аргументативи.

Погледни ги истакнатите зборови: вратиште, носиште, мажиште, жениште, детиште, главиште, бунариште, ножиште, градиште, селиште.

Како што може да видиш од презентираниите примери сите тие завршуваат со наставката **-иште**. Со оваа наставка се образуваат голем број аргументативни форми и тоа од именки од сите три рода. Аргументативните именки образувани од именки од машки и женски род го менуваат родот при изведувањето и минуваат во среден род". Како потврда на ова, еве неколку примери:

бунар (машки род) – бунариште (среден род)

глава (женски род) – главиште (среден род)

Покрај наставката –иште, за агументативни форми на именка може да се употребат и наставките –**ина** (сверетина, мажетина) и –**етана** (мажетана), но тоа е многу поретко.

- Дадените именки претстави ги со нивната агументативна форма.

метла _____

човек _____

крава _____

дол _____

рид _____

- Задача

Во дадените реченици пронајди ги агументативите.

1. Едно големо зајачиште на дедо ми му ја изеде целата нива со зелка.
2. На крајот од селото имаше едно старо куќиште.
3. Киклопот имаше едно страшно очиште.
4. На малиот прст човекот имаше одвратно ноктиште.
5. Во кошницата на рибарот имаше едно рибиште.

Домашна задача

Напиши кус состав со наслов „Селскиот двор“ во кој ќе употребиш агументативи.
Дадената фотографија нека ти послужи при пишувањето на составот.

Вежби за правилна примена на хомонимите, деминутивите и аугментативите

- Како се викаат истакнатите зборови во примерот:

Грешно напишаниот збор го избришав со **гума**.
Ми пукна **гума** на автомобилот.

- Употреби ги зборовите **час**, **пита** и **јазик** во посебни реченици во кои овие зборови ќе имаат различно значење.
- Употреби го зборот **лак** во реченици каде ќе го покажеш неговото различно значење.

Како се викаат овие зборови? _____

Прочитај го извадокот „Белото гулапче“ пронајди ги деминутивите и аугментативите, а потоа одговори на прашањата дадени под него.

„Славчо е тажен. Со наведната глава седи на балконот. Од замисленоста ненадејно го оттргнува гласот на едно бело гулапче.

- Шти ти е, драго детенце, зошто си тажно?
- Остави ме, те молам, лесно ти е тебе, излегуваш кога сакаш, се шеташ каде ти е волја, а мене? Мене не ми дозволуваат да ја преминам улицата. Ми велат сообраќајот бил густ, би можело нешто страшно да ми се случи! – му вели Славчо.
- Е, мило мое, мене мислиш ми е лесно. Навистина имам слобода, крилја за летање, но родителите се загрижени за мене. Откако моето братче го најдовме отруено во фабричкиот двор., родителите не ми дозволуваат да се шетам во индустрискиот дел од градот А јас сум многу љубопитно па често летнувам и таму високо над оцаците. Летам дури дотаму каде не успева да достигне чадиштето. Но, што ми се случува? Кога си одам дома, мајка ми веднаш ме препознава.
- Пак си летал низ тоа отровиште, пак белите пердучиња ти поцрнеле, а вчера те чистев и миев! Дојди ваму да те измијам! И само ме мие, ме трие, а водата црна како да сум се протнал низ најцрни оцачишта. И ете, драго пријателче, белината на моите пердуви постојано исчезнува, сјајот им се губи...”

Ѓорѓи Прчков

1. Со кои зборови авторот на овој текст искажал милост кон предметите и суштествата за кои говори?
 2. Со кои зборови, пак, тој искажал одвратност кон загадувачите на чистата човекова средина?
- Во средината на табеларниот приказ се наоѓаат именки во нивната основна форма, твоја задача е овие именки да ги претставиш во деминутивна и аугментативна форма.

Деминутивна форма	Основна форма на именката	Агументативна форма
	гулаб	
	прстен	
	глава	
	езеро	
	дете	

Велигден се слави за деца среќни и здрави!

ВЕЛИГДЕНСКА ПЕСНА

Бели јајца баба вари,
па ги бои, па ги шара,
па ги реди, па ме бара:
Юдбери си мило мое,
најубавото е твоев,
па по обравче ме гали,
да сме среќни, да сме здрави!

И јас боев, шарав сама
за баба, за тато, за мама -
празник дојде, голем ден,
ден за радост - Велигден!

Велигден

Го чекаме Велигден,
со срце , со душа,
велигденска песна
секаде се слуша.

Јајцата бојосани
блескаат ко свила,
а детската радост
секому е мила.

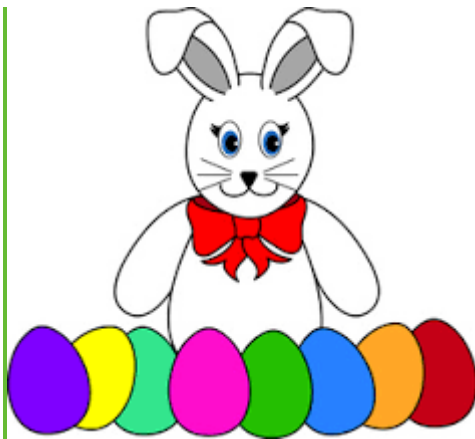
Ќе направи мама
колачиња разни
Велигден е најголем
Христијански празник.

Десет јајца скршив
ширам весел свон
во кршење јајца
јас сум шампион.

Верка Стратиева

Драмски текст
Велигденска расправија

ВЕЛИГДЕНСКА РАСПРАВИЈА

Весна: Леле, леле, што да ви кажам... Брат ми Васко и дворот и градината ни ги направи - фарма! Дедо ми му купил кокошки и тој сега сака да прави - фарма... Ене го , везден по нив оди и чека јајца да му снесат. А мама и баба сал чистат и метат, од нив, кутрите, - "јака тресат"...

Бабата и мајката: Васко, чедо , зар сакаш да паднеме во агонија? Ако продолжиш вака со живинките, дворот ќе ни стане депонија...

Васко: Ако стане тоа - ваша ќе биде вината! Зошто само вам ви пречи живината!? Знаете: Велигден е на прагот... А вам ич не ви е драготокуму од моите кокошки да вапцате јајца еколошки!

Ај замисли си само: јајце природно износено, лично пред мене снесено, а - од тебе вапсано!

Мајката: Јајце како јајце - сите, сине, се исти!

Васко: Така мислат само оние, мамо, што не се екологисти!

Весна: И дедо ми ја поддржа на брат ми "страната":

Дедото: Не е баш така, снао, - се зависи од храната... Нашиве кокошки се хранат еколошки! Чиста вода пијат, спијат на чисто... Јајце од фарма и од нашиве кокошки, да простиш - не е исто...Поинакво е дури и кога се вапсува, па не знам зошто толку се јадосуваш?

Бабата: Отсекогаш си таков, учители во пензија... Ти нема рамен во кревање тензија! Зар не гледаш каде кокошките ти шетаат? По се што е посеано- колваат и претаат! Не остана ни кромитче, ни швеке ни праз! Ако не ги "мавнеш", ќе ги средам јас! Три недели ги "дворите", а ни јајце не снеле. Веднаш да ги носите од каде сте ги зеле!

Весна: Дедо првпат, чинам се најде во "каша"

Дедото: А јајца за Велигден, од каде да ве прашам?

Мајката: Тоа си е човеку, само грижа наша... Три табли ќе купам, а вие двајца - од вашите кокошки да си чекате јајца! Но, како што гледам, сал пердуви тресат... До идниот Велигден, може и да снесат...

Весна: Брат ми и дедо по природа си се вообразени, ама три дена пред Велигден - си останаа поразени!

Киро Донев

ДИРЕКТЕН И ИНДИРЕКТЕН ГОВОР

СИНОВИ

Кај некој бунар се сретнаа три мајки. Ги полнеа кофите со вода и си разговараа. До бунарот дојде и еден старец, седна и го слушна нивниот разговор.

Првата мајка рече: „Мојот син е толку силен, што не може да го надваса“.

Втората мајка рече: „Мојот син е толку личен, што нема друг како него на светов“.

Третата мајка ништо не кажа. Само си ги полнеше кофите.

- Зошто ти не кажа каков е твојот син? – ја праша старецот третата мајка.

- Што да кажам? Ништо особено не сум забележала кај син ми.

Мајките ги наполнија кофите и си тргнаа.

И старецот тргна по нив в село, што беше прилично далеку. Жените со мака ги носеа кофите. Затоа на една рамнинка застанаа за да починат малку Отспротива се зададоа синовите. Првиот беше навистина силен, другиот многу личен. Третиот, пак, си одеше полека и не се гордееше. Но, штом ја виде мајка си, побрза, и ги грабна кофите од рацете и и ги однесе дома.

Една од мајките ќе го праша старецот: „Е, ти се бендисаа ли нашите синови?“

- Синовите?- се зачуди старецот. – Кај се? Јас видов само еден!

Народна приказна

Кој разговара во оваа народна приказна? Што рекла првата мајка? Што рекла втората мајка? Што рекла третата мајка? А што рекол старецот?

Прочитајте ја повторно оваа приказна и при тоа зборовите што ги изговориле првата, втората, третата мајка и старецот читајте ги по улоги. Настојувајте нивните зборови да ги изговарате онака како што ги изговарале тие; односно, настојувајте да ги подржавате (имитирате) ликовите кои говорат во оваа народна приказна.

Кога ја читавте и препрочитувавте народнава приказна, сигурно забележавте дека зборовите на првата, втората и третата мајка, како и зборовите на старецот, овде се предадени како што ги изговориле тие, односно **директно**.

ЗАПОМНЕТЕ: Тој говор што се предава со точно наведување на туѓите зборови се вика **директен говор**.

Еве и други примери:

Бабата му рече на внучето: „Појди и донеси малку брашно да го замесам лебот“.

Внучето одговори: „Веднаш, бабо, со задоволство ќе го исполнам твоето барање“.

Меѓутоа, зборовите што ги изговориле првата, втората и третата мајка, како и оние што ги изговорил старецот, во приказната „Синови“ можеме и да ги прераскажеме со други, свои зборови, а при тоа смислата да остане непроменета.

На пример:

Првата мајка рекла дека нејзиниот сине толку силен, што не можел никој да го стигне.

Втората мајка рекла дека нејзиниот син е толку личен, што никој на светов не може да се рамни со него.

Преку овие реченици зборовите што ги изговориле првата и втората мајка ги прераскажавме со свои зборови и ги предадовме индиректно.

ЗАПОМНЕТЕ: Говорот што се предава прераскажан со наши зборови, односно индиректно, се вика **индиректен говор**.

На пример: Бабата му рече на внучето да ѝ донесе малку брашно за да го замеси лебот. Внучето ѝ одговори дека веднаш ќе го стори тоа и дека му прави задоволство да ги извршува нејзините барање.

Кога туѓите зборови ги прераскажуваме со свои, односно кога директниот говор го претвораме во индиректен, често ги употребуваме зборовите **да или дека**.

Убавото зборување убаво зборува за нас.

Каква рака ќе дадете, таква и ќе добиете.

Активности и задачи за директен и индиректен говор

Прочитај ја песната и определи ги исказите на кучката Лајка и кучката Бозо што ги кажале една за друга кога разговарале. Исказите запиши ги во твојата тетратка и при тоа внимавај на употребата на интерпункциските знаци.

КУЧКАТА БОЗО

од Магда Ориѓанска

На кејот од реката
среде магли, студен ден
шеташе кучката Бозо
кога од зградите одекна рефрен.

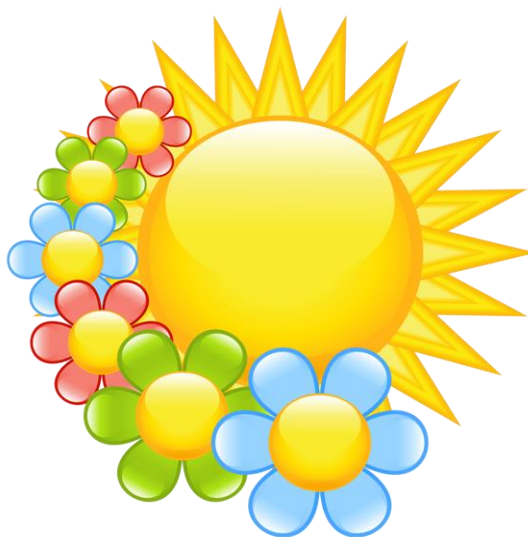
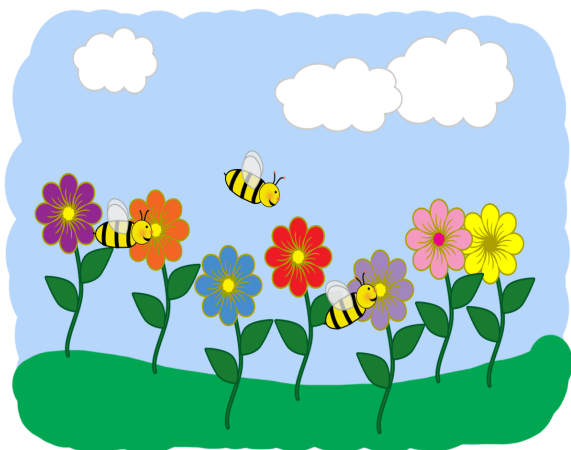
Балет од Чајковски,
срцето веднаш ѝ шепна,
па застапа таа во поза плие,
рас, два, три, скокна ко да летна.

И сè беше добро,
кога одеднаш крик, отровен смев!
Се пресече Бозо, крзното ѝ буфна,
се набабри во ликот, заличи на туфна.

Зад дрвото се клештеше кучката Лајка,
шепата ја вперила, се созеде и рече:
„Живи смешки Бозо си сета,
ко да не си куче, ко да си од друга планета.
За балет треба крзно мазно, опаш мал и става вита
ти не си балерина, туку крзнена шампита!“

Ох, штом Бозо слушна, се воспали, а увцето ѝ пркна,

но се исправи брзо, замижа па кажа:
„Слободно викај ме шампита,
дури ако сакаш наречи ме КРЕМпита.
Лај си само така, ќе ти мине цел час
каква ме гледаш, таква ти си, а не јас!“

ЗНАЕЊЕТО Е ВЕНЕЦ НА ГЛАВАТА.

ИНТЕРПУНКЦИЈА ВО ВРСКА СО ДИРЕКТНИОТ ГОВОР

Примери:

„Мојот син е толку силен што не може никој да го надмине“ - рекла првата мајка.

„Мојот син е толку силен“, рекла првата мајка, „што не може никој да надмине“.

Првата мајка рекла: „Мојот син е толку силен што не може никој да го надмине“.

Од примериве заклучуваме дека:

а) Во писменото искажување, кога се служиме со директен говор, туѓите зборови секогаш ги ставаме во наводници.

б) Ако меѓу туѓите зборови има вметнато зборови за појаснување, тие се ставаат меѓу запирки.

в) Кога туѓите зборови доаѓаат по зборовите на раскажувачот, пред нив ставаме две точки.

Често пред директниот говор, наместо наводници, се употребува цртичка. Во тој случај туѓите зборови ги пишуваме секогаш во нов ред и со почетна голема буква, а на почетокот и на крајот не пишуваме наводници.

На пример:

- Сине, му се извини ли на човекот што му згазна на ногата?
- Да. Тој се насмевна и ми даде чоколатце. Тогаш јас му ја згазнав и другата нога.

· ____ ·

- Зошто вчера не беше в училиште?
- Ме болеше забот.
- А сега те боли ли?
- Не знам . Забот сега се наоѓа кај заболекарот.

· ____ ·

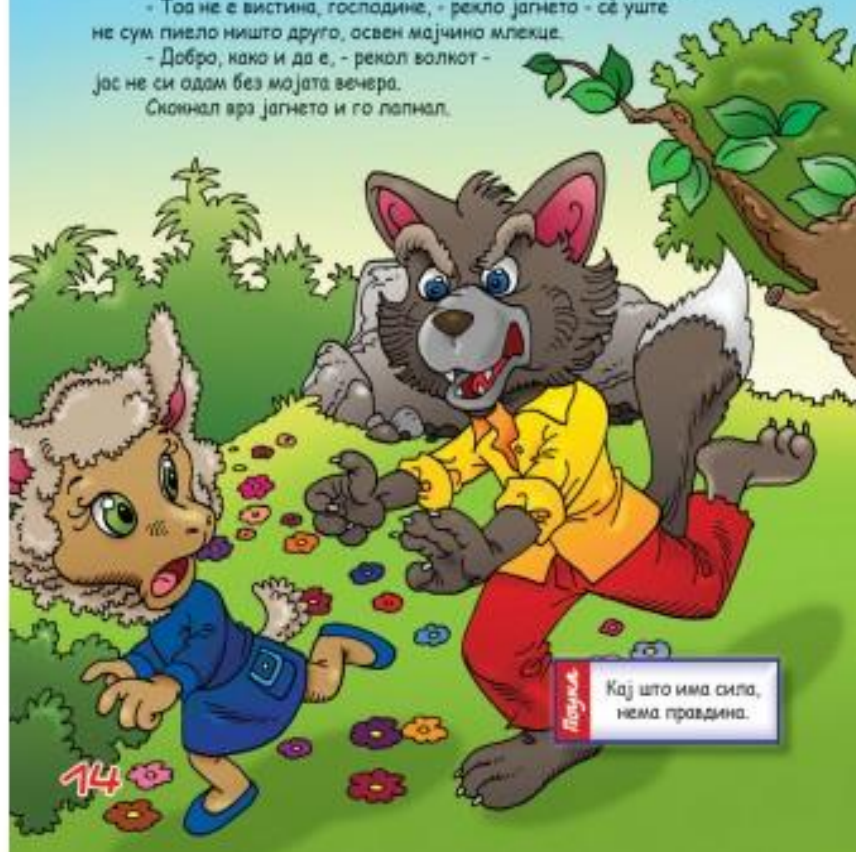
Ако директниот говор е поставен во вид на прашање („Сине, му се извини ли на човекот што му згазна на ногата?“, „Зошто вчера не беше в училиште?“ , „А сега те боли ли? итн.), го викаме директно прашање. На крајот од директното прашање пред знакот наводници го пишуваме знакот прашалник (?).

- Прочитај ја приказната, а потоа на празен лист прераскажи ја нејзината содржина. При прераскажувањето примени го своето знаење за трансформација директниот говор во индиректен.
- Откако ќе ја завршиш работната задача, сподели го напишаното со твоите соученици и дискутирајте за начинот на којшто сте ја направиле трансформација од директен во индиректен говор.

ВОЛКОТ И ЈАГНЕТО

Волкот налетал на едно загубено јагне во планината и решил да се нагости со него. За да најде причина да го изеде, волкот почнал да го обвинува јагнето:

- Минатата година, ти мене многу ме навреди.
 - Но, тоа не е возможно, господине, - заблеало јагнето - минатата година јас не сум било родено.
 - Добро, - остро одговорил волкот, - тогаш си пасело на моите ливади!
 - Тоа не е возможно, - одговорило јагнето - јас сè уште не сум акусило трева.
 - Тогаш, си пиело вода на мојот извор - продолжил волкот.
 - Тоа не е вистина, господине, - рекло јагнето - сè уште не сум пиело ништо друго, освен мајчино млеко.
 - Добро, како и да е, - рекол волкот - јас не си одам без мајата вечера.
- Скочнал врз јагнето и го лапнал.

Кај што има сила,
нема правда.

СОБАТА НА ВУК
ОД МАРТА ЧУПЕВСКА

Во собата на Вук
Играчки еден куп
Наутро убаво спастрени
Довечер дополу скастрени

Предност имаат животните
Со нив му минуваат дните
Секое по еднаш е главно
Нема кое не било славно

Лавот постојано рика
Слонот од глумчето цвика
Лиска кокошки мудро демне
Меца гледа само да дремне

Птици на крокодилот заби му чистат
Си немаат страв и на тоа не мислат
Хипо во калта се прпелка,
сонува порција дебелка

Жирафата лисја си грицка
На сонцето си уживка

Носорогот со рог го буцка
Помалото братче по муцка

Домашни и диви
Шарени и сиви
Кај Вук се сите
Играчки живи.

- Прочитај ја песната „Собата На Вук“ и определи ги следните видови зборови употребени во неа: именки, глаголи, придавки, заменки. Видовите зборови претстави ги во табела.

ЧИЧО МИЧО

од Ања Штефан

(од книгата „Лулашка за сите“)

Кога си беше чичо Мичо млад, тој секогаш беше расположен за шега и за игра. А денес – како да танцува, кога одвај стои? Си седи на клупата и гледа во далечина: „Стар сум, стар“ – си мисли. „Да не беше гитарава, досега ќе се скаменев“ – ете така, си свире и си мрмори, а времето му врви не толку осамено. Си потпевнува, па заборава што пее и пак одново:

– Ќе одам в гора,

по жива вода,

ќе пивнам голтка,

ќе заминe болка...

– Навистина? – се зачу глас од под клупата.

Чичо Мичо погледна и виде дека пред нозе му стои еден стар стаорец.

– Ах – замавна – тоа е само песна...

А стаорецот му врати на старецот:

– Добра е, добра – и почна да ракоплеска. – Ајде, ќе ја извежбаме. И да не донесеме жива вода, песната ќе развеселува. Како почнува?

– Ќе одам в гора...

– Секако не сам.

– По жива вода...

– И лонче имам...

– Ќе пивнам голтка...

– Ќе намокрам опаш...

– Ќе замине болка...

– И сиот свет е наш...

Си пеат, си свират, а стаорецот удира и тропа по клупата.

Ги дочу полското глумче.

– Музика, музика – зацивкува, и ете го, трча, пука со прстињата и врти дајре.

Од грмушката погледнува мачката која веќе неколку години живее во дивина. Внимателно приседнува до нив, го вади свирчето и засвирува, прекрасно, со тенок звук и со душа. Долго време не се дружела, но се снаоѓа некако... Ежот го чу свирчето. Ја фати трубата и, о-хо-хоо, почна да свири!

Верверицата ја чу трубата. Скокна од среќа и отрча по својата стара цитра. Вака никогаш сама од себе не почнува да свири, но ќе засвири ли некој, сметајте на неа.

Дотрча и песот скитник, си седна на купот дрва и ја растегна хармониката. Добро, одвреме-навреме ќе прескокне некоја клавиша, но кој да му забележи. Чичо Мичо сигурно не! Се собраа во голем број – едни свират, други пеат. Светулките светат и квечерината продолжи во ноќ.

Се гушкаат, иако пред малку едвај се познаваа. Чичо Мичо, пак, гегави меѓу нив и добродушно кимнува со главата. Тој е пресрекен секојпат кога ќе се направи забава.

– Можеби е за последен пат – си мисли. Ништо не мудрува и никого не учи, иако е најстар. Само тогаш, кога утрото полека ги раздели, рече:

– Видовте, на сите ни беше убаво. Јас сум овде сам, и кога ќе ви дојде... па знаете, си сакам дружба.

Потоа се разотидоа, секој по својот пат, само песот скитник никаде.

– А ти? – праша чичо Мичо.

– Не знам... и самиот гледаш дека сè потешко се движам, често ми студи, не сум веќе млад...

– Ќе останеш? – праша чичо Мичо, а песот кимна со глава.

– Не плаши се од ништо. Ќе биде поинаку, тоа е сигурно, ама сигурно нема да ни биде здодевно. Не можеш да си претставиш каде сè нема да одиме. Ооо, каде што ќе посакаме!

И почнаа. Чичо Мичо запеа, а песот го придружуваше. Запеаја за далечните места што ги знаеја и за таквите што сè уште не ги виделе. За силните јунаштва пееја и си искажуваа пријателство. Обата без заби, но со авантуристички дух.

– Ако ние не можеме во светот, тогаш светот ќе го донесеме кај нас – се насмевна чичо Мичо, нежно дрнкајќи на гитарата. Сè уште сме живи, сè уште сме тука.

Е, така знае чичо Мичо. Умее со зборовите и за секого го наоѓа вистинскиот. Стар е, ама осаменоста ја победува и кај себе и кај другите.

- Прочитајте го текстот внимателно во себе. Потоа читајте го текстот по улоги каде ќе дојде до израз директниот говор.

Издвој три директни искази од текстот, а потоа истите искази прераскажи ги со свои зборови.

- Го применуваме наученото за директен и индиректен говор

1. Разгледај ги речениците во двете колони и одговори на прашањата

ДИРЕКТЕН ГОВОР	ИНДИРЕКТЕН ГОВОР
Мама ме праша: „Ја читаш ли лектирата?“	Мама ме праша дали ја читам лектирата.
Директорот рече: „Сите дојдоа навреме“.	Директорот рече дека сите дошле навреме.
Илина тивко ми шепна: „Внимавај, те гледа наставничката“.	Илина тивко ми шепна да внимавам зашто ме гледа наставничката.

а. Чии зборови се напишани во наводници? _____

б. Како се искажани истите мисли во речениците од десната колона? _____

2. Заклучи и напиши.

Точното наведување на туѓите мисли се вика _____ говор.

Пр. Сите радосно извикаа: „Утре ќе одиме на кино“.

Кога туѓите мисли ги пренесуваме со свои зборови, тогаш употребуваме _____ говор.

Пр. Сите радосно извикаа дека утре ќе одат на кино.

3. Примени го наученото во примерите.

Следниве реченици во директен говор преобрази ги во индиректен:

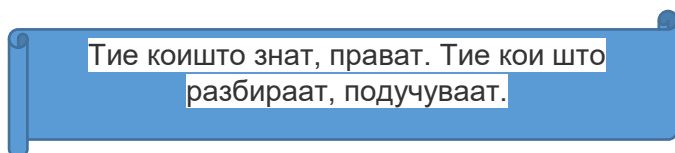
„Оваа е мојата тастатура, ми рече Никола.

„Внимавај на интерпункциските знаци!“ – ме предупреди наставничката.

Сестра ми рече: „Мамо, одам на пешачење“.

Инди́ректниот говор во следниве реченици претвори го во директен . Притоа внимавај на интерпункциските знаци : „ “

1. Наставникот нè праша која идеја најмногу ни се допадна.
2. Марта ја праша Билјана во колку часот ќе оди на театар.
3. Тој засрамено рече дека направил голема грешка.

Април

Април во бел цут спие,
распослан на првата височина
детското оро во својата длабочина,
тајна на прва љубов крие.

Миле на Маре ѝ подари цвеќе
набрано кришум во школски двор.
од збунетост не кажа ни збор,

а колку е, колку е среќен!

Маре во лице доби руменило,
немаше потреба од друг одговор.
Таков молчалив разговор
ништо не би го заменило.

Маре го држи цвеќето в рака,
Убавината на април од него се точи,
Милевото око од Љубов се дрочи.
Љубов е кога некој кришум се сака.

Април во бел цут спие,
распослан на првата височина.
Детското око во својата длабочина
тајна на прва љубов крие.

Методи Манев

Дискусија

- Што мислиш зошто оваа песна се вика *Април*?
- Кому му се посветени стиховите?
- Избери по еден збор од секоја строфа што ти се допаднал најмногу и објасни зошто ти се допадна тој збор?
- Поетските слики се целини во поетска творба. Дали има овде повеќе поетски слики? Наброј ги и објасни ги. Која ти остава особен впечаток?
- Римите се често присутни во поезијата, особено во поезијата за деца, има ли во оваа песна рими? Наброј ги.
- Што мислиш каква би била песната доколку нема рима?

Задача

Прочитајте ја песничката и со другарчето направете една Т-табела. На едната страна пишувајте ги римите, а на другата деминутивите.

Цвеќенце драго

Цвеќенце – насмевко лична

сплети ми лулка од сонце,

јас ќе ти подарам, драго

песна од сребрено свонче.

Ако ме послушаш, мило,

јас ќе те мијам со роса

и како украс од злато

сам ќе те закитам в коса.

Цвеќенце, цвеќенце драго

сплети ми лулка да спијам,

нежност од твојата чашка

и на сон сакам да пијам!

Стојан Тарапуза

Задача: Прочитајте ја песната „Сончевина“ и потоа изработете ги задачите подолу.

Сончевина

Колку бисери низ Вардар се ронат,
белини чисти ко детски солзи,
со илјада лета,
со векови свонат.
На мајчин јазик,
македонски, горски,
колку приказни ти, Вардару, носиш.
Низ твоите води, води, вечерници лирски,
игриви песни,
до Егеј ги водиш.
Во нежни струни
шарланински свирки
послани песни славеи ги леат.

Афион, памук, цвеќиња в бои,
јагниња, божур,
сончевина белее.
Колку си лична,
татковино моја!
Колку бисери низ Вардар се ронат!
Белини чисти ко детски солзи,
со илјада лета,

со векови свонат,
на мајчин јазик
македонски, горски.

Волче Наумчески

Пронајди ги именките и придавките во песната.

Издвој ги необичните украси (придавки) во песната.

Одреди го видот на песната: лирска или епска и образложи го својот одговор зошто мислиш така.

Издвој ги поетските слики водејќи се од целините на изразените мисли и чувства.

Пронајди ги римите и запиши ги.

Порака од јужниот ветер

Пред да пристигне пролетта,

Јужниот ветер телеграма прати.

Во гората мала,

Преку телефонската централа

Ја прими – телеграфист.

Бидејќи не знаеше латиница,

Мораше да ја прочита петнаесет пати...

За неколу дена, ќе настане смена,

Студената зима, реума има...

Јужниот ветер,

Командант на воздушната авијација,

Составена од пилоти смели,

Славеи и штркови во гората ќе слетаат

И ќе ја донесат пролетта.

За таа цел како прво;

Со зелено знаме да се закити секое дрво.

Да се објави по сите списанија и весници,

Прогласени се за херои птиците преселници.

Бидејќи доаѓаат од африканскиот сончев блесок,

Птиците стари и млади
 Полни се со прашина и песок...
 Затоа веднаш да се стопли секоја када,
 За да бидат птиците чисти и бели
 И весели...

Ненад Џамбазов

Дискусија за песната „Порака од јужниот ветер“

Каква е оваа литературна творба според формата во која е напишана?

Кој е основниот елемент на песната?

А што е поголемо од стихот?

Ако знаеме што е стих, а што е строфа, колку строфи и колку стихови има оваа песна?

За кого се *лее* во оваа песна?

Зошто песната носи наслов јужен ветар?

На што те потсетува насловот јужен ветер?

Каде пристигнува пролетта? Кој ја добива веста?

Што се очекува да се случи по провејувањето на јужниот ветер?

Дали има опис на природата во оваа песна? Ако мислиш дека да, посочи ги стиховите.

Во кои стихови песната има необични описи за птиците, животните? Посочи ги тие зборови и описи?

Пронајди ги сите рими во песната и спореди ги. Какви значења имаат?

Песната е посветена на природата, дали со тоа оваа песна е лирска?

Дали би можел/а да направиш поделба на поетски слики?

Опиши една омилена поетска слика?

Дали ти се допадна песната? Можеш ли да кажеш една причина зошто ти се допадна?

Како ти би ја завршил/а песната.

Задача

Направете мисловна мапа за трите поими претставени подолу, тие ќе ви помогнат да напишете стихови кои ќе се римуваат, а ќе бидат поттикнати од оваа ваша мапа.

детство

пролет

природа

Известување

Да се потсетиме:

Известувањето е давање куси, прецизни и точни информации за некој настан.

Тоа може да биде во форма на соопштување и да се однесува за настан кој ќе се реализира во блиска иднина.

Известување правиме и по реализација на одреден настан. Во него се наведуваат точни и прецизни информации за настанот со краток опис за тоа како тој се одвивал.

Известување за настан

Внимателно прочитај го известувањето, размисли и одговори на прашањето:

Зошто по две недели од објавата, немало заинтересирани да се јават во училиштето?

Почитувани,
Во учебна 2020-2021 година училишниот педагог ќе организира едукативна работилница на тема: Како да ја надминеме стресната ситуација предизвикана од пандемијата.

Со почит,

Управата на училиштето.

Запомни!

За да биде разбрано и да допре до читателот известувањето треба да содржи информации кои всушност се одговор на прашањата:

КОЈ ?

ШТО?

КОГА?

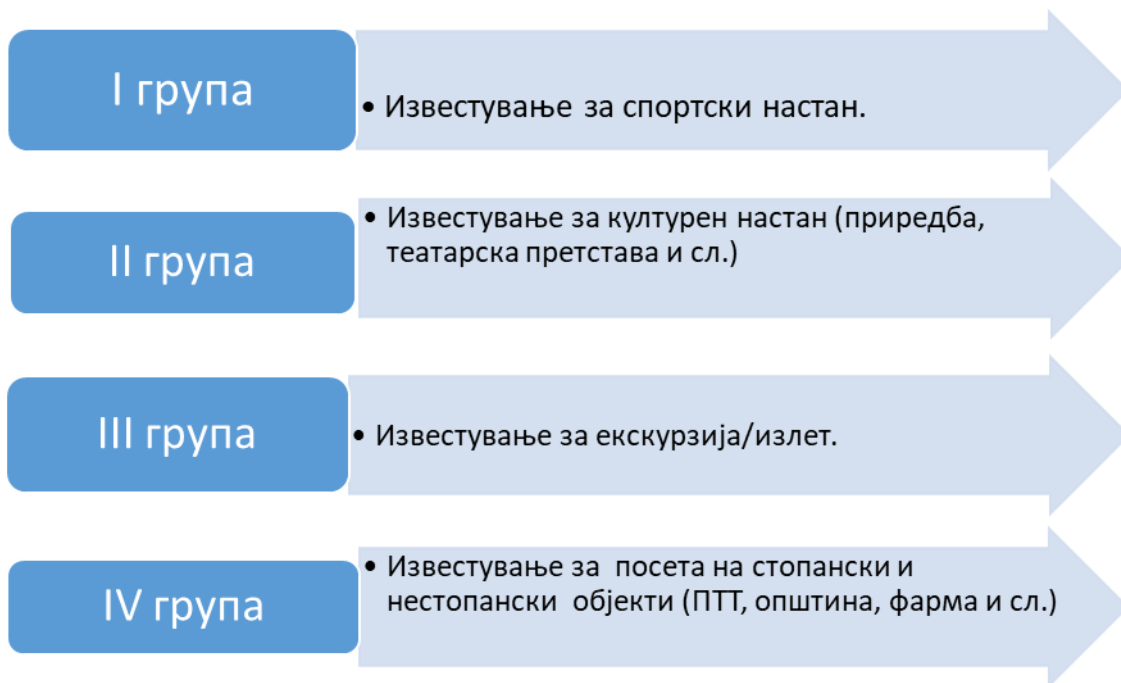
КАДЕ?

ЗОШТО?

Напишете известување во кое треба да внимавате на правилното користење на стандардниот македонски јазик, правописните правила во комуникацијата и одговор на прашањата:

КОЈ? ШТО? КОГА? КАДЕ? ЗОШТО?

Задача за дома

Пронајдете и прочитајте неколку известувања преку интернет или во дневниот печат и споредете ги со известувањата кои вие ги пишувавте.

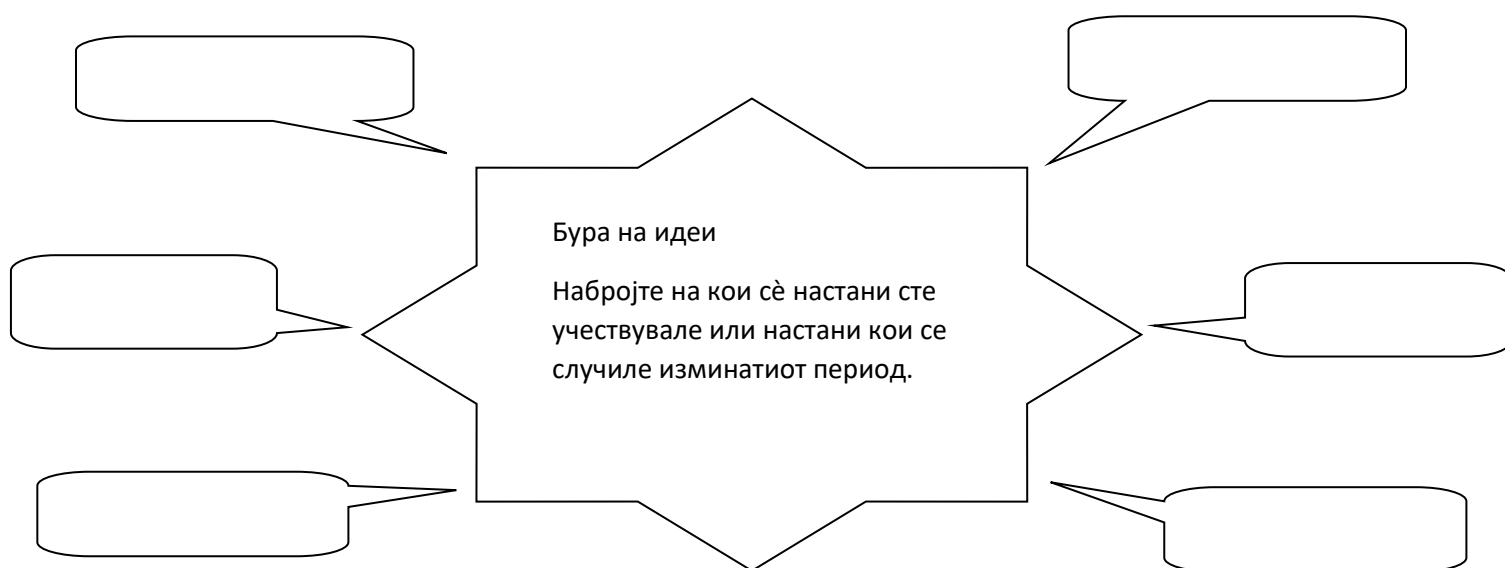
Вежби за пишување известување за одржани настани

- Изработка на книга на паралелката

Да се потсетиме:

Известување е давање куси, прецизни и точни информации за некој настан.

Во училиштето можеме да известуваме за некој настан, посета, изведен излет, екскурзија и сл. Обично известувањата содржат точен датум, време и место на настанот, учесници, краток опис и завршување на настанот.

Работа во групи

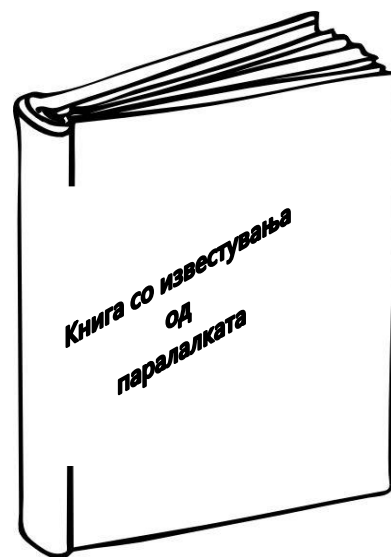

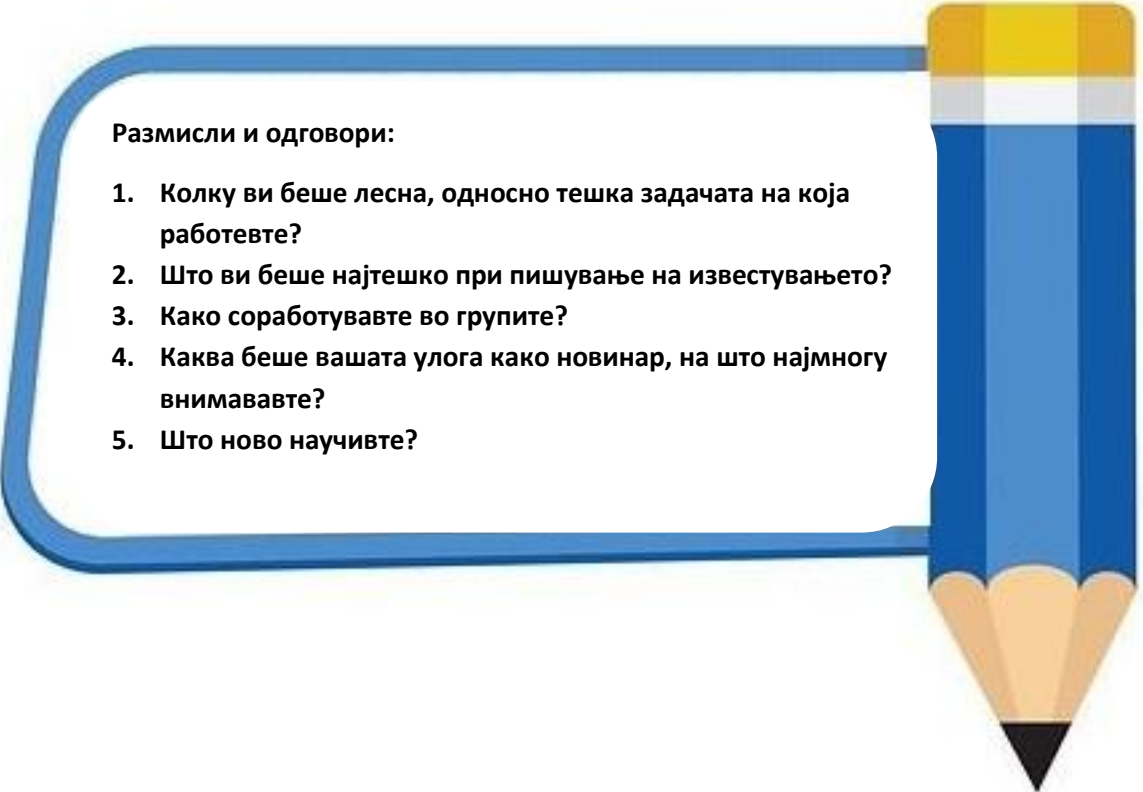
Замислете дека сте новинари кои добиле задача да подготват известување за настани кои се случиле во изминатиот период.

Внимавајте на следните податоци:

- каде и кога се одржува настанот,
- која е причината за настанот,
- кој учествува во него,
- како се одвива и
- кога и како завршува.

Од вашите известувања составете книга на паралелката за настани кои се случиле изминатиот период.

Размисли и одговори:

1. Колку ви беше лесна, односно тешка задачата на која работевте?
2. Што ви беше најтешко при пишување на известувањето?
3. Како соработувавте во групите?
4. Каква беше вашата улога како новинар, на што најмногу внимававте?
5. Што ново научивте?

ДРАМСКИ ТЕКСТ

Да се потсетиме!

Што е тоа
драмски текст?

Што е тоа сцена?
Костими?

Разговорот помеѓу два или повеќе лика и дејствието кое се одвива во определено време и место се нарекува **драмски текст**. Тој може изразно да се чита или да се изведе на сцена.

Сцена е просторот во кој се одигрува театарската претстава.

Изведбата на драмскиот текст на сцена во театар се вика **театарска претстава**.

За нејзино успешно изведување на сцената одговорни се:

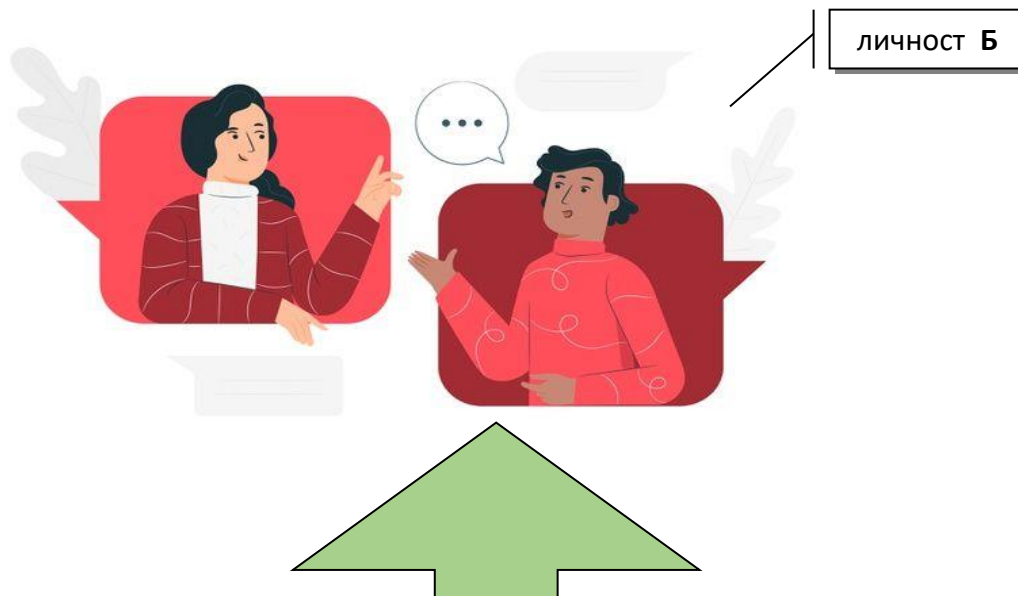
Режисерот кој ги организира сите подготовки во врска со изведбата на драмскиот текст на сцената, дава идеи за подготовка на просторот, ги одбира актерите, дава упатства за нивната игра на сцената.

Сценографот кој се грижи за изгледот на сцената.

Костимографот кој ја подготвува облеката во која ќе настапат актерите и

Актерите кои ги толкуваат ликовите и го претвораат пишаниот текст во жив говор.

личност А

За оваа игра потребни се двајца играчи.

Тие се договараат кој ќе биде личност А, а кој личност Б.

Лицето А треба да му каже на лицето Б еден настан или случка од неговиот живот.

Лицето Б треба да слуша внимателно и потоа да ја повтори истата приказна што е можно поверно кажувајќи ја во прво лице. Тој треба да ги репродуцира не само зборовите, туку и начинот на изразување, чувствата, гестовите и изразите на лицето на неговиот другар/соиграч.

Доколку не се сеќава на сите детали од приказната, подобро е да импровизира отколку да побара помош од лицето А.

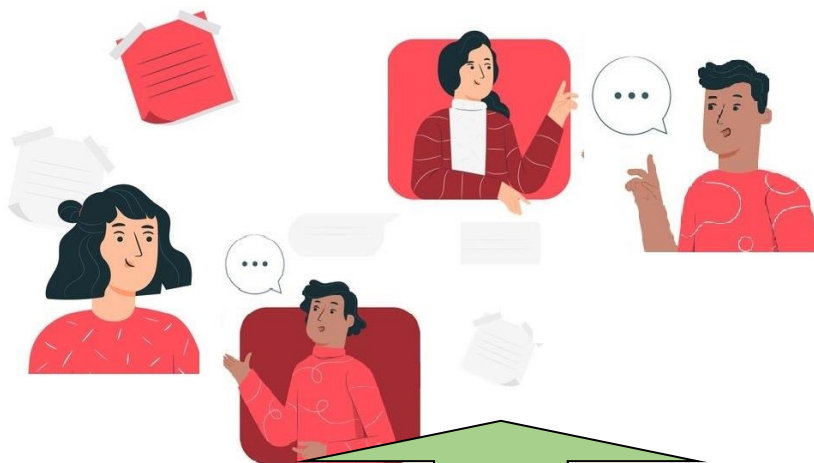
Потоа улогите се заменуваат лицето А станува лице Б.

Играта продолжува со нови задачи.

Играчот Б треба да ја збогати приказната кој ја слушнал но со замислени детали, да измисли поинаква завршница на настанот/случката. При тоа тој треба да користи што повеќе епитети, споредби, хипербола..., да вклучи што повеќе компаративи и суперлативи на придавки во приказната, да ја прераскаже приказната во некое друго време итн.

Два пара играчи се спојуваат и формираат група од четири ученика.

Играта продолжува со нови задачи.

Секој играч ја раскажува туѓата приказна во групата но како да му се случила нему, внесувајќи свои изрази, чувства, гестови на лицето. На тој начин ученикот создава нов лик .

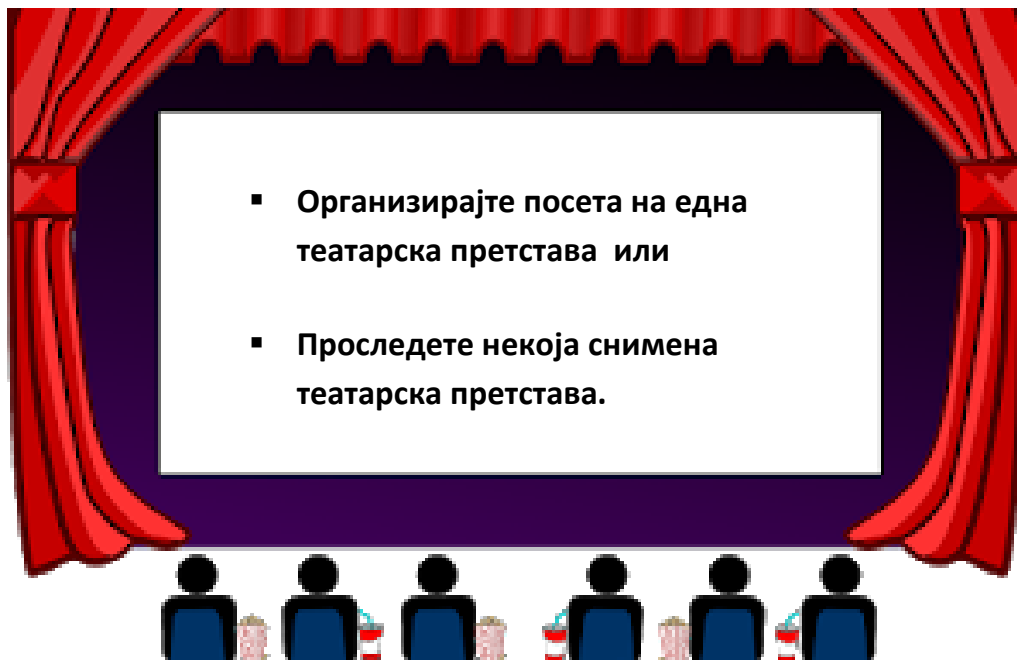
Што ви се допадна во играта и зошто?

Што не ви допадна и зошто?

Како се чувствувте во улога на личност А а како во улога на личност Б?

Која улога повеќе ви се допадна и зошто?

Организирање и изведување драмска игра

Предлози:

<https://www.youtube.com/watch?v=yIV2iopGUQk&t=753s> –

Алиса во земјата на чудата, според романот на Луис Керол, Театар за деца и младинци, Скопје.

<https://www.youtube.com/watch?v=NvS29PhcDaE> – Пинокио, според текст на Карло Клоди, Театар Куманово

<https://www.youtube.com/watch?v=ekOREDGGBCk> - Мачорот во чизми, бајка – театар „Војдан Чернодрински“, Прилеп

<https://www.puppet.com.mk/pretstavi/machorot-vo-chizmi> дел од репертоарот на Театар за деца и младинци, Скопје

Која претстава следевте?

Со кои ликови се запознавте?

Каде се одвиваше дејството?

Опиши ја сцената?

Долголку сте имале можност да посетите театарска претстава во театар и да проследите снимена театарска претстава, направете

На кој начин едно прозно дело може да се прилагоди во драмски текст?

За да може едно прозно дело да биде прикажано како драма, односно претстава се прилагодува на тој начин што од ликовите се создаваат улоги и еден кој ќе биде наратор, односно раскажувач на настанот.

Бидете креативни!

Работете во групи

Направете избор од неколку текстови.

Внимателно прочитајте го и прилагодете го за читање по улоги.

Организирајте мала театарска претстава, оживејте ги ликовите.

Публиката нека го каже својот коментар.

Добредојдовте во месецот мај!

Мај е месец на радост, среќа, убавина, нови можности , нови планови...

Мај е месец на јоргованите, на лалињата, на трендафилите...

Месец мај е за Велигден, за великаните на македонската историја, писменост и култура...

Месец мај е месец во кој треба да се потсетиме дека работата, трудот и знаењето се нешта што ни даваат крилја, слобода и самодоверба... мај е месец посветен на работникот, трудбеникот...

Месецот мај е месец во кој докажуваме дека учиме за знаење, а не за оценки.

Да повториме и да се потсетиме

1. Ученици, поделете се во парови. Кажи му на твоето другарче 2 збора, а твоето другарче нека ги каже гласовите од кои е составен зборот и нека ги запише на соодветно место во „Т“ табелата (со звучни и безвучни согласки). Потоа заменетет ги улогите.

звучни согласки	безвучни согласки

2. Препиши го извадокот: „Мостови“ од Глигор Поповски и именките во него претвори ги во форми со кои ќе биде искажана милост кон предметите, суштествата или појавите што се именувани со нив.

„Низ долината тече река. Малку понатаму, на издигнатите падинки стојат две куќи. Нивните прозорци свртени се како очи едни кон други. На прозорците стојат две деца. Летно време реката се претвора во поток. Децата газат со босите нозе низ топлата вода.“

3. Именките од следните реченици претвори ги во форми со кои ќе биде искажано нешто големо или грдо.
 - На планината гореше оган.
 - Одеше по улицата и се сопна на камен.
 - Низ оџакот на куќата излегуваше чад.
 - Со секирата го пресече дрвото.

- Скокна од креветот, ја стави капата и излезе низ вратата.
4. Прочитај го внимателно текстот. Во него се направени грешки при употребата на голема буква. Препиши го текстот во тетратката и исправи ги грешките.
- „Јован попоски живее во охрид. Кога времето е убаво често шета по брегот на охридското езеро или на самоиловата тврдина. За летниот распуст кај него доаѓа неговиот братучед марко, кој живее во србија. Заедно ќе го прослават и празникот илинден. тогаш во охрид доаѓаат многу туристи, бугари, срби, германци, холанѓани и други. За нова година јован ќе оди во посета на марко.“
5. Пред секоја именка додај ја соодветната показна замена:
- ----- девојче што седи на клупата е мојата другарка.
 - Брат ми го купи ----- велосипед.
 - ----- зима ќе одам во Маврово.
 - ----- човек многу сака да чита книги.
 - ----- патики се многу убави.
 - Многу ги сакам ----- колачиња.
6. Глаголите: **плете, лета и оди** менувај ги по лице и број во минато, сегашно и идно време, а потоа со секој од нив формирај по една реченица.
7. Во следните прости реченици подвлечи ги неопходните членови на реченицата што го појаснуваат прирокот.
- Штркот слета на оџакот од нашата кука.
 - Ветерот силно вее.
 - Жолтите лисја се одронуваат од дрвјата.
 - Густа магла падна во полето.
 - Малото девојче се мие на чешмата во дворот.
8. Играј со своето другарче и учи! Едниот ученик кажува проста реченица, а другиот истата ја претвора во сложена реченица. Потоа заменете ги улогите.
- Пример: Ана собира цвеќиња во дворот.- проста реченица
- Ана собира цвеќиња во дворот, а нејзиниот брат вози велосипед и весело пее.
- сложена реченица
- а) -----
-
- б) -----

- в) -----

г) -----

9. Образувај 5 реченици во кои ќе употребиш **збирни именки**.

10.

а) Дадените реченици напишани во директен говор преобрази ги во индиректен.

-Дедо ми ми рече: „Подај ми ја кошницата со јаболка!“

-Сашо рече: „Не можам да дојдам на твојот роденден“.

-Јасна ме праша: „Можел ли да помогнеш со домашната по математика?“

б) Дадените реченици во индиректен говор преобрази ги во директен.

-Судијата му рекол на селанецот дека тоа не е неговото магаре.

-Гоце праша кога ќе одиме во зоолошка градина.

-Баба ми рече да внимавам и да не ги газам цвеќињата.

МАЈСКИ ПРАЗНУВАЊА – НАСТАНИ, ЛИЧНОСТИ И ДЕЛА

На гости кај месец мај

Ги поканил мај
сите бубачки на чај,
да му бидат гости
и пчели и оси,
кротки бубамари
и бумбари стари,
пеперуги лесни
и штурци со песни.

Си приготвил мај
садови за чај.
Во ливада седел
златни чашки редел
и паници разни
шарени и мазни.

Им налевал мај
на гостите чај
во лалиња бели,
во качунки цели,
во ајдучки тревки,
во јаглики кревки,
дарежливо сипал
ги нагостил сите.

Васил Куноски

Честит Први мај!

Едно мало моме
по улици кружи,
в раце носи китки
со црвени ружи.

Па го кити секој
со црвена ружа,
потоа за поздрав
и раче му пружа:

-Чичко, ај честит
овој убав мај,
радост нека блика
в сиов роден крај.

Васил Куноски

Ајде жалај ме Малино моме

Ајде, жалај ме, Малино моме, плакај ме,
оти ке идам, Малино моме, комита!
Ајде на таа, Малино, Пирин Планина,
на кумитското, Малино, збориште!
Ајде отиди, Малино моме, в градина,
ајде набери, Малино, китки трендафил,
ајде накичи, Малино, Делчев војвода,
и неговата Малино, верна дружина.

Мисли од Гоце Делчев

- Светот го разбираам како поле за културен натпревар меѓу народите.
- Не верувајте им на зборовите, верувајте им на делата!
- Дали може да има друго место за еден Македонец освен Македонија?

Значењето на Гоце Делчев

Гоце Делчев (1872-1903) е еден од најголемите револуционери во историјата на македонскиот народ, лидер на ТМОРО, подоцна преименувана во ВМРО.

Појавата на Гоце Делчев на македонската историска сцена е поврзана со неговата генијалност, со неговото грандиозно дело, кое претставува печат на времето во кое живееше и дејствуваше. Тој и неговата револуционерна генерација изникнаа од народот и успеаја да проникнат во сите негови желби, стремежи и интереси. Против стегите на тоа вековно ропство се изрази настојувањето за реализација на националната и социјална слобода, како единствен излез за да се стане целосен господар на сопствената земја. Гоцевата големина е во неговата саможртва за татковината која толку многу ја љубеше, во желбата за ослободување на народот за кого дишеше. Автономна македонска држава беше неговиот најголем сон кој го преточи во ореол на признание и почит. Неговото име стана поим, легенда, синоним за непокор и непрегор, вечен патоказ вткаен во свеста на македонските народни маси. Тоа допре и до последното катче на Македонија и стана симболот и знамето околу кое измачениот Македонец ги вплете сите свои надежи и стремежи за слободен и достоин човечки живот.

Гоце и денес е жив во нашиот незаборав!

Кирил и Методиј

Пред многу векови, пред многу лета,
тргнале тие на мисија света.
Со добра мисла и со збор благ,
да носат светлина каде владеел мрак.
Народ да опишменат, измачен, беден,
но за ука и знаење жеден.
Народ кој сакал сам судбина да крои,
да чита и пишува на јазикот свој.
Со верба во Бога носејќи тешко бreme,
го посеале тие своето семе.
Словенските браќа, учители вредни
направиле азбука за поколенија следни.

Истражи: Кирил и Методиј се осноположници на словенската писменост, автори на првата словенска азбука - Глаголица. Потруди се да најдеш информации за нивното дело и провери дали песнта која горе ја прочита ја одразува нивната дејност и лик.

Изговори малечок збор

Изговори малечок збор
со погледот, со насмевката,
збор што не ќе го измислат утре,
што не бил роден вчера.
Тој ќе му даде свежа боја на цветот
и зелена крв на тревката.
Таков збор изговори.
Невидлив но тврд столб.
Збор – вера.
Подари ми таков збор.
Незабележлив и без цена,
што има својство на постојан оган,
збор што грее.
Неговиот живот ќе кружи
во секоја моја вена.
Во крвта моја немирена
неговата жар ќе тлее.

Видое Подгорец

Правилно го применувам директниот и индиректниот говор

1.Татко ми ме праша: „Ја читаш ли книгата?“	Татко ми ме праша дали ја читам книгата.
2. Наставникот рече: „Сите дојдоа навреме“.	Наставникот рече дека сите дошле навреме.
3. Галена тивко ми шепна на часот: „Внимавај, те гледа наставничката!“	Галена тивко ми шепна да внимавам затоа што ме гледала наставничката.

Која е разликата помеѓу речениците од левата и десната колона?

Чии зборови се напишани во наводници?

Како се искажани истите мисли во речениците од десната колона?

Зошто не се употребени наводниците кај овие реченици?

УПОТРЕБА НА ДИРЕКТЕН ГОВОР

Вежба

1. Следната реченица запиши ја во директен говор.

Наставничката му рече на дежурниот ученик да ја избрише таблата.

2. Во следниот извадок од текст стави ги потребните интерпункциски знаци кај директниот говор.

Таа им рече Деца бидете мирни! Денес за последен пат ќе проверам што сте научиле и ќе ви ги дадам свидетелствата. Се согласувате нели? Се согласуваме викнаа самовилчињата едногласно. Добро рече учителката. Кој ќе ми каже кој дрвја расцутуваат први во шумата Сите самовилчиња кренаа рака и викаа Јас учителке, јас учителке

од Владимир Лукаш

Паторот Душко се накашла и почна: „Еднаш, не така одамна, всушност, пред малку, или сега, или во некоја далечна иднина, еден мравојад-импресарио со неговата циркуска дружина дојде, или ќе дојде во една шума и поставил, или постави, или ќе постави голем шарен шатор и –“

„Леле, те молам, раскажувај во едно време. Кажи: еден мравојад-импресарио со неговата циркуска дружина дојде и постави голем шарен шатор и така натаму“, се побуни мечокот Сашко од прозорецот на пештерата и влезе внатре да гледа фудбалски натпревар помеѓу жирафите и скакулците.

„Што му фали на минатото?“, праша слонот Ставре, „Јас би почнал вака: Си беше еднаш еден мравојад... нели звучи подобро?“

„Не. Сегашното време е најдобро“, рече штркот Ѓоко и одлета на југ.

„Зошто одлета на југ кога е пролет?“, праша ретриверката Вини.

„Да си купи велосипед“, рече дождовната глиста Цртка и почна да се врти во круг.

„Велосипед? Па каде ќе го вози, на оцак?“, праша со неверица верверичката Мица.

„Каде гледаш оцак во шумава? Ќе го вози в гнездо, така прават сите“, рече колибрито Титан и побрза да си ги напумпа гумите на тротинетот.

„Ве молам, може да продолжам со приказната?“, викна паторот Душко.

„Која приказна?“, сонливо праша антилопата Пенелопа.

„За мравојадот, како која!“, се налути паторот.

„Ааа, ја знам! Кога мравојадот скокна со падобран и слета на Северниот пол и се запозна со поларниот мравојад Јети, кој му направи сладолед од поларни мравки, или, кога си стави маска на чивава и му лаеше на сонцето?“

„Не за тој мравојад, овој е друг!“

„Не знаев дека има друг мравојад...“, рече прасето Грок и заспа.

„Има, секако дека има, не постои само еден мравојад на светов!“, викна паторот.

„Сакаш да кажеш дека, исто така, нема само една срна?“, со неверица праша срната Мила.

„Да. Има илјадници срни, илјадници врапчиња, илјадници слонове, илјадници мравки и илјадници мравојади!“

„Нема илјадници бенгалски тигри, на пример“, се побуни бенгалскиот тигар Кришна.

„Ниту илјадници носорози“, рече носорогот Нострадамус.

„Илјадници!? Нема ниту еден еднорог!“, рече еднорогот Мите и исчезна.

„Добро. Некои животни се побројни од другите. А сега, ќе може да ја продолжам

приказната?“ , воздивна паторот Душан.

„Ехеееј, дојдете сите во центарот на шумата, бргу, бргу!“ , викна желката Молња.

Сите животни – освен паторот – побрзаа да стигнат во центарот на шумата, а таму, циркуската дружина на познатиот мравојад-импресарио постави голем шарен шатор во кој имаше сешто: бизонот-акробат, фоката-жонглерка, делфинот-пламеноголтач и десетици други талентирани животни – циркуски легенди.

Паторот Душко тивко воздивна и грицна од ужинката што си ја беше спакувал во новогодишна салфетка.

„И, што се случи?“ , праша еден безимен лемур со големи, збунети очи, додека од центарот на шумата ечеше гласот на мравојадот-импресарио кој со восхит ја раскажуваше приказната за авантурите на неговата циркуска дружина.

Прочитај го текстот внимателно и одговори на поставените барања.

Подвлечи ги видовите зборови во текстот според барањата:

ИМЕНКИ

ПРИДАВКИ

ГЛАГОЛИ

(црвена боичка)

(сина боичка)

(зелена боичка)

Пополни ги табелите со внесување на зборови од текстот на соодветното место!

ИМЕНКИ		
Машки род	Женски род	Среден род

--	--	--

ГЛАГОЛИ		
ВРЕМЕ		
Минато	Сегашно	Идно

1. Простите реченици обој ги со сина боја а сложените со црвена боја.

- Стефанија ја чекаше својата мајка да дојде од работа.
- Бојан синот на соседите, патува со воз кај својата баба.
- Ања оди во училиште.
- Птицата направи ново гнездо и во него изведе три пиленца.

4. Простите реченици дополни ги со додатоци.

- Јоргованот мириса
- Марко игра
- Цвете чита

5. Напиши две сложени реченици!

Себичниот џин

Секое попладне, враќајќи се од училиште, децата одеа да си играа во градината на џинот. Тоа беше огромна прекрасна градина со мека, зелена трева. Овде-онде низ тревата цутеа убави

цвеќиња како свездички и во неа имаше и дванаесет праски, кои напролет ги красеа нежни розови и бисерни цветчиња, а наесен раѓаа богати плодови. Птиците скокаа по дрвјата и толку умилно пееја што децата ја прекинуваа играта за да ги слупнат нивните песни.

-Ох, ама сме среќни овде!-зборуваа тие меѓу себе.

Еден ден дојде џинот. Дотогаш беше на гости кај својот пријател џинот од Корнвол кај кого седеше 7 години.Кога минаа седумте години, тој го беше кажал сето она што имаше да го каже зашто беше ограничен, па реши да се врати во својот замок. Кога стигна тој ги виде децата како си играат во градината. Што правите овде?-викна тој со груб глас, од што децата се разбегаа. – Мојава градина е само моја. – рече џинот - секој мора да го знае тоа, а јас нема да дозволам никој друг да игра во неа освен мене.

Тој крена висок ѕид и стави табла со ваков натпис:

ПРЕСТАПНИЦИТЕ ЌЕ БИДАТ КАЗНЕТИ

Тоа беше еден многу себичен џин. Кутрите деќиња немаа каде да си играат. Се обидоа да си играат на патот, но тој беше полн со прав и камења, а децата тоа не го сакаа. П часовникот се врткаа околу високиот ѕид и зборуваа за чудесната градина меѓу сидиштата. –Колку бевме среќни таму – си велеа.

Тогаш дојде пролетта и насекаде имаше цвеќиња и птички. Само во градината на себичниот џин се уште владееше зимата. Птиците не сакаа да пеат во неа, зашто таму немаше деца, а дрвјата забораваја да процутат. Еднаш еден убав цвет ја крена главата низ тревата, но штом ја здогледа таблата, толку му падна жал за децата, што ја нурна главата в земја и продолжи да спие. Само снегот и мразот беа задоволни.

-Пролетта за заборава оваа градина – викаа тие –овде можеме да живееме цела година.

Снегот ја покри тревата со својата голема бела наметка, а мразот ги обвитка дрвјата во сребро. Тогаш тие го викнаа северко да им прави друштво и тој дојде. Тој беше завиткан во крзно, по цел ден беснееше низ градината и ги уриваше оџаците.

-Местенцево е одлично, - рече тој – мораме да го викнеме на гости и градот.

Така стигна и градот. Тој секој ден по три часа тропашапо покривот на замокот се додека не ги испокрши речиси сите ќерамиди, а потоа вртеше околу градината колку што можеше побрзо. Беше облечен во сива облека и ѕдивот му беше како мраз.

-Не ми е јасно зошто олку доцни пролетта – рече себичниот џин. Седеше крај прозорецот и ја гледаше својата студена бела градина. – Белки ќе се смени времето.

Но, не дојдоа ни пролетта, ни летото. Есента на сите градини им подари златни плодови, само на градината на џинот не ѝ даде ништо.

-Толку е себичен! – рече таа.

Така, во градината постојано владееше зима, а северко, градот и снегот, играа оро меѓу дрвјата.

Еден ден, џинот разбуден лежеше в кревет кога слуша прекрасна музика. Таа толку убаво му годеше на душата што помисли дека сигурно свират кралските музичари. Всушност, тоа беше едно трнарче, што пееше под неговиот прозорец, но бидејќи тој долго не беше чул птичја песна во својта градина, му се пристори дека тоа е најубавата музика на светот.

Тогаш градот престана да му тропа над глава, северско го прекина своето врескање и низ отворениот прозорец до него дојде чудесна миризба.

-Веројатно, конечно стигна пролетта – рече џинот, скокна од креветот и погледна надвор.

Што здогледа?

Тој виде величествена глетка. Низ еден мал отвор на сидотдецата се пикнале во градината и седеа на гранките од дрвјата. На секое дрво можеше да види по некое детенце. Од радост поради тоа што се вратија децата дрвјата беа облекле цветно руво и нежно мавтаа со рацете над детските глави. Наоколу летаа птички и радосно црцореа а цвеќињата сиркаа низ зелената трева и се смееја. Глетката беше прекрасна, само уште во еден агол владееше зимата. Тоа беше најоддалечениот агол на градината и таму стоеше едно мало дете. Тоа беше толку малечко што не може да ги дофати гранките на дрвјата и одеше наоколу жално плачејќи. Кутрото дрво, целото беше покриено со мраз и снег, а северко околу него беснееше и завиваше.

-Качи се горе, детенце – му рече дрвото и ги спушти своите гранки колку што можеше подолу. Но детето беше премногу малечко.

Кога џинот говиде ова, срцето му смекна.

-Колку бев себичен!- рече тој – Сега ми е јасно зошто пролетта не сакал да дојде ваму. Ќе го качам кутрото детенце на врвот на дрвото, ќе го урнам сидоти мојава градина засекогаш ќе стане игралиште за децата.

Навистина му беше жал поради таквата постапка.

Тогаш, тој слезе по скалите и тивко ја отвори вратата, па влезе во градината. Но, штом го здогледаа децата, од страв се разбегаа и во градината повторно завладеа зима. Само

малечкото дете не избега, зашто очите му беа полни со солзи и не забележа дека џинот доаѓа. Тогаш џинот му се прикраде одзади, нежно го крена и го качи на дрвото. Дрвото веднаш процуте, птиците дојдоа и запеаја на него, а детенцето го гушна џинот и го бакна.

Кога видоа децата дека џинот веќе не е лош, дотрчаа назад, а о нив дојде пролетта.

-Ова сега е ваша градина, дечиња! – рече џинот и го урна сидот. Кога напладне одеше народот на пазар, го забележа џинот како си игра со децата во најубавата градина што ја виделе дотогаш. Децата си играа цел ден, а вечерта му пријдоа на џинот за да се поздрават.

-Каде е вашето мало другарче?-праша џинот –Она што го качив на дрвото?-Џинот него најмногу го засака зашто го бакна.

-Не знаеме ! – одговорија децата. –Си замина.

-Речете му да не се плаши и утре повторно да дојде, - рече џинот.

Но, децата рекоа дека не знаат каде живее и дека никогаш порано не го виделе.

Џинот се натажи.

Секое попладне, по часоците, децата доаѓаа и си играа со џинот. Но, никој никогаш не го виде детето кое џинот го сакаша. Џинот беше многу љубезен со децата, но сепак копнееше по својот прв пријател и често зборуваше за него.

-Толку би сакал да го видам, -имаше обичај да каже.

Минуваа години, а џинот остаре и многу заслабна. Веќе не можеше да си игра, па седеше на еден голем стол, ги гледаше децата како си играат и се восхитуваше на својата градина.

-Имам многу убави цвеќиња –велеше тој, -но децата се моето најубаво цвеќе.

Едно зимско утро, додека се облекуваше, тој погледна низ прозорецот. Веќе не ја мразеше зимата зашто знаеше дека пролетта само спие и дека цвеќињата почиваат .

Одеднаш ги протри очите и целиот вчудовиден гледаш и гледаше. Глетката беше навистина чудесна.

Во најоддалечниот агол на градината, дрвото беше целото покриено со нежен бел цут. Гранките му беа златни, на нив висеа сребрени овошки, а под дрвото стоеше детето кое тој го засака многу одамна. Џинот истрча по скалите во градината, сиот радосен. Поита преку тревникот и му пријде на детето.

-Кој си ти? – праша џинот и од страшна возбуда падна на коленици пред детето.

Детето му се насмевна и му рече:

-Еднаш веќе ми дозволи да си играм во твоја градина.

Попладнето, кога дотрчаа децата, го најдоа џинот како лежи мртов под дрвото покриено со бел цут.

Оскар Вајлд

Дискусија

Каков е овој текст? (помош: во кои текстови има џинови?)

Каков е џинот во овој текст? Можеш ли да го опишеш?

Според кои описи или настани кои ги согледа го опишуваш така џинот?

Што поседувал џинот, а другите во неговата околина го немале?

Како е опишана градината?

Што прават децата во градината?

Кој и што сменува? Дали било тоа фер? Објасни го својот одговор?

Како е опишана околината во која живее џинот во средината на текстот? Пронајди ги цитатите кои ќе го докажат тоа?

Зошто е околината таква? Кој е виновен за тоа? Зошто?

Што значат студот и топлината во овој текст?

Како е казнет џинот за својата себичност?

Кои особини ги имаат децата, а кои особини ги ма малечкото дете? Споредете ги.

Најмалото дете не се исплашило од џинот. Можеш ли да најдеш причини за тоа во текстот?

Која е темата на овој текст? Која пак е пораката за тебе од овој текст?

Направи стрип со неколку од тебе избрани и за тебе важни моменти, од текстот „Себичниот џин“.

Разбудување

Утро е. Сонцето прснало зраци,
а Марко спие со насмевка лека:
-Можеби сонува весели игри,
шарена топка, ливада мека;
или на коњ белогрив јава,
можеби собира капини зрели,
или од штици куќарка прави.
Кон бескраен простор в тишина чудна
ко космонаут, можеби, лета,
или со знаме радосно в рака.
на јуриш води јуначка чета.
можеби фатил зајаче сиво,
или се капе во бистра река...
Утро е ... Мајка му тивко го буди:
-Станувај, Марко, школо те чека!

Бистрица Миркуловска

Што му претходи на разбудувањето?

Како се вика детето во оваа песна?

Што прави Марко?

Што вели поетесата, како што можеби се сонува Марко себеси?

Одреди ги римите во оваа песна? Запиши ги во парови и направи свои примери.

Што сонуваш ти? Кој е твојот најубав сон?

А кој сон го сонуваш на јаве? Колку е тој остварлив?

Другарство

Што е тоа другарство,

дали некој од вас знае,

се купува ли со пари,

со услов ли се зема,

или има средина

кајшто него воопшто го нема?

Ако некој мисли така

секако се лаже

другарството предмет не е,

ниту само збор,

туку тоа нешто повеќе е,

тука лежи мојот одговор.

За вистинска дружба треба

да си хуман, толерантен

и искрен до крај,

другарството тоа бара
и тоа е, добро дете,
одговорот – знај.

Славка Арсова

САПУНОТ И РАЦЕТЕ

Сапунот им здодевал на рацете:

-Нечистотници! Јас ви велама, јас ве чистам, јас ве перам!

-Срам да ви е! Вие што не можете без мене.

А кога еднаш тој паднал од чешмата во калта, долу, рацете го кренале и го измиле, зашто сиот бил извалкан.

Александар Кујунџиски

СИ БИЛ ...

Си бил еден некултурен Јас Да Кажам.

Постојано им упаѓал во раскажувањето на другите. Никако да престане да се јавува неповикан.

А еден ден го замолчале два кренати прста.

Александар Кујунџиски

КРАЈОТ НА КАВГАТА

Пролетните цвеќиња, кукурекот и качунката, се скарале околу тоа кое од нив попрво да расцвета.

- Јас морам да бидам прв! – рекол кукурекот, позеленувајќи од бес.
- Е, не ти, туку јас! – рекла качунката, жолтеејќи од лутина.

И додека кукурекот и качунката се карале, карале, кокичето веќе го раширило своето расцветано бело фустанче.

Сите му се радувале и му се восхитувале!

Александар Кујунџиски

Вежби – еден текст – повеќе задачи.

1. Во текстот „Крајот на кавгата“ има повеќе именки, пронајди ги и одреди го нивниот род и број. Секоја од именките определи ја каква е во својот вид (општа или сопствена).
2. Подвлечи ги глаголите и посочи во кое време се случува дејството кое го изразуваат.
3. Напиши по две придавки кои го опишуваат кукурекот и качунката.
4. Напиши дали го оправдуваш однесувањето на кукурекот и качунката. Што мислиш ти за кавгите? Дали се тие добри? Образложи го својот одговор.
5. Прераскажи го текстот употребувајќи индиректен говор.

ГОДИШНИОТ УМОР И ТЕТОВИРАНИТЕ РИБИ

Си беше чудниот чичко наречен Годишен Умор. Него можеа да го забележат само сиромашните луѓе кои немаа многу пари а многу сакаа да летуваат крај мориња и езера. Богатите и не знаеја дека такво суштество постои. Кон крајот на август и почетокот на септември чичкото Годишен Умор по цели денови се влечкаше по улиците на големите градови. Неговото лице целото беше претворено во болен грч, беше тоа некоја тотална измореност, старечка гајлелисаност...и сите оние некогаш фини црти на лицето сега беа само една хаотична истутканост небаре само добро пеглање може да му ја поврати свежината на изразот.

Можеби затоа луѓето веднаш штом ќе го здогледаа, и без да сакаат, се прашуваа:

-Уф, а каков беше мојот годишен одмор?! Се изморив или се одморив?! И со тоа прашање луѓето се чудеа со години и години (и, којзнае дали некогаш ќе го најдат вистинскиот одговор).

За среќа светот има и деца. Атие немаат проблеми со такви чуденки. Децата толку го сакаат годишниот одмор што би дале и пет години за еден годишен одмор.

А ова што сега ќе го прочитате е дел од белешките за летувањето на еден четвртоодделенец.

И јас бев на годишен умор. Да, да –умор. Така барем велат моите родители. Чудни некои луѓе. Таа уживанција од овде до Франција, ја нарекуваат умор. Јас сум луд по одморот. А и тој по мене. Имам само една мала забелешка за годишниот одмор. Колку да не речете дека се ми е погодено, дека имам идеална живеачка. Мала забелешка, речиси дребулија. Зошто годишниот одмор да се користи само еднаш годишно? Според мене и неколку непознати научници пожелно е тоа да е прави барем четирипати годишно. Колку едното годишно доба, летото, да не им се перчина есента, зимата и пролетта. Ете само тоа.

Знаете што најмногу ми се допаѓа кај годишниот одмор? Тоа што кога ќе се распостеле пред тебе со сите оние месеци, денови и недели, ти се чини дека си застанал пред една бесконечност од виножита, неразделни книги, кошаркарски средби огнометни тркалишта ... една супер уживанција.

Затоа кога јас одам на летување сакам да сум како Гуливер. Да, оној вистинскиот Гуливер на Џонатан Свифт. Сакам да доживеам необични нешта. Не само да и рипам на водата како рипнат, па да им влеувам на брановите шлаганици како влешнат, а рибите да ги вадам од паметкога ќе нуркам во оваа своја ужас фаца како рибнат.

Тоа е затоа што сакам да имам што да им кажам на своите другари кога ќе се вратам од одмор. Нели само еднаш се оди на годишен одмор. Само еднаш кога имаш дванаесет години.

И така, ви велам јас, ова лето беше најубавото лето во мојот живот.

Бев на море. Како се вика морето? Не знам. Кога раскажував што сè ми случило на неговите плажи, тие што ме слушаа сето време повторуваа:

-Ајде море!

Значи ќе да го има тоа чудно име: Ајде море. Не сум баш сигурен, а ма ете ќе гонаречам така – Ајде море.

Рибите во тоа море се малку многу фантастични. Оние пољубопитните пливаат на места каде што можат да бидат уловени од некој рибар. Затоа тие со себе си носат масло за пржење. Ете, по цена на сопствениот живот, и тие сакаат да одат на годишен одмор, да видат како е на суво кај луѓето. Па дури и да сирнат во нивните кујни и тави за пржење. Храбри некои риби.

Меѓу другите суштества во тоа море има и тетовирани риби. Тие се модерни рипки. Некои од нив си имаат истетовирано по телото и цели реченици. На пример овие:

-Јас ни случајно не сум за јадење!

-Уловете некоја друга, јас имам големо и сиромашно семејство!

-Зеленчукот и овошјето се поарни за здравјето од рибите! Жими ми мајка!

И други.

Во водите на Ајде Море има и училишта за риби. Ви нив малите рипки учат како да станат големи риби, затоа што судбината на малите риби во сите мориња е иста. Редовно да бидат храна за големите риби.

Затоа еден ден во тоа море сите риби ќе бидат големи. И ќе престанат да се јадат меѓусебе. Но што ли ќе јадат тогаш? Конзерви со риби, сардини?! Па и нив ќе мора некој да ги улови. Не знам што ќе јадат. Ова е сериозен проблем и затоа ветувам дека ќе ги истражам докрај сите мориња на светот. Затоа ги молам надлежните да ми овозможат секој мој годишен одмор да трае една година.

Благодарам.

Ванчо Полазаревски

Задача: Напиши состав во кој ќе одговориш на прашањето: Колку треба да трае еден годишен одмор?

Изразување и творење

Да се запомни!

Усното и писменото изразување се заемно поврзани.

Затоа потребно е да зборуваме/пишуваме постапно, по одреден ред на изложување на фактите, хронолошки подредувајќи ги настаните.

Во литературата може да сретнете текстови со уметничка и научно-популарна содржина

Текстовите со уметничка содржина се карактеризираат со сликовитост и изразност. Тие ја активираат фантазијата што се постигнува со широка употреба на стилски фигури. Во нив може да се употребуваат дијалектизми и архаизми.

Во уметничка литература спаѓаат литературни творби, од народното творештво до авторски дела: романи, раскази, драми, песни и итн.

Научните текстови се насочени кон презентирање на научни факти и популаризирање на науката, личности и дела на научници.

Тие се карактеризираат со точност и јасна презентација на материјата. Во нив се забележува отсуство на емотивна презентација.

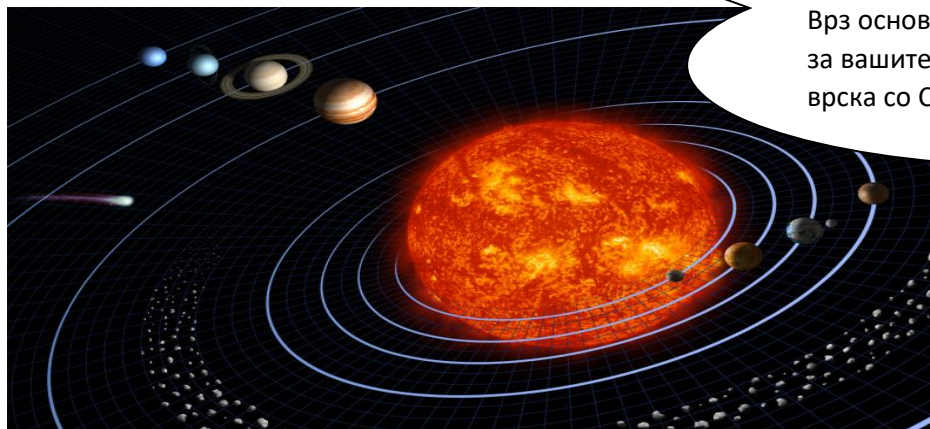
Научно-популарните текстови наместо механичко пренесување на фактите, се карактеризираат со јазик што е поразбирлив за читателот или слушателот.

Наместо научни факти во раскажувањето, авторот на научно-популарните текстови користи и изразни средства, широко присутни во уметничките дела.

Во табелата ЗСН запишете се што знаете за сонцето и сончевиот систем, што би сакале да дознаете/научите а потоа и што научивте.

Знам	Сакам да знам	Научив

Врз основа на сликата, дискутирајте за вашите сознанија кои ги имате во врска со Сончевиот систем.

Насоки за работа:

- прочитајте го текстот тивко, обрнувајќи внимание на новите податоци и непознатите зборови,
- поделете го текстот на помали целини,
- дискутирајте за секоја целина од текстот,
- поставувајте прашања во врска со текстот,
- во табелата ЗСН внесете ги новите податоци ги дознавте.

Сончев систем

До пред неколку години бевме убедени дека нашиот Сончев систем има 9 планети и тоа: Меркур, Венера, Земја, Марс, Јупитер, Сатурн, Уран, Нептун и Плутон. При тоа, Меркур е најблиската планета до Сонцето (оддалечена околу 60 милиони км), а Плутон се сметаше за најдалечна планета (оддалечена од 5-6 милијарди км). Меѓутоа, во 2005 година астрономите открија нова „10-та“ планета слична, дури и поголема од Плутон, нарекувајќи ја Ерис. Само 2 месеци подоцна се откри уште една мала „планета“ која го доби името Макемаке. Овие две „нови планети“ се далеку зад орбитата на Нептун, заради што беа наречени транснептуниски објекти. Наеднаш се постави прашањето дали тие навистина треба да припаѓаат во групата планети или не. Затоа на конференцијата на Меѓународната астрономска унија во 2006 година, за прв пат беше поставена дефиниција за тоа што претставува планета. Според оваа дефиниција, ниту новооткриените планетоидни објекти, ниту Плутон не ги исполнуваат критериумите за планети и се ставени во посебна група на џуџести планети или протопланети.

Според тоа, нашиот Сончев систем **има 8 планети**. Од нив, Меркур, Венера, Земја и Марс се сметаат за внатрешни или таканаречени планети од земјин тип, додека Јупитер, Сатурн, Уран и Нептун се наречени надворешни планети или планети од јупитеров тип, познати и како џиновски планети. Помеѓу двата типа планети се наоѓа астероидниот појас, со неколку милиони помали и поголеми астероиди.

Во групата пак на џуџести планети или протопланети за сега се 5 објекти:

- Церес
- Плутон
- Макемаке
- Хаумеа
- Ерис

Покрај наведените џуџести планети, уште два кандидати го „чекаат“ тој статус: Седна и Кваоар.

Седна е откриена во 2003 година и сеуште малку се знае за неа. Има пречник од околу 1000 км и е на огромно растојание од Сонцето. Се смета за најдалечен, а можеби и најстуден планетоиден објект во нашиот Сончев систем, воопшто до сега виден со телескоп.

Кваоар е откриен на 4 јуни 2002 година и претставува претежно карпест објект со голема густина и многу ниска температура (сличен на сателитите на Нептун).

Иако во последно време вниманието е насочено кон планетите во другите ѕвездени системи, астрономите очекуваат и во длабочините на нашиот Сончев систем да откријат објекти кои би имале карактеристики на џуџести планети, па можеби дури и некој изненадувачки интересен објект. Инаку, со денешната вселенска технологија, па и онаа која ќе биде на располагање во

блиската иднина, мисија или лет до било која транснептунска планета би траел со десетици години. Тоа и не е толку лошо со оглед што до најблиските планети на соседните ѕвездени системи, би биле потребни стотици илјади години.

Внимателно прочитај го
текстот а потоа одговори на
прашањата.

Прашања:

Од колку планети се состои нашиот Сончев систем?

Која планета е најоддалечена од Сонцето?

Која планета е најблиска до Сонцето?

Кои планети се наречени надворешни планети, познати и како џиновски планети?

Наброј ги џуџестите планети?

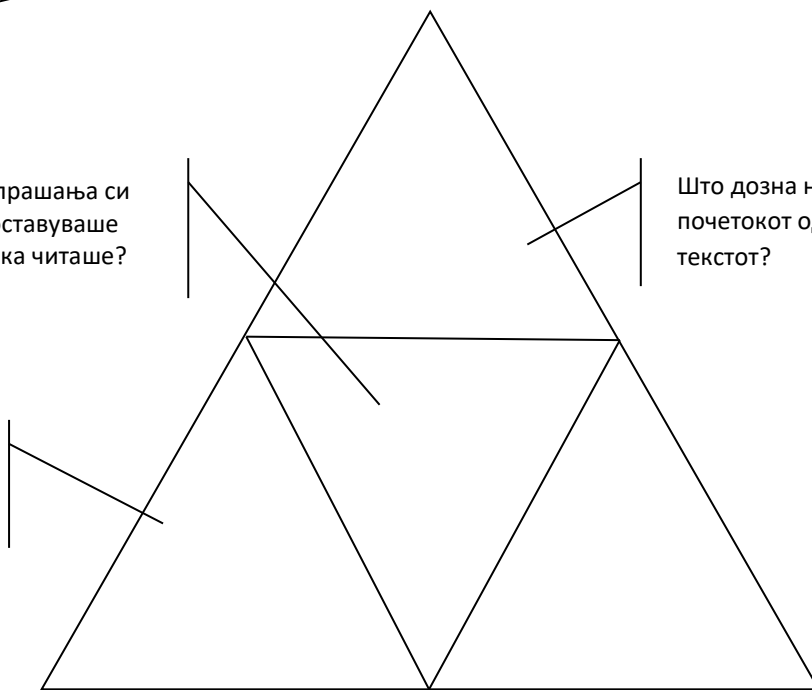
Одговарајќи ги прашањата во триаголниците, потсетете
се на текстот кој претходно го работевте.

Кои прашања си
ги поставуваше
додека читаше?

Што дозна на
почетокот од
текстот?

Што откри во текот на
читањето?

Што претпоставуваш дека ќе се случи во блиска иднина?

За домашна работа

Во списанија, енциклопедии, интернет страни и други извори, побарајте и прочитајте сè што ве интересира за сонцето и сончевиот систем. Новите сознанија споредете ги со оние кои веќе ги имате.

Раскажување по даден почеток

Дали ви се случило да посакате да напишете некој текст што ќе биде ваше дело?

Сега имате можност да напишете еден таков текст на кој вие ќе му го напишете главниот и завршен дел.

Наставникот/наставничката ќе ви го прочитаат само воведниот дел од текстот.

Препуштете се на фантазијата, а настаните пишувајте ги онака како што ги замислувате.

Еве еден пример на даден почеток:

Мите во вселената

Една приквечерина, изморен од целодневното играње со другарчињата, Мите седна да разгледува една книга од сестра му Ана. Книгата беше полна со сликички на кои имаше прикажано планети, летала, космонаути.

Внимавај!

- Сам/а одреди дали карактерот на содржината ќе биде авантура, хумор и сл.
- Изразувај се со целосни, јасни и логично поврзани реченици.
- Не го менувај глаголското време.
- Внимавај на интерпункциските знаци.
- Користи описи, ставови, чувства, мислења.

Работа во тандем

Откако писмено ќе раскажеш прочитај го главниот дел од твојот расказ пред другарот со кој си во тандем. Тој врз основа на слушнатото, треба да претпостави каков крај си му дал на расказот. Потоа продолжи со читање за да се потврди или отфрли неговата претпоставка.

Променете ги улогите. Тој чита ти претпоставуваш!

Прочитај го внимателно расказот „Телефон“. Ќе забележиш дека овој расказ не е завршен. Твоја задача е да размислиш со кого бил воден разговорот и како треба да продолжи.

Телефон

Кај Јожек дојде Јовица. Се заиграа, но јовица одненадеж го забелеѓа телефонот во собата.

- Блазе си ти Јожек, имаш телефон!
- Апаратот црн како ласнат чевел, се наоѓа на масата од татко му и молчи.
- Тоа не е ништо, вели Јожек. – Телефон како телефон. Цигули-мигули! Кажи ми - да ти кажам.
- А знаеш ли да телефонираш? – се интересираше Јовица
- Их, ништо полесно! Вртиш бројки! Некој ќе се јави, а ти нешто ќе му кажеш.

Јовица разбираше, но не сосема.

- А што кажуваш на пример?
- Било што – вели Јожек. – На пример, можеш да се шегуваш!

Тоа беше чудно и примамливо. Јовица восхитено гледаше како Јожек приоѓа кон црниот апарат, ја крева слушалката и почнува да го врти бројчаникот.

Откако писмено ќе раскажеш прочитај го твојот расказ пред другарчињата и наставничката/наставникот.

Писмено прераскажување на обработен текст со менување на крајот на текстот

- Досега на часовите по македонски јазик заедно со наставничката/наставникот сте обработиле голем број текстови.
- Одберете текст кој ви оставил најголем впечаток. Тоа може да е басна, народна приказна, драмски текст или расказ.
- Откако ќе се определиш кој текст ќе го прераскажуваш, потсети се на хронолошкиот ред на настаните и на пораката од текстот. Тоа ќе ти помогне успешно да го прераскажеш.
- Можеби ќе посакаш крајот на текстот да има неочекуван пресврт на дејството за кое се раскажува.
- Размисли за поинаков крај. На тој начин текстот кој го прераскажуваш ќе биде поинтересен за читателите или за слушателите.

Девојчето со кибритчиња

Таа година зимата беше многу остра. Во текот на последната ноќ од старата година провејуваше снег. Иако беше мошне студено и темно, едно кутро девојче сè уште талкаше по улиците. Беше боса и без капче на главата. Кога излезе од дома беше обуена во папучите на мајка си, кои беа преголеми за неа, па ги изгуби претрчувајќи ја улицата помеѓу две кочи. Едната папуча ја изгуби, а другата ја однесе едно момче, кое од папучата направи лулка за својата кукла.

Иако беше босо, девојчето продолжи да чекори по снегот. Нозете и беа помодрени од студ. Во раката стискаше кибритчиња, а кибритчиња имаше и во искинатото фустанче. Цел божји ден никој не купи ниту едно кибритче, ниту пак некој и даде пари. Гладно и премрзнато, девојчето продолжи да оди.

Снегулките паѓаа по нејзината долга руса коса, која во убави локни се спушташе по нејзиниот врат. Таа немаше време да размислува за убавината, ниту за студеното време, зашто прозорците беа осветлени, а мирисот на печена мисирка се ширеше во воздухот. Новогодишна ноќ беше во полн ек и на девојчето само тоа му беше на ум.

Седна и се стутка во еден агол, но залудно. Не можеше да си ги стопли ножињата. Дома не смееше да си оди. Сè уште немаше продадено ниту едно кибритче, а во џебот немаше ни скршена пара. Нејзиниот татко ќе ја натепаше поради тоа, но и дома беше студено исто како надвор. Девојчето живееше во таванска соба, па и покрај тоа што најголемите дупки на покривот беа затнати со слама и со крпи, ветрот и понатаму фучеше и се провираше низ дупките, исто како да се на отворено.

Прстињата и беа вкочанети од студ. Можеби ќе може малку да ги стопли кога само би смеела да запали едно кибритче. Извади едно и го кресна од сидот. Ох, колку топол и сјаен бил пламенот! На девојчето му се пристори дека седи покрај голема железна печка во која огнот весело поигрува. Девојчето ги испружи и ножињата за да ги стопли и нив, но огнот изгасна. Печката исчезна, а измрзнатото девојче седеше само покрај студениот сид.

Запали уште едно кибритче. Сега и се стори како да седи под прекрасна божиќна елка, поголема и пораскошно накитена од сите што скришум ги имаше видено низ подотворените врати на богатите трговски куќи. Илјадници свеќи светеа од гранките, а малите шарени фигурки, кои порано ги гледаше во излозите, ја гледаа од елката. Девојчето ги испружи рацете кон нив, но кибритчето изгасна. Свеќите на елките и понатаму гореа, се посјајно, исто како ѕвездите на небото. Потоа една ѕвезда почна да паѓа оставајќи зад себе огнена трага.

– Некој умира – рече девојчето. Нејзината покојна баба, единствениот човек на светот што беше добар со неа, еднаш и кажа дека кога паѓа ѕвезда, некоја душа заминува при Бога. Девојчето запали уште едно кибритче. Во пламенот јасно го виде лицето на нејзината стара баба, секогаш нежна и мила.

– Бабичке! – извика девојчето. – Земи ме со тебе! Знам дека ќе ме оставиш кога ќе догори кибритчето. Ќе исчезнеш како и онаа железна печка, вкусната печена мисирка и преубавата божиќна елка!

За да го задржи лицето на баба си пред себе, девојчето побрза да ги запали преостанатите кибритчиња. Кибритчињата гореа како сјајно сонце. Нејзината баба никогаш порано не била толку убава и толку висока. Го зеде девојчето во прегратка и заедно летнаа, восхитени и среќни, високо, се повисоко, далеку од студенилото, гладот и стравот, право кон Бога. Девојчето го пронајдоа рано наутро, стуткано покрај сидот, со заруменети обрвачиња и со насмевка на лицето. Умре од студ последната ноќ од старата година. Новогодишното сонце го озари малечкото тело на девојчето, кое седеше со догорените кибритчиња.

– Сакала да се стопли – зборуваа луѓето, но никој не знаеше какви убави нешта виде девојчето, ниту во каква радост таа и нејзината баба ја дочекаа Новата година.

Ханс Кристијан Андерсен (Данска)

Прочитајте го расказот „Кифа Кејзана“

Определете ги ликовите.

Додека го читате обрнете внимание на постапките на ликовите.

Направете план за содржината на расказот.

Размисли и одговори:

- Кој е главен лик во расказот?
- Како ја оценуваш постапката на братот?
- Како би постапил ти?
- Како сакаш да заврши приказната?

Обиди се да го прераскажеш расказот, но со поинаква завршница.

Размисли за поинаков крај.

На тој начин текстот кој го прераскажуваш ќе биде поинтересен за читателите или за слушателите

Кифа Кејзана

Мајка ми се одмараше по ручекот, сестрите се играа некаде на улицата, а јас морав да останам дома и да го приготвам вечерниот чај.

Налеав вода во чајникот и штотуку се упатив кон кујната, кога ми се причини како да просени нешто низ нашата куќа. И навистина: на терастата стоеше момче сето во партали. Го повикав:

- Еј, ти, што работиш тука? Ајде покажи се да видам кој си?

Тоа ме погледна со уплав и помислив да не сум рекла нешто невкусно, затоа побрзав:

- Како се викаш?
- Кифа ... Кифа Кејзана! – одговори, а јас се сетив на чајникот што го држев во рацете и побрзав во кујната.
- Еј, Кифа Кејзана, сакаш ли да дојдеш да ми помогнеш да го ставам на оган? – го повикав.
- Каде живееш, во која куќа Кифа Кејзана?
- Немам куќа! – ми одговори со сосем тивок глас.
- А кеде живеат татко ти и мајка ти?
- Немам ниту татко, ниту мајка. Тие ...- гласот му замре.

Водата во чајникот зовре.

- Причекај малку, Кејзана, одам да ставам чај во чајникот.

Забележав како жедно гледа во чајникот и му реков дека ќе го повикам на чај штом ќе биде готов. Сонцето веќе се спушташе кон запад и јас помислив дека е попријатно чајот да го пиеме во дворот. Донесов рогозина, ја распослав под дрвото и кога сè беше подготвено, тргнав да ја повикам мајка ми.

- Можеби ќе биде подобро да не доаѓам таму? – ми рече срамежливо кога се вратив.
- А зошто? – го прашав и погледнав таму каде што гледаше тој, кон далечниот агол од нашата куќа од каде што се појавија моите три сестри. – Не обрнувај внимание, тоа се моите сестрички.

Тој се доближи и седна на пет чекори подалеку од нас. Сите се свтеа кон него и јас побрзав да им објаснам дека тоа е Кифа Кејзана и дека нема родители.

- А од која шоља ќе пие?- шепна Нора.
- Од шољата на Џулиета!- одговори Мери гледајќи го во парталите. Џулиета беше нашата мачка.

- Нора, појди да донесеш една шоља за гостинов!- рече мајка ми.
- Да, шоља за гостинот! – се придружив и јас.

Во тој миг се појави мојот помал брат Емануел на кого веќе бевме заборавиле.

- Каков парталко ми седнал тука? Чисти се оттука, додека не сум те треснал со камен по главата! – му рече тој.

Сите намутени погледнавме, но пред да успееме било што да изговориме, Кифа Кејзана скокна на нозе и побегна во грмушките што растеа околу нашата куќа, веднаш зад кујната. Моите малечки сестри се стрчаа по него и го викаа да се врати и да си го испие чајот.

- Кифа ... Кифа... Кифааа... – долго се растегнуваше гласот низ банановата шума над пустите полјанки и падини.

Никогаш повеќе не го видовме Кифа Кејзана.

Виолета Коканда

Внимавај!

- Не заборавај да се придржуваш до правилата за прераскажување.
- Имај предвид дека воведниот и главниот дел од текстот веќе ти се дадени.
- Твоја задача е да промениш дел од главниот тек на настаните и во целост да го измениш завршниот дел од расказот. Така твојот текст ќе биде поинаков и покреативен.

Откако писмено ќе прераскажеш менувајќи го крајот на расказот, прочитај го твојот состав пред другарчињата и наставничката/наставникот.

Учебната година полека, но сигурно се тркала кон крајот. Летото ширум ќе ги отвори своите врати, канејќи нè да уживаме во природните убавини...

Летниот распуст иде - среќно летото да ви биде!

